

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma / Kasvatus- ja perhetyö

Aino Marjanen

*”KYLL SE ON SEMMONEN TUNNE VAAN, ETTÄ LAPSEN VANHEMMAT ON
TÄRKEITÄ”*

Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto- ja arviointiosastoilla tehtävä työ lapsen ja
tämän vanhemman kanssa

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalian koulutusohjelma

MARJANEN, AINO

”Kyll se on semmonen tunne vaan, että lapsen vanhemmat on tärkeitä” - Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto- ja arviointiosastoilla tehtävä työ lapsen ja tämän vanhemman kanssa.

Opinnäytetyö

91 sivua + 5 liitesivua

Työn ohjaaja

Lehtori Ari Vesanen

Toimeksiantaja

Nikinharjun kuntayhtymä

Huhtikuu 2011

Avainsanat

lastensuojelulaitokset, sijaishuolto, vastaanottokodit, vuorovaikutus, lapsikeskeisyys, tapaustutkimus

Opinnäytetyössä selvitettiin, miten Nikinharjun kuntayhtymän kahdella vastaanotto- ja arviointiosastolla toteutetaan lapsi-vanhempityötä, jonka tarkoituksena on turvata sijoitetun lapsen ja tämän vanhempien yhteyden säilyminen sijoituksen aikana. Tarkoituksena oli työn käytäntöjen lisäksi selvittää myös osastoilla työskentelevien hoitajien mielipiteitä ja ajatuksia tehtävää työtä kohtaan. Erityisesti esiin haluttiin nostaa lapsen näkökulmaa, suhdetyössä vanhempien kanssa.

Opinnäytetyön viitekehys muodostuu lastensuojelun sijaishuollosta ja sille asetetuista säädöksistä, sijaishuollon yleisistä käytännöistä sekä erityisesti vastaanottokodeissa ja -osastoilla toteutettavasta perhetyöstä. Mukaan on liitetty myös teoretietoa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteesta.

Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tapaustutkimuksena. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin teemahaastatteluja, johon vastasivat kaikki kuusitoista Nikinharjun kahden vastaanotto- ja arviointiosaston hoitajaa, sekä kolme perhetyön tiimin työntekijää.

Opinnäytetyön tuloksissa Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastoilla tehtävä työ lapsen ja tämän vanhempien kanssa näyttäytyi jo tällä hetkellä melko monipuolisena. Kaikki työntekijät kokivat tärkeänä vanhempien merkityksen lapsen elämässä ja pyrkivät huomioimaan tämän myös omassa työssään, parhaansa mukaan. Tuloksista esille nousi muutos, joka oli tapahtunut vuosien saatossa lapsen ja vanhempien kanssa tehtävässä työssä. Tänä päivänä vanhempien mukana olo miellettiin jo luontevaksi osaksi arjen työtä. Sekä osastojen että perhetyön työntekijät kokivat kuitenkin kehittämisen varaa olevan etenkin yhteistyössä osastojen ja perhetyön välillä. Yhteistyötä kehittämällä voitaisiin parantaa sekä osastoilla että perhetyössä tehtävän lapsi-vanhempityön laatua entisestään.

ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Social Care

MARJANEN, AINO

“It Is Just That Feeling That Parents Are Important” - The Work between a Child and a Parent in the Reception and Evaluation Wards of the Centre of Expertise in Child Welfare in Nikinharju Municipal Federation

Bachelor's Thesis

91 pages + 5 pages of appendices

Supervisor

Ari Vesanen, Senior Lecturer

Commissioned by

Nikinharju Municipal Federation

April 2011

Keywords

children's home, foster care, reception home, interaction, child-centered work, case study

The purpose of this study was to describe how the work with a child and a parent relationship has been realized in the reception and evaluation wards of the Centre of Expertise in Child Welfare Nikinharju Municipal Federation from the workers' perspective. Another aim was to find out how employees think that they can support the relationship between a child taken into custody and his/her parents during the foster care and what does it mean from children's point of view.

The framework of the study is based on child protection and foster care, which are also the basis for the whole family work in child protection and for the function of reception home. The framework also consists theoretical information about interaction between a child and a parent.

This work is a descriptive case analysis and the material is qualitative. The material of the study was collected by using theme interviews which were directed to all nurses of the wards and also three family workers of the Centre of Expertise in Child Welfare Nikinharju Municipal Federation.

According to the results, the work between the child taken into custody and his/her parents is quite multi-faced in the wards. The employees considered the work with a child-parent relationship important from children's point of view. The results also show the change that had happened with the work between children and their parents. Nowadays the work with parents is already the part of everyday job. The biggest thing that needed some change was co-operation between the wards and the family-team. To make this co-operation better it could be possible to improve the quality of the work between a child taken into custody and his/her parents during the foster care in the wards and also in the family team.

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ

ABSTRACT

1	JOHDANTO	7
1.1	Tutkimuksen tausta	7
1.2	Ninharjun kuntayhtymän esittely	9
2	LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	10
2.1	Lapsen edun toteutuminen sijaishuollossa	11
2.2	Sijaishuollon prosessi	12
2.3	Sijaishuolto lastensuojelun vastaanottokodissa	13
2.4	Sijaishuollon laatu	15
3	PERHETYÖ VASTAANOTTOKODISSA	16
3.1	Lapsen lähiverkosto	17
3.2	Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhde	18
3.3	Työ sijoitetun lapsen ja tämän perheen kanssa	19
3.3.1	Lapsilähtöinen työskentely	20
3.3.2	Työn suunnitelmallisuus	21
3.3.3	Työskentely lapsen kanssa	21
3.3.4	Omahoitajuus	22
3.3.5	Dialogisuus	24
3.3.6	Arviointityö	24
3.3.7	Toiminnallisia menetelmiä ja välineitä	25
4	TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY	30
4.1	Aikaisempia tutkimuksia	30
4.2	Tutkimuksen tavoite	32
4.3	Tutkimuskysymykset	33
5	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	34
5.1	Tutkimusmenetelmä	34
5.2	Tutkimusjoukko	34

5.3	Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä	35
5.4	Haastattelujen toteutus	36
5.5	Aineiston käsittely ja analysointi	38
6	TUTKIMUKSEN TULOKSET	39
6.1	Taustatietoja haastateltavista	40
6.2	Vanhempien ja lapsen kanssa tehtävän työn käytännöt	41
6.2.1	Vanhemmat mukana osastojen arjessa	41
6.2.2	Yhteydenpito	44
6.2.3	Perhetyön mukanaolo	46
6.3	Lapsi-vanhempityössä käytössä olevat työtavat, menetelmät ja välineet	47
6.3.1	Työskentely yhdessä vanhempien kanssa	47
6.3.2	Työskentely lasten ja nuorten kanssa	49
6.3.3	Theraplay	54
6.4	Työntekijän vaikuttamismahdollisuudet	55
6.4.1	Työntekijän rooli suhdetyössä lapsen ja vanhemman kanssa	55
6.4.2	Työntekijän merkitys lapsen ja vanhemman suhteeseen	58
6.4.3	Perhetyön rooli ja merkitys lapsen ja vanhemman suhteeseen	59
6.5	Lapsi-vanhempityö lapsen kannalta	60
6.5.1	Vuorovaikutusta tukevan työn merkitys lapselle	60
6.5.2	Lapsilähtöisyys	61
6.5.3	Lapsi-vanhempityön haasteet	64
6.6	Lapsi-vanhempityön mahdollisuudet ja kehittämistarpeet	66
6.6.1	Osastoilla tehtävän työn vahvuudet ja heikkoudet	66
6.6.2	Yhteistyö osastojen ja perhetyön välillä	70
7	TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA	72
7.1	Vanhempien osallistuminen sijoitetun lapsen elämään	73
7.2	Työtavat, menetelmät ja välineet	74
7.3	Työntekijän rooli lapsi-vanhempityössä	75
7.4	Lapsi-vanhempityön merkitys ja haasteet	76
7.5	Johtopäätökset	77

8 POHDINTAA	78
8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	81
8.2 Tutkimusprosessi	83
8.3 Jatkotutkimusehdotuksia	85

LÄHTEET	86
---------	----

LIITTEET

Liite 1. Saate työntekijöille

Liite 2. Teemahaastattelurunko

Liite 3. Teemahaastattelurunko (erityisperhetyöntekijät)

Liite 4. Nikinharjun kuntayhtymän käytössä oleva taustoitiuslomake

1 JOHDANTO

Tämän päivän lastensuojelun toimintaperiaatteen ytimen on Marjatta Bardy (2009, 41) kiteyttänyt seuraavasti: *Perhe on ensisijainen, ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa, ja näin lastensuojelu perustuu lapsikeskeiseen perhelähtöisyyteen*. Käytännön sijaishuollon kentällä tämä näkyy esimerkiksi siinä, että lastensuojelulaitoksissa tapahtuvassa työssä ja toiminnassa on alettu entistä enemmän ottamaan huomioon sijoitetun lapsen lisäksi lapsen lähiverkostoa ja suhdetta biologisiin vanhempiin. Uudistettu lastensuojelulaki korostaa myös vanhempien asemaa lapsen huoltajina. Pirjo Tuovila (2008, 29) tuo kuitenkin esiin näkökulman myös siitä, että jos lastensuojelun sijaishuollossa ensisijainen päämäärä on aina sijoitetun lapsen paluu biologisten vanhempien luo eikä lapsen kasvun ja kehityksen mahdollistaminen tai korjaaminen, on lapsen edun toteutuminen vielä kaukana nykyisessä lastensuojelutyössä.

1.1 Tutkimuksen tausta

Opinnäytetyön aihe muodostui omasta kiinnostuksestani lastensuojelua ja sijaishuoltoa kohtaan. Varsinainen opinnäytetyön prosessi lähti liikkeelle käytännön lastensuojelutyössä kesällä 2009, jolloin olin hoitajana Nikinharjun kuntayhtymän pientenlasten vastaanotto- ja arviointiosastolla. Tällöin huomioni arjen työssä ja rutiineissa kiinnittyi lasten ja heidän biologisten vanhempiensa kanssa tehtävään työhön. Kyseisen osaston kaikki lapset olivat alle 8-vuotiaita, joten vanhempien merkitys lasten elämässä oli suuri. Ollessani itse silloin vielä kovin kokematon työntekijä tunsin olevani melko heikoilla suhtautumisessani lasten kysymyksiin ja puheisiin vanhemmista. Mitä lapselle saa ja voi sanoa vanhemmasta, joka saattaa olla vankilassa tai katkaisuhoidossa? Vaikeimpina koin tilanteet, joissa lapsi koki pettymyksiä vanhemman jättäessä tulematta vierailuille, ja lapselle piti selittää, miksi äiti tai isä ei tullutkaan käymään lupauksistaan huolimatta. Näistä työssä kokemistani epävarmuuden hetkistä minulla heräsi halu selvittää asiaa tarkemmin. Otin asian puheeksi Nikinharjun kuntayhtymässä, jossa ehdottamani opinnäytetyön aihe otettiin hyvin vastaan ja oltiin yhtä mieltä kansani tarpeesta aiheen selvittämiseksi.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on luoda kattava kuvaus siitä, mikä on työntekijän rooli lapsen ja vanhemman välisessä suhteessa, lapsen ollessa sijoitettuna Nikinharjun lastenkodissa. Tätä tarkastellaan selvittämällä, mitkä ovat työntekijän mahdollisuudet vaikuttaa vanhemman ja lapsen välisen suhteen ylläpitämiseen tai jopa edistämiseen

vastaanotto- ja arviointiosaston usein melko lyhyen sijoituksen aikana ja mitä merkitystä työntekijöiden mielestä tällä työllä on lapsen kehitykselle.

Tutkimuskohteena sijaishuollon vastaanotto- ja arviointiyksiköissä tehtävä työ sijoitetun lapsen vanhempien kanssa osoittautui hankalaksi määritellä. Känkäisen ja Laakso-
sen (2006, 39) mukaan: *perhetyö käsitettä ei käytetä kovinkaan yhtenäisesti, vaan se kuvaa eri paikoissa eri asioita, ja että: käsitettä käytetään myös kuvaamaan yhteydenpitoa ylläpitävää työskentelyä sijoitettujen lasten perheiden kanssa.* Perhetyöllä kuvaankin tässä työssä nimenomaan sijaishuollossa tehtävää työtä lapsen ja tämän biologisen vanhemman kanssa, jonka tavoitteena on lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen ylläpitäminen ja vahvistaminen.

Opinnäytetyössäni käytän myös käsitteitä ”lapsi-vanhempityö”, sekä ”lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukeminen” kuvaamaan sijoitetun lapsen ja tämän vanhempien kanssa tehtävää työtä. Kyseisten käsitteiden avulla haluan nostaa lapsen työn keskiöön ja samalla olen rajannut tutkimukseni käsittelemään pelkästään sijoitetun lapsen ja tämän biologisen vanhemman kanssa tehtävää työtä. Lastensuojelulaissa käytetään termiä ”lapsen lähiverkosto” kuvaamaan paitsi lapsen vanhempia myös muita lapselle läheisiä ihmissuhteita.

Opinnäytetyön alussa käsittelen tutkimuksen viitekehyksenä sijaishuollolle asetettuja sääädöksiä uudistetun lastensuojelulain ja sijaishuollon laatukriteerien kautta. Näiden avulla pyrin selvittämään, mitä laadukkaalta sijaishuollolta edellytetään, ja miten lapsen ja vanhemman suhdetta on lastensuojelulaissa määritelty. Lapsi-vanhempityön taustateorianä kuvaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta sekä kiintymyssuhdeteorian merkitystä suhteen perustana. Kiintymyssuhdeteorian olen halunnut tuoda esille myös siitä syystä, että se toimii perustana Theraplay-menetelmälle, jota käytetään Nikinharjun kuntayhtymän perhetyössä. Työni alussa kuvaan myös vastaanottokodeissa ja vastaanotto-osastoilla tehtävää työtä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa sekä esittelen Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastoilla lapsi-vanhempityössä käytettyjä työmenetelmiä ja -välineitä. Viitekehyksen tavoitteena on teorian ja käsitteiden avulla sananmukaisesti luoda kehys opinnäytetyöni tutkimusosalle (ks. Vilka 2007, 27).

1.2 Ninharjun kuntayhtymän esittely

Nikinharjun kuntayhtymä on Hyvinkäällä sijaitseva lastensuojelun yksikkö, joka on aloittanut toimintansa vuonna 1952. Kuntayhtymän tehtävänä on tuottaa monipuolisesti lastensuojelun palveluita jäsenkunnilleen, joita Hyvinkään lisäksi ovat Nurmijärvi ja Vihti. Tänäpäivänä Nikinharjun kuntayhtymän perustehtävinä ovat alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten vastaanotto- ja arviointityö sekä perheille suunnatut sijaishuollon ja avohuollon palvelut. (Lastensuojelun erityisosaamisen yksikkö.)

Nikinharjun vastaanotto- ja arviointityö jakautuu kahdelle lasten lyhytaikaisiin sijoituksiin tarkoitettulle vastaanotto-osastolle. Seitsemän paikkaiset lasten- ja nuortenosastot on tarkoitettu 0–18 -vuotiaille lapsille ja nuorille, jotka tarvitsevat kiireellisesti sijoituspaikkaa. Osastoilla tehtävän arviointityön tarkoituksena on selvittää sijoitetun lapsen tai nuoren tilannetta. Työskentely sisältää muun muassa lapsen tai nuoren verkoston kartoittamista, arjen, kasvatuksen ja huolenpidon arviointia sekä vuorovaikutustaitojen ja kehityksen seuraamista. Jos pidempiaikaiselle sijoitukselle ilmenee tarvetta, lapselle tai nuorelle pyritään löytämään toinen pysyvä sijaishuoltopaikka. (Lastensuojelun erityisosaamisen yksikkö.)

Kaavio 1. Nikinharjuun sijoitettujen lasten ikäjakauma vuonna 2009

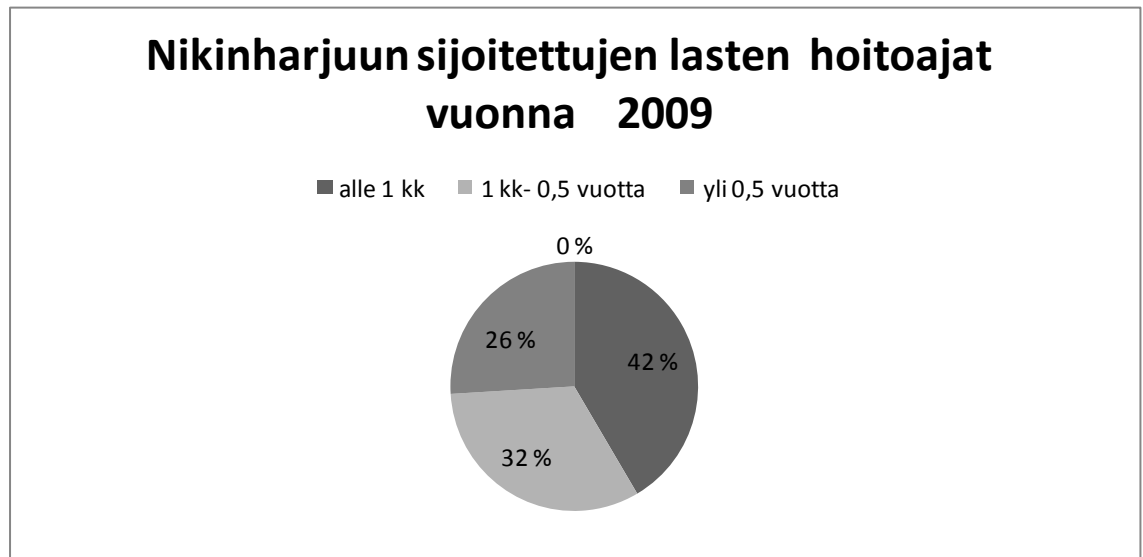

(tiedot: Nikinharjun kuntayhtymän toimintakertomus 2009, 19.)

Nikinharjun kuntayhtymän vuoden 2009 toimintakertomuksen asiakastiedoista käyvät ilmi vastaanotto- ja arviointiosastoille sijoitettujen lasten määrä, ikäjakauma ja hoito-

ajat. Kuten edellä olevasta kaaviosta joka kuvaa Nikinharjuun sijoitettujen lasten ikäjakaumaa käy ilmi, vuonna 2009 noin puolet Nikinharjun lastenkotiin sijoitetuista lapsista oli alle 12-vuotiaita ja toinen puoli yli 12-vuotiaita. Huomioitavaa on, että alle 2-vuotiaiden lasten sijoituksista osa tapahtui yhdessä vanhemman kanssa. (Nikinharjun kuntayhtymän toimintakertomus 2009, 19.)

Kaavio 2. Nikinharjuun sijoitettujen lasten hoitoajat vuonna 2009

(tiedot: Nikinharjun kuntayhtymän toimintakertomus 2009, 19.)

Yllä oleva toinen kaavio kuvaa Nikinharjuun sijoitettujen lasten hoitoaikoja. Kaavios- ta selviää että sijoitukset Nikinharjun lastenkotiin ovat pääsääntöisesti kestoaltaan lyhyitä. Vuoden 2009 aikana 75 % lapsista oli alle 0,5 vuotta lastenkodissa sijoitettuna. (Nikinharjun kuntayhtymän toimintakertomus 2009, 19.)

Vastaanottotoiminnan lisäksi Nikinharjun kuntayhtymän toiminta pitää sisällään koko perheen arviointi- ja kuntoutusjaksoja, nuorten itsenäistä asumista ja erilaisia tera- piapalveluja lapsille ja heidän perheilleen. Lisäksi terapeuttista avotyötä tehdään myös perheiden kotona. (Lastensuojelun erityisosaamisen yksikkö.)

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Kaikkiaan Suomessa vuonna 2009 kodin ulkopuolelle sijoitettuna oli yli 16 000 lasta ja nuorta. Sijoitettujen lasten määrässä kirjattiin laskua ensimmäisen kerran sen jäl- keen kun valtakunnallinen, vuosittainen lastensuojelutietojen keruu aloitettiin vuonna 1991. Edellisestä vuodesta huostassa olevien lasten määrä väheni neljä prosenttia ja si-

joitettujen lasten kokonaismäärä vähentyi puolitoista prosenttia. Kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista lähes 6000 oli sijoitettuna laitoshuoltoon. Laitoshuollon osuus on suurin silloin, kun tarkastellaan kaikkia kodin ulkopuolelle, myös lyhyempiä aikoja sijoitettuina olleita lapsia sekä nuoria. (Lastensuojelu 2009, 1–2.)

Suomalaista sijaishuoltoa kritisoidaan sen laitoskeskeisyydestä. Asenne laitoshuoltoa kohtaan on yleisesti melko kielteinen, ja sitä pidetään ei-toivottavana ja huonosti resursoituna viimeisenä sijoitusvaihtoehtona. Kuitenkin edelleen lapsi sijoitetaan yleensä ainakin ensin lastensuojelulaitokseen ja sieltä joko toiseen laitokseen tai perhehoitoon. Sijaishuollon aikana lapsi yleensä joutuu muuttamaan monia kertoja perheestä ja laitoksesta toiseen, vaikka lapsi tarvitsisi kehittyäkseen turvallisen ja pysyvän kasvuympäristön. Muutokset ja epävarmuus tulevaisuudesta vaarantavat lapsen normaalin kehityksen sekä estävät turvallisten kiintymyssuhteiden kehittymisen. (Heino 2009, 201.)

2.1 Lapsen edun toteutuminen sijaishuollossa

Lastensuojelun lähtökohtana on lapsen etu. Lastensuojelu on aina arvosidonnaista, koska sen tehtävänä on ennen kaikkea olla lapsen puolella ja lasta varten. Lastensuojelutyön keskeisimmät arvot pohjautuvat Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien sopimukseen (20.11.1989), joka on maailmanlaajuinen yleissopimus lapsen asemasta ja oikeuksista. Suomi on allekirjoittanut kyseisen yleissopimuksen lapsen oikeuksista vuonna 1991. Lastensuojelun sijaishuoltoa koskee erityisesti lapsenoikeuksien sopimuksen 3. artikla, jonka mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Sopimuksessa on myös mainittu lapsen oikeudet erityiseen suojeluun ja huolenpitoon, jotka toteutuvat viime kädessä niin, että yhteiskunta ottaa vastuun lapsen ja nuoren hyvinvoinnista tilanteissa, joissa vanhempien voimavarat eivät riitä sitä turvaamaan. (Lastensuojelu käsikirja.)

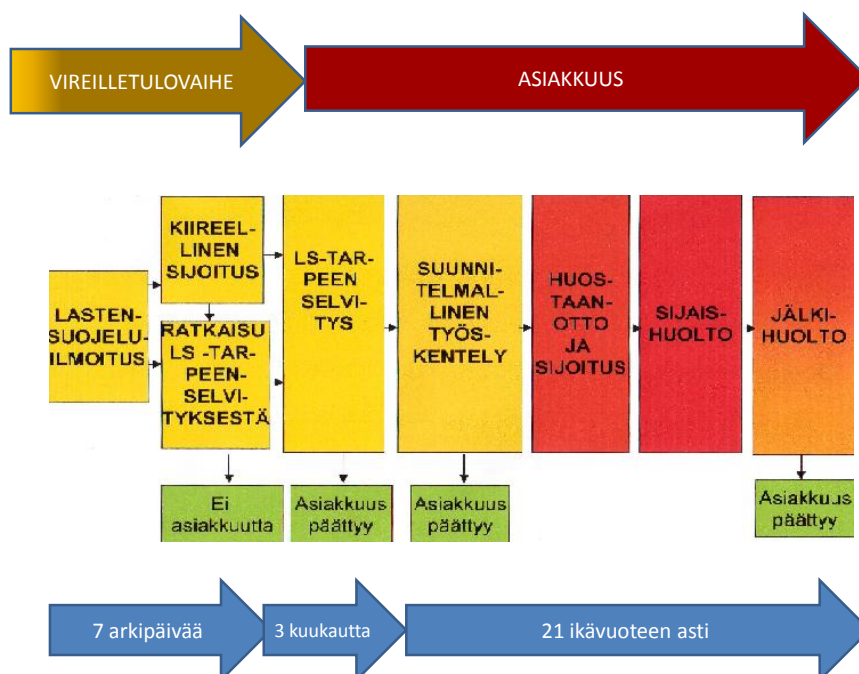
Lastensuojelulaki on Suomalaista lastensuojelutoimintaa säätelevä erityislaki. Lastensuojelulainlain 4. §:n mukaan lastensuojelun keskeisenä tavoitteena on varmistaa lapsen oikeuksien ja edun huomioon ottaminen sekä turvata lapsen ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut ja tukitoimet (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417). Lapsen edun näkökulma korostuu silloin, kun vanhemmat eivät jostakin syystä pysty huolehtimaan kasvatusvastuustaan tai eivät kykene turvaamaan riittävän hyviä kasvuolosuhteita lap-

selle. Jos lapsen ja vanhemman edut ovat keskenään ristiriidassa, on asia ratkaistava lapsen edun hyväksi. (Lastensuojelun käsikirja.)

Kodin ulkopuolelle sijoitetulla lapsella on erityisiä oikeuksia, joihin lastensuojelun sijaishuollossa tulee kiinnittää huomiota ja ne tulee turvata koko lapsen sijaishuollon ajan. Sijoitetulla lapselle on muun muassa oikeus laadultaan hyvään sosiaalihuoltoon, oikeus hyvään kohteluun, oikeus tarpeitaan vastaavaan sijaishuoltopaikkaan sekä oikeus tavata hänelle läheisiä ja turvallisia henkilöitä. (Saastamoinen 2010, 1.)

2.2 Sijaishuollon prosessi

Lastensuojelulain 3 §:n mukaan lastensuojelutarpeen selvitys, avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus tai huostaanotto sekä sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua (Lastensuojelulaki 417/2007). Lastensuojelun prosessin eri vaiheita ei pidä katsoa erillisinä, irrallisina tapahtumina, vaan lastensuojelun asiakkuus on nähtävä jatkumona, jossa eri vaiheet tukevat toisiaan (Känkänen ja Laaksonen 2006, 32). Alla olevasta kuvassa on esitetty koko lastensuojelun prosessi lastensuojeluilmoituksesta jälkihuoltoon.

Kuva 1. Lastensuojeluprosessi (Saura 2010.)

Lapsi voidaan sijoittaa asumaan kodin ulkopuolelle useilla erilaisilla päätöksillä, joiden perusteet, tarkoitus ja vaikutukset sijaishuoltoon eroavat toisistaan (Saastamoinen 2010, 4):

1. Lapsi voi olla sijoitettuna kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon huostaanottoa ja siihen liittyvää sijaishuoltoa koskevalla päätöksellä. Huostaanoton ja perusteista ja edellytyksistä säädetään lastensuojelulain (417/2007) 40 §:ssä. Huostaanotto on aina voimassa toistaiseksi ja sen lopettamisesta tulee tehdä erillinen päätös. Huoltajan asema lapsen edunvalvojana ja lapsen huoltajana säilyy ennallaan huostaanotosta huolimatta. (Saastamoinen 2010, 32, 35.)
2. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon myös kiireellisellä sijoituspäätöksellä. Kiireellisen sijoituksen tekemisen perusteista ja sen kestosta säädetään lastensuojelulain (417/2007) 38 §:ssä ja 39 §:ssä. Päätös kiireellisestä sijoituksesta voidaan tehdä 30 päiväksi kerrallaan, jonka jälkeen se voidaan kerran uusia. Tämän jälkeen kiireellinen sijoitus raukeaa ja lapsen sijoitus päättyy, ellei erillistä huostaanottopäätöstä tehdä. (Saastamoinen 2010, 39, 44, 53.)
3. Lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle myös muutoin kuin sijaishuoltoon, esimerkiksi avohuollon tukitoimena, joka sijoitusmuotona tulee erottaa varsinaisesta lapsen sijaishuollosta. Avohuollon tukitoimena toteutettavaan sijoitukseen vaaditaan aina lapsen huoltajan ja 12 vuotta täyttäneen lapsen suostumus, ja tällöin myös sijoitettavan lapsen huolto sekä oikeus päättää lasta koskevista asioista säilyvät kokonaan huoltajalla. Avohuollon tukena toteutettavan sijoituksen lähtökohtana on lapsen ja perheen kuntoutuminen, ei pidempiaikainen sijoitus kodin ulkopuolelle. Huomioitavaa on, että avohuollon tukitoimet ovat lähtökohtaisesti ensisijaisia huostaanottoon ja sijaishuoltoon nähden. (Saastamoinen 2010, 57–59, 61.)

2.3 Sijaishuolto lastensuojelun vastaanottokodissa

Lastensuojelulain mukaan lastensuojelulaitoksia, jotka järjestävät huolenpitoa sijaishuoltona tai avohuollon tukitoimena, ovat lastenkodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset, joita ylläpitävät valtio kunnat tai yksityiset yhteisöt. Lastensuojelulaitosten toiminnan yleisistä edellytyksistä säädetään lastensuojelu-

laissa ja säädösten lain mukaista toteutumista valvoo lapsen sijoittanut kunta sekä aluehallintovirasto. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 57. § & 79. §.)

Lastensuojelulaissa ei ole tarkemmin säännelty sitä, mikä sijaishuollon muoto kussakin tilanteessa tulee kyseeseen, eikä sijaishuoltoapaikan muodoille ole asetettu mitään etusijajärjestystä. Sijaishuoltoapaikan valinnassa ei myöskään lapsen iällä ole lähtökohteisesti merkitystä, vaan lapsen sijaishuollon muodoksi on valittava se sijaishuollon vaihtoehto, joka on lapsen edun, yksilöllisen tarpeiden ja kehityksen kannalta paras. Hyvin järjestetty laitoshuoltoa voidaan usein pitää parhaana ratkaisuna lapsen sijaishuollon järjestämiseksi silloin, kun lapsen sijoitus on väliaikainen. Tällöin laitoshuoltoon liittyy oleellisena osana myös tiivis työskentely lapsen vanhempien kanssa sisältäen aktiivisen yhteydenpidon lapsen ja hänen vanhempiensa välillä. (Saastamoinen 2010, 7, 11.)

Vastaanottokoti on lastensuojelulaitos, johon lapsi sijoitetaan yleensä väliaikaisesti, kiireellisissä tilanteissa (Saastamoinen 2010, 90). Suuremmissa sijaishuollon yksiköissä, kuten kunnallisissa lastensuojelulaitoksissa, voi olla myös erillinen vastaanotto-osasto lyhytaikaisia sijoituksia varten, kuten tämän opinnäytteen tutkimuskohteena olevassa Nikinharjun kuntayhtymässä. Vaikka seuraavassa kuvauksessa on käytetty lastensuojelulaista löytyvää termiä ”vastaanottokoti”, samat määritelmät koskevat myös vastaanotto-osastojen toimintaa.

Lapsi otetaan vastaanottokotiin huollettavaksi yleensä ainoastaan siihen asti, kunnes pidempiaikainen sijoituspaikka saadaan järjestettyä. Vastaanottokodissa arvioidaan lapsen tilannetta ja tuen tarvetta, mistä syytä vastaanottotoiminnassa painottuu kriisihoito ja arviointityö. Vastaanottotoiminnan tavoitteena on lapsen edun mukaisen ratkaisun löytäminen yhdessä lapsen ja lapsen perheen sekä yhteistyötahojen kanssa. Olennaisena osana vastaanottokodeissa toteutettavaan työhön kuuluu myös vanhemmuuden arviointi. Jos lapsi päädytään arvioinnin jälkeen sijoittamaan pidemmäksi aikaa, valmistellaan lapsen sijoitus hänen tarpeisiinsa vastaavan sijaishuoltoapaikkaan. (Saastamoinen 2010, 90; Lastensuojelun käsikirja.)

Vaikka sijoitukset vastaanottokotiin ovat lyhytaikaisia, lasten arjesta pyritään silti muodostamaan mahdollisimman normaalia ja näin luomaan turvaa sekä säännöllisyyttä sijoitettujen lasten usein hyvinkin sekavaan elämäntilanteeseen. Vastaanottokodis-

sa, kuten muissa lastensuojelun sijaishuoltoapaikoissa, ovat lasten ja nuorten perushoito sekä arjen rutiinit perustana kaikelle toiminnalle. Perushoidon merkitys korostuu etenkin pienten lasten kohdalla, joilla päivärytmi pyritään luomaan säännölliseksi ja lapsen normaalien rutiinien mukaiseksi. (Lastensuojelun käsikirja.)

Erityishaasteena vastaanottokotien ja -osastojen toiminnan kannalta on se, että sijoitettavien lasten määrä ja ikärakenne vaihtelevat eri aikoina, mikä tekee työn suunnittelusta haastavaa. Eri-ikäisten lasten hoito- ja kasvatusta vaatii erilaisia henkilöstöresursseja puhumattakaan tiloista ja välineistä, eikä esimerkiksi pienten lasten ja murrosikäisten nuorten hoito suju aina ongelmitta samalla osastolla. Huomioitavaa on myös se, että lastensuojelun sijaishuolto kohdistuu tänä päivänä pääasiassa vaurioituneisiin lapsiin ja nuoriin, joiden hoidolliset tarpeet ovat useimmiten poikkeuksellisen vaikeita, mikä osaltaan heijastuu myös vastaanottokotien ja -osastojen toimintaan. (Nikinharjun kuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelma 2011–2013.)

2.4 Sijaishuollon laatu

Lastensuojelun sijaishuollossa laatu voidaan määritellä tarkoittamaan ensisijaisesti lapsen edun toteutumista. Lastenkodin omahoitajuuden toteutumista ja sen kehittämistä tutkineen Eeva Timonen-Kallio (2007, 51) mielestä *rakenteellisista ja taloudellisista syistä johtuen on tärkeää tutkia lastenkodeissa tehtävän kasvatusta ja ohjaustyön käytäntöjä ja laatua*. Lastensuojelulaitoksia ja niissä tapahtuvaa työtä onkin viimevuodet kehitetty aktiivisesti eikä pelkästään taloudellisten seikkojen vuoksi. Asiakkaiden tarpeiden ja vaatimustason lisääntyminen ovat nostaneet lastensuojelun palveluiden laadun tarkastelun kohteeksi. (Salminen 2005, 110.)

Lastensuojelulaissa 1 §:ssä on säädelty pääpiirteittäin sijoitetun lapsen laitoshoidolle asetetut laadun edellytykset. Lain säännöksiä tukemaan Lastensuojelun keskusliitto julkaisi vuonna 2004 valtakunnalliset lapsen sijaishuollon laatukriteerit. Laatukriteerien tavoitteena on kiinnittää huomio lapsen näkökulmaan sijaishuollossa. Sijaishuollon laatukriteerit on jaettu sijoitusprosessin mukaan sijoitukseen, hoitoon ja kasvatukseen sekä jälkihuoltoon. Seuraavassa on pääpiirteittäin kuvattu hoidon ja kasvatuksen laatukriteereitä, jotka koskevat myös vastaanottokodeissa ja -osastoilla tehtävää työtä. (Saastamoinen 2010, 91.)

Sijaishuollon hoidon ja kasvatuksen laatukriteerit on jaettu viiteen eri osa-alueeseen: 1) asettuminen, 2) kasvaminen yksikössä, 3) yhteistyö lapsen verkostojen kanssa, 4) sijoituksen päättäminen ja 5) sijoituksen arviointi. Kriteereiden päämääränä on lapsen edun mukainen hyvä hoito, kasvatusta ja kuntoutusta sekä myönteiset ja läheiset ihmissuhteet. Ihmissuhteita korostetaan muun muassa seuraavissa kriteereissä:

- Sijaishuolto- ja kasvatuspaikka on määritellyt, miten lapsen biologinen perhe/hoitajat kohdataan, jotta lapsi saa heiltä henkisen luvan asettua sijaishuolto- ja kasvatuspaikkaan (kohta 30.).
- Lapsi kohdataan arvostavasti ja häntä autetaan luomaan myönteisiä ja läheisiä ihmissuhteita (kohta 33.).
- Sijaishuolto- ja kasvatuspaikka selvittää yhdessä lapsen, hänen vanhempiansa ja sosiaalityöntekijän kanssa lapselle läheiset ihmiset ja näiden ihmissuhteiden merkitykset (kohta 36.).

(Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit 2004, 11, 21–27.)

3 PERHETYÖ VASTAANOTTOKODISSA

Lastenkodissa tehtävään työhön ja lastensuojelulaitoksiin liittyvä käsitteistö on sekavaa ja vakiintumatonta, toteaa Riitta Laakso tekemässään etnografiassa lastenkotityöstä (2009, 5). Jo pelkästään ”lastenkoti”-termin alle sijoittuu toiminnaltaan hyvin monen tyyppisiä sijaishuollon yksiköitä aina pitempiä aikoja sijaishuoltoa ja kuntouttavaa työtä toteuttavista yksiköistä vastaanottokoteihin, joissa toiminta painottuu lapsen ja perheen tilanteen arviointiin. Vastaanottokotien perheen kanssa tehtävälle työlle omat rajansa ja haasteensa tuo paitsi arviointityö myös sijoitusten väliaikaisuus. Tällöin ei voida puhua varsinaisesta kuntouttavasta ja korjaavasta perhetyöstä. Kuitenkin myös eri vastaanottokotien toimintatavoissa ja -kulttuureissa on suuria eroja. Vastaanottokodeittain työ lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen eteen voi jäädä vain pelkän yhteydenpidon ja tietojenvaihdon asteelle. Toisaalta työ voi olla tiivistäkin vanhemman ja lapsen suhteen tukemista sekä sisältää paljon myös terapialähtöisiä elementtejä. Näin ollen lastensuojelulaitoksissa tehtävälle perhetyölle on mahdotonta löytää yhtä yleispätevää määritelmää.

Riitta Laakso kuitenkin teoksessaan pyrkii jäsentämään ja käsitteellistämään lastenkodissa tehtävää työtä. Hän on jäsentänyt lastenkotityön neljään eri osaan, jotka pyrki-

vät kuvaamaan lastenkotityön eri ulottuvuuksia, joita ovat: *arkinen huolenpito, lasten kanssa, vanhempien kanssa sekä hankalat aiheet*. (Laakso 2009, 5–6.) Tässä opinnäytetyössä kuvattu vuorovaikutusta tukeva työ sijoitetun lapsen ja tämän vanhempien kanssa sijoittuu Laakson jaottelussa kaikille hänen mainitsemilleen lastenkotityön eri osa-alueille. Työ sisältää lapsen arkista huolenpitoa ja lapsen kanssa rinnalla elämistä sekä työskentelyä lapsen kanssa erilaisia työmenetelmiä ja -välineitä hyväksi käyttäen. Lisäksi työtä tehdään, paitsi työntekijän ja lapsen kesken, myös yhdessä lapsen ja vanhemman kanssa sekä pelkästään työntekijän ja vanhemman välillä. Koska kyse on sijaishuollossa tapahtuvasta työstä, työntekijä joutuu luovimaan keskellä monesti melko ongelmastakin lapsen ja vanhemman kahdenkeskistä suhdetta. Sijoitukseen johtaneet syyt muodostavat omat ongelmansa ja jännitteensä lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen sekä aiheuttavat monesti syyllisyyden tunteita, jotka voivat muodostaa jopa suorastaan esteen vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen toteutumiseksi. Tämä asettaa omat rajansa myös työntekijän mahdollisuuksille toteuttaa työtään.

3.1 Lapsen lähiverkosto

Lastensuojelulain 54 §:n mukaan sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan, sisaruksiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä vastaanottamalla vieraita tai vierailemalla sijaishuoltoapaikan ulkopuolella sekä pitää heihin muuten yhteyttä. Sosiaalihuollosta vastaavan toimielimen ja lapsen sijaishuoltoapaikan on myös tuettava ja edistettävä lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa. Lapsen sijaishuolto on järjestettävä niin, että sijoituspaikan etäisyys ei ole este yhteydenpidolle lapselle läheisiin henkilöihin. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Lapsen oikeus pitää yhteyttä läheisiinsä on yksi tärkeimmistä sijaishuollossa olevan lapsen oikeuksista. Vaikka sijaishuoltoapaikan valinnassa yhteydenpidon toteuttaminen täytyisi huomioida, ei tämä kuitenkaan ole aina mahdollista. Onkin muistettava, että yhteydenpitoa voidaan toteuttaa myös muuten kuin kasvokkain tapaamalla, esimerkiksi puhelimitse, postitse tai sähköpostin välityksellä. (Saastamoinen 2010, 135–136.)

Yhteydenpidon rajoittaminen on lastensuojelulain 62. §:n mukaan sijaishuollossa mahdollista vain jos:

- 1) *yhteydenpito vaarantaa lapsen sijaishuollon tarkoituksen toteuttamisen ja rajoittaminen on lapsen hoidon ja kasvatuksen kannalta välttämätöntä; tai*
 - 2) *yhteydenpidosta on vaaraa lapsen hengelle, terveydelle, kehitykselle tai turvallisuudelle; tai*
 - 3) *rajoittaminen on välttämätöntä vanhempien tai perheen muiden lasten, perhekodin tai laitoksen muiden lasten tai henkilöstön turvallisuuden vuoksi; taikka*
 - 4) *12 vuotta täyttänyt lapsi vastustaa yhteydenpitoa*
- (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417).

Lastensuojelulaki toistaa Lapsenoikeuksien sopimuksen 9. artiklan sanoman, jonka mukaan sopimusvaltioiden on kunnioitettava vanhemmastaan tai vanhemmistaan erossa asuvan lapsen oikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, paitsi jos se on lapsen edun vastaista (Yleissopimus lapsen oikeuksista).

3.2 Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhde

Viime vuosikymmenen aivotutkimus on tuonut lisää tietoa lapsen ja vanhemman sekä koko lapsen kasvuympäristön vuorovaikutuksen merkityksistä. Vuorovaikutuksen ja sen laadun on todettu olevan tärkein asia, joka vaikuttaa lapsen psyykeen kehitykseen. Tätä kautta vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen merkityksestä on tultu uudella tavalla tietoisiksi. (Niemelä 2005, 66.) Lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen merkitystä lapsen kehityksen kannalta voidaan kuvata ja selittää lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen kautta.

Vanhemman ja lapsen suhde alkaa muodostua heti vauvan syntymästä lähtien. Vauvalla on synnynnäinen tarve hakea hoivaa, koska hän ei selviytyisi ensimmäisistä vuosistaan ilman vanhempaa, joka tarjoaa hänelle ravintoa, fyysistä suojaa ja lohtua. Tähän hoivan tarpeeseen vanhemmat sitoutuvat antamalla vauvalleen varhaisen kiintymyssuojan suojelemalla lasta ja vastaamalla lapsen tarpeisiin. Kiintymyssuojan varhaisin tehtävä on tarjota vauvalle mahdollisuus luoda ensimmäinen emotionaalinen ihmissuhde, kiintymyssuhde. Varhaisen emotionaalisen kiintymyssuhteen myöhempi merkitys näkyy siinä, että lapsi kaipaa myöhemminkin poissaolevaa vanhempaansa. (Salo 2003, 44–45.)

Kiintymyssuhde ei rakennu vauvan ja hoitavan vanhemman välille automaattisesti, vaan edellytyksenä kiintymyssuhteen muodostumiselle on vanhemman tarjoama riittävä varhainen vuorovaikutus. Ääritilanteissa lapsi luo kiintymyssuhteen myös kaltoin kohtelevaan vanhempaansa, mutta on huomioitava, että silloinkin lapsella säilyy kyky rakentaa uusia kiintymyssuhteita olemassa olevien rinnalle. Esimerkiksi sijoitettu lapsi voi muodostaa kiintymyssuhteen sijaisvanhempiansa tai laitoshoidossa omahoitajaansa, mikä voi toimia niin sanottuna korjaavana kokemuksena varhaislapsuuden puutteelliselle vuorovaikutukselle. Sekä pienellä lapsella että aikuisellakin on mahdollisuus luoda elämän varrella myös useampi kuin yksi kiintymyssuhde. Kuitenkin lapsuusiän vuorovaikutuskokemukset, joiden pohjalta ensimmäinen kiintymyssuhde on syntynyt, vaikuttavat myöhempikiinkin ihmissuhteisiin. (Salo 2003, 45–46, 72, 76.)

Teorian kiintymyssuhteen muodostumisesta loi brittiläinen psykiatri John Bowlby omien havaintojensa pohjalta 1930-luvulla, tutkiessaan miten lapsen ja vanhemman erottaminen vaikuttaa lapsen kehitykseen. Hän työskenteli Lontoon kasvatusneuvolas- sa hoitaen käytöshäiriöisiä lapsia, joilla Bowlby havaitsi yhtenäisiä piirteitä kuten tunteettomuuden, kyvyttömyyden pysyviin ihmissuhteisiin ja välinpitämättömyyden sen suhteen, mitä muut heistä ajattelevat. Lasten taustoja tutkiessaan hän havaitsi, että lapsista suuri osa oli kasvanut ilman pysyvää kotia, eikä heillä ollut muodostunut pysyvää tunnesuhdetta äitiin tai muuhun heistä huolehtivaan aikuiseen. Myöhemmin Bowlby tutki ja kirjoitti siitä, mitä kehityksellisiä vaikutuksia on pienen lapsen erottamisella vanhemmistaan ja julkaisi teoksen ”Attachment and loss”. Kirjassaan hän selittää kiintymyssuhdeteorian periaatteet, joiden perimmäisenä tarkoituksena on pyrkiä kuvaamaan ja ymmärtämään varhaisten ihmissuhteiden vaikutusta myöhempään kehitykseen. (Tuovila 2008, 30–31.)

3.3 Työ sijoitetun lapsen ja tämän perheen kanssa

Usein sijoitetun lapsen läheisten ihmissuhteiden verkosto on sijoitetun lapsen itsensä lisäksi vaurioitunut tai se ei ole koskaan kehittynyt vastaamaan lapsen iänmukaisia tarpeita (Klap 2005, 87). Lapsen vanhemmat eivät syystä tai toisesta ole kyenneet tarjoamaan lapselle riittävän turvallista ja tasapainoista kasvuympäristöä ja lapsi joudutaan ottamaan huostaan. Vanhemmuus ei kuitenkaan pääty lapsen sijaishuoltoon siirtymisen jälkeenkään (Saastamoinen 2010, 139). Se, että lapsi tai nuori tapaa vanhempiaan silloinkin, kun ei voi palata heidän luokseen, on tärkeää lapsen oman kehityksen

ja psyykkisen kasvun kannalta. Parhaassa tapauksessa lapselle tai nuorelle ja hänen vanhemmilleen avautuu sijoituksen aikana mahdollisuus aiempaa paremman tunnesiteen muodostumiselle. Sijaishuolto voidaan nähdä myös korjaavana kokemuksena lapsen vuorovaikutussuhteiden kannalta. (Sinkkonen 2001, 164.)

Onnistuneen sijaishuollon edellytys on toimiva ja luottamuksellinen lähiyhteys lapsen ja nuoren kanssa, jonka lisäksi on tärkeää aktiivisesti tukea lapsen yhteyttä tämän lähiverkostoon, kuten biologisiin vanhempiin. Toisaalta lähiverkostoon liittyvien suhteiden hoitaminen ja edistäminen sekä mahdollisesti myös suhteiden uudelleen luominen ovat myös yksi sijoitusprosessin suurimmista haasteista. (Heinjoki, Heinonen, Kiiskinen, Mikkola, Ollila & Peitsalo 2005, 40.)

Kaija Klap (2005, 79, 106) määrittelee sijaishuollossa tehtävän perhetyön lähtökohdaksi lapsen tarpeet. Lapsen tai nuoren perheen kasvatus- ja hoitoprosessiin osallistumisen ja yhteistyön päämääränä ei välttämättä aina ole lapsen paluu kotiin. Tällöinkin perhe voidaan kuitenkin nähdä voimavarana lapsen identiteetin kehityksen näkökulmasta. Myös lapsen käyttäytymisen ymmärtäminen on mahdollista yleensä vasta perhesuhteiden ymmärtämisen kautta. Lapsen ajatukset ja tunteet perhettä kohtaan, sisältäen perhesuhteissa koetut menetykset, pettymykset ja hylkäämiset, tulevat tunnetasolla väistämättä kohdattaviksi sijaishuollon kuluessa. Onkin tärkeää, että lapsi tai nuori ymmärtää menneisyydessä tapahtuneiden asioiden vaikutuksen omaan kehitykseensä, jotta hän pystyy jatkamaan elämäänsä eteenpäin, ilman ylimääräistä tunnekuormaa.

3.3.1 Lapsilähtöinen työskentely

Lapsilähtöisyys merkitsee paitsi työskentelyä lapsen kanssa, myös näkökulman pitämistä lapsessa silloin, kun tehdään työtä vanhempien kanssa. Lapsi on osa perhettä ja lapsilähtöinen työskentely vanhempien kanssa merkitsee perheen pulmien käsittelyä siinä valossa kun ne lapsen näkökulmasta näyttäytyvät. Lapsilähtöisessä tai lapsikeskeisessä lastensuojelun työskentelyssä lapsi nähdään tasa-arvoisena toimijana aikuisen nähteen, joka osallistuu ja tekee myös itse päätöksiä aikuisen tukemana. Kaikessa työskentelyssä huomioidaan lisäksi lapsen oma halukkuus osallistua työskentelyyn sekä lapsen kehitystaso. Lapsen kanssa kommunikoinnissa voidaan hyödyntää toiminnallisuutta vuorovaikutuksen tukena ja vahvistajana. (Välivaara 2008, 78–79; Möller 2005, 64–65.)

3.3.2 Työn suunnitelmallisuus

Lastensuojelulain 30§:ssä säädetään lastensuojelun asiakassuunnitelmasta, joka on lain mukaan tehtävä jokaiselle lastensuojelun asiakkaana olevalle lapselle ja tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Asiakassuunnitelma laaditaan ja tarkastetaan yhteistyössä lapsen ja tämän vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Asiakassuunnitelma sisältää lapsen ja hänen perheensä tuen tarpeen, lastensuojelulliset toimet ja niiden tavoitteet, joilla tuen tarpeeseen vastataan, sekä minkä aikajakson kuluessa tavoitteet pyritään toteuttamaan. Lisäksi huostaanotettua lasta koskevaan asiakassuunnitelmaan kirjataan sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet, sekä erityisen tuen ja avun järjestäminen lapselle ja hänen vanhemmilleen. Suunnitelmaan kirjataan myös, kuinka lapsen yhteydenpito ja yhteistoiminta lapsen vanhempien, sekä muiden hänelle läheisten henkilöiden kanssa aiotaan toteuttaa. Asiakassuunnitelmaa täydennetään tarvittaessa erillisellä hoito- ja kasvatussuunnitelmalla. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.)

Hoito- ja kasvatussuunnitelmaa koskevat määrätykset löytyvät Lastensuojelun sijaishuollon laatukriteereistä (2004, 23). Suunnitelman tavoitteena on tarkentaa lastensuojelun asiakassuunnitelmaa ja se laaditaan yhdessä sijaishuoltoapaikan työntekijöiden, sijoitetun lapsen sekä hänen vanhempiensa kanssa. Lapsi itse voi ikätasonsa mukaisesti olla mukana häntä koskevan hoidon suunnittelussa. Suunnitelmaan tulee kirjata sijoituksen arvioidun keston lisäksi hoidolle asetetut tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että suunnitteluprosessissa saataisiin aikaan mahdollisimman yksimielinen päätös hoitoprosessin kulusta, jolloin kaikki osapuolet olisivat valmiita myös sitoutumaan siihen lapsen sijoituksen ajaksi. (Heinjoki ym. 2005, 39.)

3.3.3 Työskentely lapsen kanssa

Sijaishuollossa perustehtävä liittyy kasvatukseen, hoivaan ja huolenpitoon. Kyse on ennen kaikkea ihmissuhdetyössä, lapsen ja aikuisen kohtaamisesta ja ainutlaatuisesta vuorovaikutustilanteesta. Erityisesti lastenkotityössä ammatillinen ja ei-ammattillinen kietoutuvat usein yhteen. Yksittäinen työntekijä kohtaa lapsen omalla persoonallaan sekä elämäkokemuksen ja koulutuksen mukanaan tuomalla asiantuntemuksella. Vaikka työtä tehdään palkallisesti ja sen tekeminen edellyttää ammatillista pätevyyttä, on työssä monia tilanteita, joissa lastenkodin arjessa ”äitinä” tai ”kaverina” toimimisen tavat ovat käyttökelpoisia. Sijoitettu, usein kovia kokenut lapsi tarvitsee myös kiipeästi ihmistä, joka iloitsee hänen olemassaolostaan, löytää hänestä hyviä puolia ja

pystyy arjen keskellä helpottamaan elämää huumorin avulla. Huolestuttavassa määrin sijaishuollossa lisääntynyt diagnoosikeskeisyys helposti etäännyttää lasten parissa työskentelevän työntekijän oikeasta kontaktista ja tuo mukanaan oirekeskeisen asennoitumisen. Jokainen lastenkodin oireileva lapsi tai nuori on kuitenkin ensisijaisesti tavallinen kehittyvä ihminen, eikä kukaan jaksaa kasvaa, jos hänet nähdään pelkkänä ongelmatapauksena. (Niemelä 2005, 65; Pösö 2007, 69; Salminen 2005, 112.)

Tunnemyllerryksensä kanssa kamppaileva lapsi ei aina itsekään tiedä, miltä hänestä tuntuu. Lapsen hajanaisten ajatusten kokoaminen ja niistä puhuminen on suureksi avuksi, kun se tapahtuu oikeaan aikaan ja oikealla tavalla. Ehkä parhaiten sisäisen kaaoksen hallinnassa lasta voi auttaa hiukan verkkainen ja asioita tuumaileva aikuinen, joka vähitellen pukee lapsen hämmennystä sanoiksi. Lapsen ja aikuisen dialogi on eräänlaista jatkuvaa ”ongella olemista”, lähenemistä ja loittonemista, turhautumista ja onnistumisen kokemuksia. Parhaassa tapauksessa prosessin lopputuloksena paranevat sekä lapsen itseymmärrys että tunnereaktioiden hallinta. Se kuitenkin edellyttää aikuisen saatavilla oloa, ennakoitavuutta ja rehellisyyttä sekä sitä, että lapsi voi tuoda vuorovaikutukseen kaikki tunteensa, myös avuttomuuden, vihansa ja surkeutensa. (Sinkkonen 2010, 10–11.)

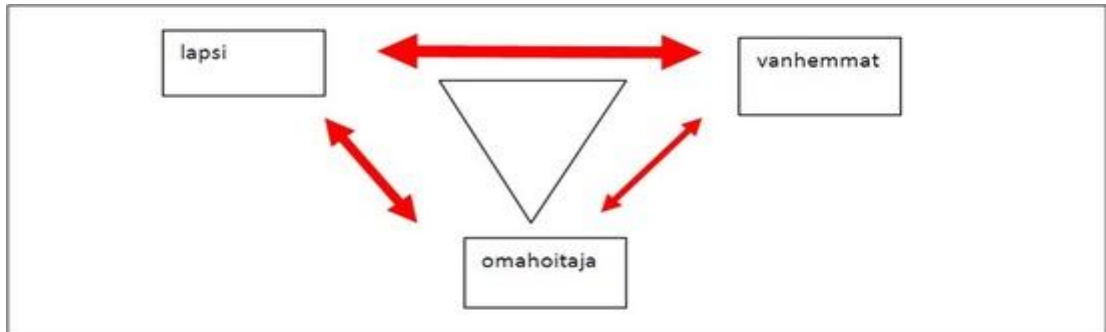
3.3.4 Omahoitajuus

Kun lapsi sijoitetaan lastenkotiin, yleensä työntekijöistä yksi nimetään lapsen omahoitajaksi. Hän osallistuu kaikkiin lasta koskeviin neuvotteluihin ja on mukana laatimassa tavoitteita lapsen sijoituksen onnistumiseksi. Omahoitajan tärkein tehtävä on toimia lapsen edunvalvojana, hän on keskeinen henkilö lapsen tai nuoren asioiden ajamisessa hoito- ja kasvatusneuvotteluissa. Omahoitajan tehtävänä on myös konkretisoida lapselle tai nuorelle ymmärrystä tämän elämäntilanteesta sekä tulevaisuuden tavoitteista ja mahdollisuuksista. Lisäksi omahoitaja tutustuu lapsen perheeseen ja läheisiin ihmisiin sekä toimii linkkinä, paitsi lapsen vanhempien ja lastensuojelulaitoksen, myös vanhempien ja sijoitetun lapsen välillä. (Klap 2005, 95; Timonen-Kallio 2007, 72.)

Eeva Timonen-Kallio on tutkinut lastenkodin omahoitajatyötä ja hänen mukaansa ammatillinen omahoitajatyö näyttäytyy usein ”vain” arkisena puuhailuna ja arjen elämisenä. Hänen mukaansa ajan puute on yhtenä syynä siihen, ettei työtä voida toteuttaa syvällisemmin. Esimerkiksi omahoitajatunteja ei voida lasten ja omahoitajan välillä pitää läheskään aina säännöllisesti, mikä estää työn suunnitelmallista toteuttamista. Se

kuinka nuoren kanssa tehtävään yksilölliseen työskentelyyn suhtaudutaan, riippuu paitsi yksittäisen työntekijän ammattilaisuudesta myös siitä, minkälainen yleinen käsitys lasten ja nuorten asemasta lastenkodin yhteisössä vallitsee. (Timonen-Kallio 2007, 71.)

Vuonna 2008 Pelastakaa lapset ry aloitti kolmivuotisen Silta-projektin, jonka tavoitteena on työskennellä yhdessä lapsen, hänen läheisensä ja omahoitajan kanssa sekä työskentelyn avulla luoda ja ylläpitää verkostoja lapsen, hänen läheistensä ja lastenkodin välillä. Silta-projektin tavoitteena on luoda vuorovaikutuksellinen toimintamalli, jonka avulla 1) tuetaan lapsen elämäntarinan eheytymistä, 2) rakennetaan siltaa lapsen, lapsen läheisten ja lastenkodin välille ja 3) vahvistetaan ammatillista omahoitajuutta. (Silta-hanke.)

Kuva 2. Silta-projektissa kehitetty Sillan rakennuspiirustus (Silta-hanke.)

Sijoitetulla lapsella merkityksellisin suhde on hänen elinikäinen suhteensa omiin vanhempiin. Tätä suhdetta kuvaa yllä olevassa ”Sillan rakennuspiirustuksessa” paksuin nuoli. Riippumatta siitä ovatko vanhemmat lapsen elämässä fyysisesti läsnä, he ovat kuitenkin henkisesti aina olemassa lapselle. Lapsen eletty elämä ja koettu vanhemmuus ovat osa lasta. Silta-työskentelyssä pyritään työstämään lapsen ja vanhemman välistä suhdetta jakamalla erilaisia lapsen ja vanhemman elämään liittyviä tarinoita. Omahoitajan tärkeä rooli on kuulla erilaiset tarinat ja auttaa lasta lisäämään ymmärrystä hänen jo eletystä elämästä. Omahoitaja voi vaikuttaa myös lapsen ja fyysisesti poissaolevan vanhemman suhteeseen, esimerkiksi sanoittamalla sitä lapselle. (Kiiskinen & Eskelinen 2010a, 21.)

3.3.5 Dialogisuus

Kuten edellä kuvatun Silta-työskentelyn, myös kaiken muun sijaishuollossa tapahtuvan vuorovaikutustyön pohjana on avoin, dialoginen keskustelu. Dialogisuus voidaan suomentaa ”kuuntelevaksi keskusteluksi”. Kuulluksi tuleminen on ihmiselle tärkeää ja pienestä asti ihminen hakee kuulijaa, kun vastasyntynyt saa viestiinsä vastakaikua, hänen tunnetilansa muuttuu vahvasti myönteiseksi. Lapsen ollessa pieni, hänen tarpeidensa ymmärtäminen on vanhempien ja ammattilaisen tehtävä, mutta lapsen kasvaessa, hän pystyy paremmin kertomaan myös itse kokemistaan tarpeista. (Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä.)

Dialogisessa vuorovaikutuksessa työntekijän tulee olla lasta tai perhettä kohtaan avoin, mikä käytännössä merkitsee kuuntelemista ja valmiutta etsiä uteliaasti vastauksia sekä ymmärrystä lapsen ja tämän perheen elämää koskeviin ilmiöihin. Dialogisessa vuorovaikutuksessa toisen mielipide on tärkeä, vaikka se eroaisi omasta ajatuksesta. Kaikilla keskustelun osapuolilla täytyy olla myös mahdollisuus kysyä lisää, jos kuulemaansa ei ymmärrä. (Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä; Kiiskinen & Eskelinen 2010b, 41.) Dialoginen keskustelu on vuoropuhelua, jossa kunkin osapuolen puhe tulee kuulluksi ja ymmärretyksi sekä saa vastauksen (Pyhäjoki 2005, 74).

3.3.6 Arviointityö

Lastensuojelun sijaishuollossa vanhemmuuden arviointi on osa työtä, etenkin lapsen sijoituksen alussa, mistä syystä arviointityö korostuu etenkin vastaanottokodeissa ja osastoilla. Käytännössä vanhemmuuden arviointi lastensuojelulaitoksissa on työntekijöiden ja erityisesti omahoitajan arjessa tekemää jatkuvaa havainnointia sekä dokumentointia. Henkilökunta havainnoi ja kirjaa lapsesta tehtävään raporttiin päivittäin muun muassa sen, miten vanhemmat ovat käyneet vierailuilla katsomassa lasta, mikälaista vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus on ollut ja kuinka läsnäoleva vanhempi on ollut vierailujen aikana. Raporttiin kirjataan myös havainnot lapsen olemuksesta ja käyttäytymisestä, paitsi vanhemman vierailun aikana, myös ennen ja jälkeen vierailuiden. Mahdollisuuksien mukaan havainnoidaan myös muutakin lapsen ja vanhemman välistä kanssakäymistä, kuten puhelimitse tapahtuvaa yhteydenpitoa ja kotilomia. Myös tiedot vanhemman ja hoitohenkilökunnan kanssa käymistä keskusteluista ja sovitusta asioista, vanhemman yleisestä olemuksesta, tunnetilasta ja lapsen

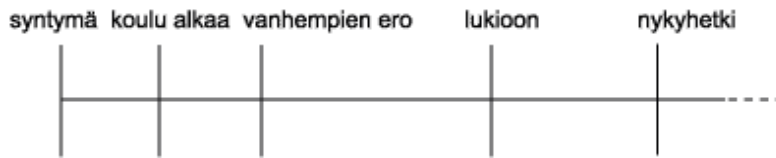
osoittamasta kiinnostuksesta vanhempaa kohtaan kirjataan raporttiin näkyviksi. Raportit muokataan koosteiksi, jotka toimitetaan sosiaalityöntekijälle. Sosiaalityöntekijän tehtävänä puolestaan on arvioida koosteiden avulla lapsen ja koko perheen tilannetta sijoituksen jatkoon kannalta. (Saarinen 2009, 77.)

3.3.7 Toiminnallisia menetelmiä ja välineitä

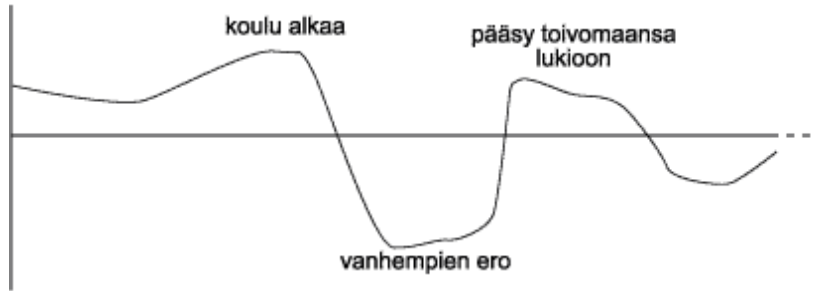
Menetelmä on väline tiettyyn tavoitteeseen pääsemiseksi, joka voi olla esimerkiksi yhteistyösuhteen rakentuminen, asiakkaan kuulluksi tuleminen tai hänen kohtaamisensa tukeminen. Toiminnalliset menetelmät ja välineet ovat yksi auttava tie vuorovaikutuksen käynnistäjänä, mutta ne eivät saa sinällään olla työn keskeisin sisältö. Toiminnallisten välineiden käytössä lähtökohtana on vastavuoroisuus, mikä antaa mahdollisuuden myös työntekijöille omien kokemustensa ja tunteidensa jakamiseen ja näin lisää asiakkaana olevan lapsen, nuoren tai tämän perheen luottamusta työntekijää kohtaan. Vastavuoroisuuteen pyrkimisestä huolimatta työntekijän ja asiakkaan kohtaaminen ei ole koskaan symmetrinen tilanne, koska työskentelyn pääosassa on kuitenkin asiakas. Työntekijän rooli on ohjata työskentelyä ja luoda asiakkaalle tilaisuus kertoa asioistaan. Erilaiset työvälineet tarjoavat vaihtoehdon pelkälle puhumiselle. Erilaisten symbolien kuten kuvien, taulukoiden ja janojen avulla voidaan konkretisoida asioita ja tapahtumia sekä näin helpottaa asiakkaana olevan lapsen, nuoren tai tämän perheen ajatuksien, kokemusten ja tunteiden ilmaisua. Kuitenkin on muistettava, että vuorovaikutus on aina se ydin, jonka varassa erilaisia työskentelyn apuvälineitä käytetään. (Möller 2004, 30–31; Bardy 2009, 80.)

1. Aikajana, Elämänjana tai Elämänkaari

Erilaiset janat tarjoavat lapselle mahdollisuuden tuoda oma historia konkreettisesti näkyväksi sekä hahmottaa elämän tapahtumia ajallisesti. Elämänjanaa voidaan tehdä monella tapaa. Perinteisin tapa on vaakasuora viiva, jolle elämäntapahtumat merkitään kronologisessa järjestyksessä. Elämänjana voidaan piirtää myös esimerkiksi junan muotoon, jossa vuosien myötä junan vaunut lisääntyvät, tai siitä voidaan tehdä värikäsräsymatto, jossa väreillä lapsi voi ilmentää elämäntapahtumien tunnesävyjä. Värien lisäksi elämänjanaa voidaan kuvittaa erilaisin piirustuksin ja valokuvin. Elämänjanan sijaan voidaan myös piirtää niin sanottu elämänkaari, johon saadaan konkreettisesti kuvattua myös lapsen elämän ylä- ja alamäkiä. (Kiiskinen & Eskelinen 2010c, 59–60.)

Kuva 3. Elämänjana a. (Sosiaalityön työmenetelmät.)

Kuva 4. Elämänjana b. (Sosiaalityön työmenetelmät.)

2. Ajankäyttöympyrä tai -neliö

Ajankäyttöympyrä on apuväline lapsen vuorokausirytmien ja huolenpidon kartoittamiseksi. Sen avulla voidaan konkretisoida lapsen kokemusta omasta arjestaan sekä hahmottaa mahdollisia huolenaiheita ja voimavaroja. Lasta pyydetään merkitsemään ajankäyttöympyrään tunti tunnilta päivän tapahtumat, joista aikuinen voi tehdä lapselle myös tarkentavia kysymyksiä. Konkretisointi helpottaa lapselle ajan hahmottamista sekä arjesta kertomista. Muunnoksena ajankäyttöympyrästä on ajankäyttöneliö, jota voidaan käyttää pienemmilläkin lapsilla, joilla ei ole vielä tarkkaa käsitystä kellonajoista. Ajankäyttöneliöön ei laiteta kellonaikoja, vaan vuorokauden aikoihin liittyvistä asioista ja tekemisistä sekä niihin liittyvistä tunteista, lapsi voi piirtää tai merkitä niitä tarroilla ja muilla kuvilla. (Lastensuojelun käsikirja.)

3. Sadutus

Sadutus on lapsilähtöinen, kuuntelua ja osallisuutta korostava narratiivinen menetelmä, jonka tavoitteena on luoda uusi satu tai tarina kertojan ja saduttajan välillä. Sadutus poikkeaa sadunkerronnasta siinä, että sadutuksessa lapsi kertoo sadun juuri niin kuin itse haluaa ja aikuisen tehtävänä on vain ja ainoastaan kuunnella ja kirjoittaa satu sanatarkasti muistiin. Tämän jälkeen satu luetaan ääneen ja lapsi voi tehdä siihen vielä halutessaan korjauksia. Ideana on, että sadutuksen kautta lapsi saa kertoa juuri niistä

asioista, joista hän sillä hetkellä haluaa kertoa. Sadutuksen kautta työntekijä voi osoittaa lapselle, että häntä kiinnostavat lapsen omat ajatukset. Sadutuksen avulla luodut kertomukset tulee säilyttää ja niihin voidaan myös palata myöhemmin, jolloin lapsi saa kokemuksen siitä, että hänen kertomuksensa ja niiden tuottama tieto on tärkeää ja merkityksellistä. Sadutus on ennen kaikkea lapsen ja aikuisen välistä vastavuoroista kuuntelua, kerrontaa, sekä toisen ajatusten vakavasti ottamista. Sen avulla lapsi voi kertoa omista mietteistään ilman aikuisen arviointia ja tulkintaa. Sadutusta voidaan käyttää apuna myös muiden asiakasryhmien, kuten perheiden kanssa työskennellessä. (Karlsson 2000, 11, 110.)

4. Sukupuu

Sukupuuta voidaan pitää lapsen avaimena oman elämän ja perheen ymmärtämiseen. Se on visuaalinen väline, jonka avulla jokainen voi tutustua omaan sukujuuriinsa ja niihin liittyviin tarinoin. Sukupuuta voidaan käyttää monella tapaa paitsi tiedonkeruun välineenä myös sukuun liittyvien kertomusten ja tunteiden esille tuomisen keino. Sukupuuhun merkitään tavallisesti henkilöiden sukupuoli, syntymä- ja kuolinvuodet, vihkimis- ja eroamisvuodet, kuolinsyyt ja vakavat sairaudet, ammatit, asuinpaikkakunta, sekä muutot ja muut merkittävät tapahtumat. Suomessa ei ole varsinaista virallista sukuuun merkitsemiseen liittyvää koodistoa, joten jokainen sukupuuta tekevä voi itse määrittää mitä merkkejä hän sukupuussa käyttää. Merkitsemisessä kannattaa käyttää apuna erilaisia värejä. Lasten kanssa sukupuuta tehtäessä voidaan yhdessä sopia millaisen sukuuun lapsi haluaa tehdä. Sukupuuta tehtäessä myös sijoitetun lapsen biologiset vanhemmat voidaan ottaa työstöprosessiin mukaan. Vanhemmat sekä myös muut lapsen sukulaiset voivat sukuuun avulla avata lapselle suvun tarinaa. (Kiiskinen & Eskelinen 2010c, 61–64.)

5. Tejping-nukkeleikki

Norjalainen psykologi, Martin Soltvedt, on kehittänyt leikkiin perustuvan lapsilähtöisen Tejping-menetelmän, jonka teoreettinen viitekehys nojaa muun muassa kehityspsykologiseen tietoon lapsen kehityksestä. Menetelmän perusidea on siinä, että leikki on lapselle ominainen tapa ilmaista itseään, harjoitella erilaisia rooleja ja tutkia ympärillä olevia ilmiöitä. Menetelmä on saanut nimensä ilmaisun apuvälineinä käytettävistä teipistä, nukeista ja pikkuesineistä, joiden avulla lapsi voi havainnollistaa esimerkiksi perheenjäseniään, verkostoaan, akuutteja ristiriitatilanteita, tunteitaan, sekä häntä

askarruttavia asioita tai haavoittaneita kokemuksia. Tejpingin päämääränä on leikin avulla vuoropuhelun synnyttäminen lapsen kanssa. Työskentelyn avulla aikuinen pyrkii kuulemaan lapsen näkemyksiä kokemastaan ja pääsemään lapsen kartalle ymmärtämään lapsen kokemusmaailmaa. (Välivaara 2006, 4–5.)

6. Theraplay

Theraplay on kiintymyssuhdeteoriaan perustuva vuorovaikutusterapia, jota voi toteuttaa vain Theraplay-terapiakoulutuksen saanut Theraplay-terapeutti. Kuitenkin Theraplayn eri elementtejä voi jokainen lastensuojelun työntekijä käyttää työssään hyväksi, jolloin työskentelystä voidaan käyttää nimitystä vuorovaikutusleikki. Theraplay on aikuisjohtoinen, fyysinen ja myönteinen hoitomuoto, jonka vaikutus perustuu enemmän kokemiseen, kokemukseen ja tuntemukseen, kuin puheeseen tai sanoihin. Theraplayn periaatteena on, että lapsi houkutellaan leikkien avulla yhteyteen aikuisen kanssa, eikä missään vaiheessa lasta pakoteta mihinkään. Leikkisyys itsessään on myös tärkeää ja sen avulla lapselle viestitetään, että yhdessä kokeminen on hauskaa. Theraplayssä pyritään tarjoamaan lapselle sellaista hyvää, jota vaille hän on lapsuudessaan mahdollisesti jäänyt. Käytännön hoitotapahtumissa lasta voidaan esimerkiksi syöttää, voidella ihovoiteella tai hänen ”pipejään” voidaan puhallella. Theraplayn tarkoitus on rakentaa ja vahvistaa lapsen ja häntä hoitavan aikuisen välistä vuorovaikutusta sekä synnyttää ja lujittaa heidän kiintymyssuhdettaan. (Mäkelä & Vierikko 2004, 20–21; Pentikäinen 2010, 99–103.)

7. Umbrella -työkirjamenelmä

Umbrella -työkirja on sijaishuollossa oleville nuorille suunnattu menetelmä, jonka tarkoituksena on tukea laitoshuollon piirissä olevien nuorten itsenäistymiseen kasvamisesta. Umbrella-työkirjamenetelmä sisältää kolme osaa: työntekijän käsikirjan, työkirjan ja lapsen henkilökohtaisen portfolio. Työkirjatyöskentely voidaan aloittaa silloin kun katsotaan lapsen tai nuoren hyötyvän siitä. Umbrella-työkirjamenetelmän tavoitteena on vahvistaa lapsen ja omahoitajan välistä suhdetta sekä tuoda lapsen ääni kuuluviin omassa elämässään. Työkirjasivujen avulla kartoitetaan lapsen tai nuoren henkilöhistoriaa, kasvun ja oppimisen tarpeita sekä pyritään innostamaan häntä päätöksentekoon ja arjen taitojen oppimiseen. Nämä tiedot ovat hyödyksi myös sijoituspaikan vaihtuessa. Kun osa lapsen tietoa löytyy portfolioista, ei lapsen tarvitse käydä samoja asioita

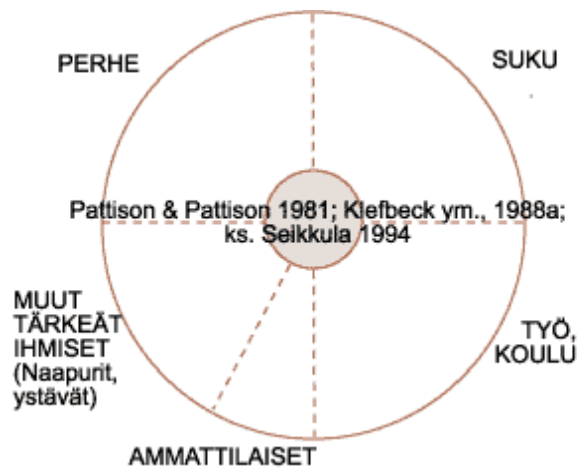
jälleen uudelleen läpi. Työkirjan perimmäisenä tarkoituksena on aikaansaada syvempi oppimisprosessi, jonka kautta lapsi tai nuori tulee vähemmän riippuvaiseksi toisista ihmisistä sekä heidän päätöksistään ja on näin valmiimpi huolehtimaan itse itsestään sijaishuollon päätyttyä. (Timonen-Kallio 2000, 1–7, 10.)

8. Valokuvat terapeuttisena välineenä

Valokuvat ovat tehokas ja vaikuttava väline terapeuttisessa työskentelyssä, jossa niitä voidaan käyttää myös monien menetelmien rinnalla. Lastensuojelussa valokuvia voidaan käyttää esimerkiksi apuna vuorovaikutussuhteen rakentamisessa lapsen ja työntekijän välille. Valokuvat kertovat usein enemmän kuin pelkät sanat ja toisaalta niiden äärellä on luontevaa puhua vaikeistakin asioista. Yhteinen keskittyminen valokuvaukseen ja valokuvien katseluun, tarjoavat myös työntekijälle hienon tilaisuuden antaa aikuisen hyvää ja arvostavaa huomiota lapselle. Valokuvauksen avulla lapsi taas voi kokea olevansa arvokas ja muistamisen arvoinen, koska hänen elämäänsä halutaan tallentaa valokuvien avulla muistoiksi, joita palataan myöhemminkin katsomaan. Lastensuojelun työntekijöiden tulisikin tarjota lapsille korjaavia kokemuksia myös valokuvan keinoin. Jos lapsen menneisyydestä ei ole saatavissa kuvia, voidaan niitä kuitenkin muistella ja rakentaa muistoja uusiksi kuviksi mielikuvien keinoin. Tärkeää on silloin myös nykyhetken kuvaaminen, muistoiksi lapsen tulevaisuutta varten. (Halkola, Mannermaa, Koffert, & Kohu 2009, 10; Harju 2009, 231–232.)

9. Verkostokartta

Verkostokartan avulla on mahdollista kuvata asiakkaan ihmissuhdekokonaisuutta. Sen avulla voidaan yhdessä lapsen kanssa kartoittaa lapsen tukiverkostoja ja hänelle tärkeitä sekä toisaalta myös vahingollisia ihmissuhteita. Pienempien lasten kanssa työskenneltäessä voi lasta voi pyytää piirtämään verkostokarttaan ne henkilöt, jotka hänen mielestään kuuluvat hänen perheeseensä. Lapsi voi myös piirtää siihen muita hänelle tärkeitä henkilöitä, kuten ystäviä. (Sosiaalityön työmenetelmät.)

Kuva 5. Verkostokartan piirtäminen (Sosiaalityön työmenetelmät.)

Verkostokarttaa tehtäessä asiakasta pyydetään:

1. tekemään lista kuhunkin lohkoon kuuluvista ihmisistä, joiden kanssa hän on tekemisissä
2. piirtämään kutakin ihmistä vastaavan merkin (kolmio= mies, ympyrä= nainen) itsestään oikealta tuntuvan etäisyyden päähän
3. yhdistämään viivalla ne ihmiset, jotka ovat toistensa kanssa tekemisissä

(Sosiaalityön työmenetelmät.)

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄN MÄÄRITTELY

4.1 Aikaisempia tutkimuksia

Lapsen ja biologisten vanhempien yhteyden säilyttäminen lastensuojelun sijaishuollossa ei ole mikään uusi ilmiö, vaikka sen merkityksiä on viime vuosina herätty taas aktiivisesti pohtimaan. Jo vuonna 1986 ilmestyneessä englantilais-amerikkalaisessa tutkimuksessa ”Lost in care” selvitettiin, mitä ongelmia ilmeni kotoa pois sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa yhteydenpidon välillä. Tutkimus toteutettiin seuraamalla 450 huostaanotetun lapsen tilannetta kahden vuoden ajan. Tutkimuksessa havaittiin, että yhteydenpidon aikaansaaminen erillään olevien perheenjäsenten välille on haastavaa. Osa tutkimukseen osallistuneista lasten vanhemmista koki vierailut lastensa luona stressaaviksi, koska ne vaativat vanhemmilta paitsi sosiaalisia taitoja, myös kykyä kohdata omat syyllisyydentunteensa joita he lapsensa huostaanotosta johtuen kokivat. Lisäksi myös osa lapsista suhtautui hyljeksien vanhempiinsa. Tutkimuksen tuloksissa

yhteydenpidon tärkeyttä kotiin kuitenkin korostettiin, koska sen myötä lasten huomattiin olevan onnellisempia sijaishuoltopaikassaan. Jatkuvan yhteydenpidon havaittiin olevan myös selvin indikaattori siihen että lapsi palasi takaisin kotiin. (Milham, Bullock, Hosie & Haak 1986, 1–4, 96–121)

Suomessa biologisten vanhempien merkitystä sijoituksen jälkeen on tutkinut Päivi Kähkönen 1990-luvun alussa tekemässään pro gradu -työssä biologisen perheen huomioon ottamisesta lasten huostaanotossa ja sijoituksessa. Tekemässään katsauksessa lastensuojelun asiakasperheen asemaan lapsen huostaanotto- ja sijoitusprosessissa Kähkönen nostaa esille sijoitetun lapsen biologisten vanhempien merkityksen myös sijoituksen jälkeen. Kähkösen mukaan biologisen perheen huomioon ottamiseksi suunniteltujen toimintamuotojen kohdalla täytyy kuitenkin aina ennen kaikkea arvioida lapsen näkökulma ja hänen tarpeensa. Lapsen ja vanhemman suhteen laadun tulisi olla ratkaiseva tekijä arvioitaessa myös lapsen ja vanhempien välisen yhteydenpidon mahdollisuuksia huostaanoton jälkeen. (Kähkönen 1991,77.)

Aira Anttilan tarkastelee puolestaan omassa pro gradu -tutkimuksessaan lastenkotiin sijoitettujen lasten ja heidän biologisten vanhempiensa yhteydenpitoa lastensuojelun asiakirjojen avulla. Tutkimuksessa käsitellään paitsi sitä, millaista vanhempien lapsiinsa pitämä yhteys on sijoitusaikana ja myös millä tavalla lapset pitävät yhteyttä vanhempiinsa. Tutkimuksessa mukana olleiden lastenkotiin sijoitettujen lasten kohdalla kaikkien vanhemmat, tai ainakin toinen vanhemmista, pitivät lapsiinsa jollain tapaa yhteyttä. Tästä Anttilan mukaan voi päätellä, että vanhemmat eivät olleet lastensa suhteen välinpitämättömiä, vaikka vanhempien yhteydenpito saattoi olla epäsäännöllisiä, eivätkä vanhemmat aina pitäneet sopimuksista kiinni. Tutkimuksen aineistona olleista lastensuojelun asiakirjoista selvisi, että puhelinyhteydet olivat vierailujen lisäksi merkittävä tapa pitää yhteyttä lasten ja vanhempien välillä ja lapset myös odottivat hartaasti vanhempiensa puhelinsoittoja. Anttilan mukaan erityisesti sijaishuollossa tulisi kiinnittää huomiota niiden lasten tilanteisiin, joilla yhteydenpitoa omiin vanhempiin on vähän ja epäsäännöllisesti. Hänen mukaansa suuri haaste, niin sosiaalityöntekijöille kuin lastenkodin työntekijöillekin on etsiä keinoja yhteydenpidon tukemiseen. (Anttila 2003, 67, 75–76.)

Viime vuosina lastenkodeissa tehtävää työtä on tutkittu myös useammassa ammattikorkeakoulutasoisessa opinnäytetyössä, joskin hieman eri näkökulmasta. Omaa opin-

näytetyötäni vastaavaa kuvausta lastensuojelulaitoksen vastaanotto- ja arviointiosaston tai vastaanottokodin lapsi-vanhempityöstä en kuitenkaan aikaisempia tutkimuksia läpi käydessäni löytänyt. Esimerkkeinä lastenkotityötä käsittelevistä opinnäytteistä ovat Ahosen (2007) lapsilähtöistä työskentelyä Porilaisissa lastensuojelulaitoksissa käsittelevä opinnäytetyö, Kolhi & Pircklén (2010) Tammirinteen vastaanottokodin perhetyöstä tehty opinnäytetyö ja Palmun (2008) lasten- ja nuorten koti Toivonniemen arkielämän perusperiaatteita ja ideologiaa selvittänyt opinnäytetyö. Tutkimusten tulosten vertailu on kuitenkin vaikeaa, koska sekä tutkimusasetelmat että lastensuojelulaitosten toimintatavat poikkeavat paljon toisistaan

Tämän opinnäytetyön tutkimuksen kohteena olevasta Nikinharjun kuntayhtymästä on tehty vuonna 2009 opinnäytetyö liittyen Pesäpuu ry:n vuorovaikutusta tukevien välineiden käyttöön lastensuojelutyössä (Matikainen & Peräoja 2009). Työssä ei kuitenkaan laajemmin tutkittu lapsi-vanhempityötä, vaan tutkimuksessa keskityttiin kartoittamaan Nikinharjun kuntayhtymän osastojen hoitajien ja perhetyön tiimin lastensuojelun erityistyöntekijöiden mielipiteitä vuorovaikutusta tukevien välineiden käytöstä. Kyseisen tutkimuksen tulokset olivat pääosin positiivisia, ja työntekijät kokivat, että vuorovaikutusta tukevat työvälineet olivat työssä tarpeellisia etenkin lasten ja vanhempien kanssa perheen tilannetta kartoitettaessa ja arvioitaessa. (Matikainen & Peräoja 2009, 33.)

4.2 Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksessani tarkoituksena on kuvata Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastoilla työntekijöiden toteuttamaa työtä sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Kvalitatiivista lähestymistapaa käyttäen pyrin tutkimuksessa teemahaastattelujen kautta selvittämään mahdollisimman kokonaisvaltaisesti työntekijöiden omia näkemyksiä ja kokemuksia työstä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Saadun kokemuksellisen tiedon avulla pyrkimyksenäni oli koota mahdollisimman todenmukainen kokonaiskuva Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto- ja arviointiosastoilla tehtävästä lapsi-vanhempityöstä ja sen kehittämistarpeista. Tutkimuksen avulla etsin vastauksia myös siihen, kuinka merkittäväksi työntekijät kokevat vanhemman ja lapsen kanssa tehtävän työn lapsen kehityksen kannalta. Halusin lisäksi selvittää onko työntekijällä ylipäättään mahdollisuuksia ja keinoja vaikuttaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteeseen vastaanotto- ja arviointiosaston usein melko lyhyiden sijoituksen aikana.

Tavoitteenani oli tutkimuksen avulla pyrkiä jäsentämään lapsi-vanhempityön toteutumisen eri muotoja Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastolla ja koota ne yhtenäiseksi kuvaukseksi. Lisäksi pyrkimyksenäni oli tuoda kyseistä työtä ja sen merkityksiä näkyviksi sekä Nikinharjun kuntayhtymän työntekijöille että laajemminkin lastensuojelun sijaishuollossa työskenteleville. Vaikka kyseessä on tapaustutkimus, jossa kuvataan tietyn yksikön toimintatapoja, uskon että tutkimuksen tuloksia voidaan hyödyntää myös muualla vastaavissa sijaishuollon yksiköissä. Ihannetulos olisi, että tutkimukseni voisi auttaa työntekijöitä löytämään uudenlaisia näkökulmia tai jopa kokonaan uudentyppisiä toimintatapoja liittyen omaan työhönsä sijoitettujen lasten ja heidän vanhempiensa kanssa.

4.3 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyöni tutkimukselle asettamani tutkimuskysymys on: ”Miten lapsi-vanhempityötä toteutetaan Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastoilla ja miten kyseistä työtä voitaisiin kehittää edelleen?”

Tätä opinnäytetyölle asettamaani tutkimusongelmaa käsittelin seuraavien alakysymysten avulla:

- Miten lasten vanhemmat osallistuvat lapsensa elämään sijoituksen aikana ja miten heidän osallistumisestaan pyritään tukemaan?
- Millaisia työtapoja, menetelmiä ja välineitä osastojen työntekijät käyttävät työssä lasten ja vanhempien kanssa, sekä mitä mieltä he ovat niiden toimivuudesta osastotyössä?
- Mikä on työntekijän rooli yhdessä lapsen ja tämän vanhemman kanssa tehtävässä työssä?
- Mitä merkitystä yhdessä vanhempien kanssa tehtävällä työllä on sijoitetulle lapselle ja mitä haasteita työntekijät kokevat työssä olevan?
- Miten lasten ja vanhempien kanssa tehtävää työtä voitaisiin vielä kehittää?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Varsinainen opinnäytetyöni tutkimusprosessi lähti liikkeelle marraskuussa 2009, jolloin tein suullisen sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä Nikinharjun kuntayhtymän kanssa. Samalla kävin keskusteluja tilaajatahon kanssa siitä, millaisia toiveita ja odotuksia heillä oli tutkimukseeni liittyen. Yhteisesti tilaajan kanssa sovin muun muassa tutkittavien määrystä. Pohdimme myös aineistonkeruutapaa sekä sisällöllisiä seikkoja, joiden pohjalta aloitin oman tiedonhankinnan ja aiheeseen tutustumisen. Kirjallisen sopimuksen opinnäytetyön tekemisestä solmin Nikinharjun kuntayhtymän kanssa toukokuussa 2010.

Tutkimuksen luotettavuuden varmistamiseksi olen pyrkinyt laatimaan kattavan ja tar-kan kuvauksen tutkimuksen toteuttamisesta. Lisäksi olen pyrkinyt mahdollisimman tarkasti perustelemaan tutkimukseen valitsemani menetelmät ja esittelemään niiden käyttöä.

5.1 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyössä käytin tutkimusmenetelmänä kvalitatiivista eli laadullista tutkimuksen lähestymistapaa. Parhaiten toteutettavan tutkimuksen luonnetta kuvaa empiirinen tapaustudkimus, koska opinnäytetyössäni tarkoituksena oli kuvata tutkittavaa ilmiötä ainutlaatuisena tapauksena eikä sen pohjalta ollut tarkoituksena muodostaa yleispäteviä määritelmiä. Sen sijaan tavoitteenani oli työntekijöiden kokemusten ja näkemysten avulla, sekä niistä tekemieni tulkintojen kautta, luoda kuvaus tutkittavasta tapauksesta. Pyrkimyksenäni oli näin koko prosessin selvittämisen kautta ymmärtää myös asiaan liittyviä syy-seuraussuhteita. Kyseisen tutkimusprosessin tuotoksena oli tarkoitus saada aikaan kattava kuvaus Nikinharjun arviointi- ja vastaanotto-osastojen lapsi-vanhempityöstä. (Eskola & Suoranta 2008, 65; Vilka 2007, 98; Syrjälä, Ahonen, Syrjäläinen & Saari 1995, 12–13.)

5.2 Tutkimusjoukko

Koska opinnäytetyöni tarkoituksena oli tuottaa mahdollisimman kattava kuvaus Nikinharjun arviointi- ja vastaanotto-osastoilla tehtävästä lapsi-vanhempityöstä, tutkimusjoukko käsittää kaikki haastatteluhetkellä, kesällä 2010 osastoilla hoitotyötä tehneet työntekijät, joita oli yhteensä kuusitoista. Kattava otos oli perusteltu siitä syystä,

koska sekä omana että työn tilaajan eli Nikinharjun kuntayhtymän tavoitteena oli saada jokaisen työntekijän omat mielipiteet mukaan tutkimuksen aineistoon. Suppeammalla otoksella vaarana olisi voinut olla, että osa työntekijöiden kokemuksista ja näkemyksistä olisi jäänyt pimentoon, eikä tutkimuksen tuloksistakaan olisi ollut mahdollista saada koko työyhteisön kattavaa kokonaiskuvausta.

Nikinharjun kuntayhtymän organisaatioon kuuluu vastaanotto- ja arviointitoiminnan lisäksi osastoista erillään oleva perhekuntoutuksen tiimi, jossa työskenteli tutkimuksen toteuttamisen aikaan viisi vakituista lastensuojelun erityistyöntekijää. Vaikka perhetyö ei kiinteästi kytkeydykään osastojen toimintaa, kuitenkin osa vastaanotto- ja arviointiosastoille sijoitetuista lapsista on myös perhetyön asiakkaita ja he käyvät tapaamassa erityistyöntekijöitä, joko arviointi- tai terapiatyöskentelyn merkeissä. Perhetyössä terapiaa toteutetaan pääasiassa Theraplay-vuorovaikutusterapian muodossa. Jotta koko lapsi-vanhempityön prosessia olisi mahdollista ymmärtää ja selittää, päätimme työn tilaajan kanssa sisällyttää tutkimusjoukkoon myös osan perhetyön tiimin työntekijöistä. Tutkimuksen kokonaisjoukoksi muodostui siis kuusitoista vastaanotto- ja arviointiosastoilla työskentelevää hoitajaa, sekä kolme perhetyön tiimin lastensuojelun erityistyöntekijää.

5.3 Teemahaastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmäksi valitsin teemahaastattelun, joka on yleinen aineistonkeruumuoto kvalitatiivisessa tutkimuksessa. Työntekijöille tehtävä teemahaastattelu on perusteltu valinta tutkimukseni aineistonkeruumenetelmäksi, koska tapaustutkimuksen luonteeseen kuuluu, että tutkittava joukko on valittu tarkoituksenmukaisesti ja aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ”ääni” pääsevät esille. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.)

Laatiessani aiheita ja kysymyksiä haastatteluja varten, tutkimusmenetelmäksi tarkentui (puolistrukturoitu) teemahaastattelu. Määritelmät teemahaastattelun ja puolistrukturoidun haastattelujen eroista vaihtelevat hieman tutkimuskirjallisuudessa riippuen. Eskolan ja Suorannan (2008, 86) mukaan teemahaastattelussa haastattelun aihepiirit eli teema-alueet on etukäteen määritelty, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Taas puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille samat ja ne esitetään pääsääntöisesti samassa järjestyksessä. Sekä teemahaastattelussa että puolistrukturoidussa haastattelussa haastateltava saa vastata haastattelijan esittämiin ky-

symyksiin omin sanoin ilman valmiita vastausvaihtoehtoja. (Eskola & Suoranta 2008, 86.)

Käyttämässäni aineistonkeruumenetelmässä on siis piirteitä sekä puolistrukturoidusta haastattelusta että teemahaastattelusta. Ennen haastatteluja laadin tutkimuskysymysten pohjalta haastattelurungon, johon merkitsin haastatteluissa käsiteltävät aihealueet (teemat) kysymysten muotoon, kuten puolistrukturoidussa menetelmässä. Kysymykset olivat kuitenkin vain oman haastattelutyöni tukena, eikä tarkoitukseni ollut kysymysten esittäminen tarkasti ja järjestelmällisesti, joten aineistonkeruumenetelmäni on kuitenkin lähimpänä teemahaastattelua. Koen, että tutkimustehtäväni kannalta oli edullisempaa kerätä tutkimusaineisto joustavalla, tarkentavat kysymykset sallivalla teemahaastattelulla. Tavoitteena oli, että aineiston keruu tapahtuisi näin mahdollisimman luonnollisessa vuorovaikutustilanteessa haastateltavien kanssa.

5.4 Haastattelujen toteutus

Keväällä 2010 laadin tutkimussuunnitelman, johon sisältyi myös tutkimustehtävän ja tutkimuskysymysten määrittely. Näiden pohjalta laadin haastatteluja varten tutkimukseeni liittyvistä teemoista kysymyslomakkeen, jonka toimitin yhdessä saatekirjeen kanssa Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto- ja arviointiosastoille ja perhetyöntiimille toukokuussa 2010, jotta työntekijät olisivat tietoisia tulevasta haastattelusta. Sisällöllisesti samat teemat toistuivat sekä osastotyöntekijöiden että perhetyön työntekijöiden kysymyksissä, vaikka perhetyön tiimille laadinkin erillisen lomakkeen. Varsinaisen aineistonkeruun, eli teemahaastattelut toteutin heinä-elokuussa 2010, Nikinharjun kuntayhtymän tiloissa.

Koska en aikaisemmin tutkijana ollut haastatteluja tehnyt, pyrin etukäteen tutustumaan valitsemani aineistonkeruumenetelmän ”sudenkuoppiin”. Vaikka minulla oli etukäteen laadittuna kysymysten muotoon muokatut haastattelun teemat, pyrkimyksenäni oli toteuttaa haastattelut mahdollisimman avoimesti eikä edetä haastatteluissa orjallisesti laatimieni kysymysten mukaan. Toiveenani oli näin tarjota työntekijöille mahdollisuus tuoda esille kaikki heidän mielestään tutkimusalueeseen liittyvät asiat, ilmiöt ja mielipiteet. Vaarana avoimuudessa näin kuitenkin, että ellen pysty haastattelun alussa selvittämään työntekijälle tarkasti sitä, mikä on tutkimukseni tarkoitus ja millaista tietoa haastattelujen avulla haluan kerätä, haastattelusta muodostuu tutkimuksen kannalta täysin epäinformatiivinen. Etenkin lapsi-näkökulman korostamista

mietin kovasti etukäteen, eli miten saisin nostettua sen haastattelujen keskiöön. Toisaalta pelkäsin myös, että jos työntekijät eivät täysin ymmärtäisi mitä ”lapsi-vanhempityö”-termillä tutkimuksessani haen, tutkimuksen aineisto jäisi ”köyhäksi”, eikä tavoitteeni kattavasta aiheen kuvauksesta toteutuisi.

Varsinaiset haastattelutilanteet pyrin etukäteen muodostamaan mahdollisimman edullisiksi työntekijöiden asiaan syventymisen kannalta. Nikinharjun kuntayhtymän johtajalta sain luvan toteuttaa haastattelut työntekijöiden työaikana, jotta työntekijöiden kynnys osallistua haastatteluihin olisi mahdollisimman matala. Työaikana toteutetuissa haastatteluissa oli kuitenkin omat haasteensa. Vaikka etukäteen kysyin osastojen vastaavilta haastatteluille sopivinta ajankohtaa, asettivat vastaanotto- ja arviointiosastojen hektiset ja nopeasti muuttuvat tilanteet sopivan ja kiireettömän ajankohdan etukäteen selvittämisen lähes mahdottomaksi. Itse haastattelutilanteessa tapahtuikin muutamia keskeytyksiä, mutta pääsääntöisesti sain toteutettua haastattelut rauhassa. Etukäteen yhdelle haastattelulle aikaa oli varattu noin puoli tuntia.

Jokaisen haastatteluna alussa selvitin lyhyesti tutkimuksen tarkoituksen sekä, sen millä tavalla varmistaisin haastateltavien anonymiteetin säilymisen. Korostin sitä, että haastattelujen kautta saamani aineisto tulisi sellaisenaan vain minun käyttöni ja yleiseen tietoon, sekä myös Nikinharjun johdolle esittelisin vain tutkimuksen valmiita tuloksia. Tällä pyrin lisäämään haastateltavien luottamusta ja avoimuutta haastatteluja kohtaan. Haastattelujen alussa selvisi, että suurin osa työntekijöistä muisti kyllä vilkaiseensa etukäteen lähettämiäni haastattelujen teemoja ja liitteenä ollutta kirjettä, mutta vain yksi haastateltavista oli varsinaisesti pohtinut asiaa etukäteen. Ennen haastattelujen alkua myös kysyin suullisesti luvan haastattelujen nauhoittamiseen.

Varsinaiset haastattelut etenivät melko lailla odotusteni mukaan. Suurimmalla osalla haastateltavista oli ainakin alussa vaikeuksia hahmottaa mitä tutkimuksessani lapsi-vanhempityöllä tarkoitin. Tämä kuvastui työntekijöiden epävarmoissa ja niukoissa vastauksissa, sekä myös osan esittämissä lisäkysymyksissä. Osa työntekijöistä selkeästi myös jännitti itse haastattelutilannetta, mikä osaltaan johtui varmasti käytössä olleesta nauhurista. Haastateltavien vastausten laajuus vaihteli huomattavasti haastattelujen välillä. Osa vastasi vain lyhyesti esittämiini kysymyksiin ja haastattelu eteni melko tarkasti etukäteen laadittujen teemakysymysten mukaan, vaikka itse yritin tuoda keskusteluun rentoutta muokkaamalla kysymyksiä ”väljempään muotoon”. Osa

haastateltavista taas todella syventyi tutkittavaan aiheeseen, jolloin haastattelu eteni haastateltavien vastausten mukaan luontevasti teemasta toiseen ja haastateltavat kuvasivat myös laajemmin tutkittavaa aihetta ja sen eri merkityksiä oman työnsä kannalta.

Tutkimukseni otos on melko laaja, joten olin kaiken kaikkiaan tyytyväinen haastatteluista saamani aineiston sisältöön ja laatuun. Oma kokemattomuuteni tutkijana ja haastattelijana vaikutti kuitenkin osaltaan haastattelutilanteisiin. Siitä huolimatta jokainen haastateltavista kuitenkin syventyi tutkittavaan aiheeseen ja kertoi ajatuksistaan, minkä perusteella saatoin toivoa, että haastattelujen myötä kaikki työntekijät ainakin jollakin tasolla heräsivät pohtimaan vanhempi-lapsityötä ja sen merkityksiä oman työnsä kannalta. Tätä kautta uskon, että haastattelutilanteista oli suoranaista hyötyä myös haastateltaville itselleenkin.

Myös teknisesti haastattelut onnistuivat hyvin, yhtä haastattelua lukuun ottamatta. Kyseisen haastattelun kohdalla nauhalle tallentui vain haastattelun loppu, mutta sain kirjattua haastattelun tietoja jälkikäteen paperille. Haastattelujen toteutumisprosentiksi muodostui 100 %, sillä kaikki kuusitoista vastaanotto- ja arviointiosastojen hoitajaa, sekä kolme perhetyön tiimin lastensuojelun erityistyöntekijää osallistuivat haastatteluun. Vaikka periaatteessa haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista, osallistumatta jättäminen olisi väkisininkin herättänyt huomiota, koska haastattelut toteutettiin työntekijöiden työajalla ja lisäksi esimiestaso oli niistä tietoinen, mikä varmasti osaltaan vaikutti työntekijöiden osallistumisaktiivisuuteen.

5.5 Aineiston käsittely ja analysointi

Haastattelujen jälkeen minun oli litteroitava nauhoittamani haastattelut, eli muutettava haastatteluaineisto tekstimuotoon (Vilka 2007, 115). Koska tutkimusaineistoni oli laaja ja käsitti yhteensä yhdeksäntoista, kymmenestä minuutista yli puoleen tuntiin kestäväää haastattelua oli nauhojen tekstimuotoon kirjoittaminen työläs ja aikaa vievä urakka. Kuitenkin sen avulla pystyin tarkasti tutustumaan tutkimusaineistoon ja tekemään siitä myös alustavia havaintoja analyysivaihetta ajatellen.

Tuomen ja Sarajärven mukaan tutkimuksen analyysivaiheen tarkoituksena on pyrkiä järjestämään kerätty tutkimusaineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon tutkimuksen johdopäätösten tekoa varten, kadottamatta sen sisältämää informaatiota. Päinvastoin, analyysin tarkoituksena on lisätä tutkimusaineiston informaatioarvoa muuttamalla haja-

nainen aineisto mielekkääksi kokonaisuudeksi, josta voidaan tehdä luotettavia ja selkeitä johtopäätöksiä tutkittavasta ilmiöstä. Aineiston laadullinen käsittely perustuu loogiseen päättelyyn ja tulkintaan. Analysoitaessa aineisto hajotetaan aluksi osiin, minkä jälkeen se käsitteellistetään ja lopuksi kootaan uudestaan uudella tavalla loogiseksi kokonaisuudeksi. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108.)

Opinnäytetyöhöni valitsin analyysimenetelmäksi sisällönanalyysin, jota pidetään laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmänä. Sisällönanalyysin avulla pyrin erottamaan keräämästäni melko laajasta aineistosta tutkimuksen kannalta olennaisimman tiedon. Koska pyrin analyysin avulla esittelemään tutkimuksen tulokset tutkimukseen luomani viitekehysten käsitteiden avulla, käyttämäni analyysimenetelmä on niin sanottu teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91, 117.)

Käytin aineistoa analysoidessani hyväkseni tutkimuksen aineistonkeruussa käyttämäni teemahaastattelurungon teemoja, joiden muodostamisessa olin käyttänyt sekä teoreettista taustatietoa että omia kokemuksiani tutkittavasta aiheesta. Teemojen avulla sain tutkimusaineistostani esille juuri sellaisia asioita, joita halusin tutkimukseni avulla selvittää. Analysoinnissa käytin apuvälineenä niin sanottua teemakortistoa, jonka muodostin teemahaastattelurungon teemoista. Kävin kaikki haastattelut läpi yksi kerrallaan ja kopioin kustakin haastattelusta tutkimukseni aiheen kannalta mielestäni olennaista tietoa sisältävät tekstinpätkät niiden sisältöä vastaavaan ”teemakorttiin”. Teemakorttien pohjalta laadin teemoittain kuvauksen tutkimukseni tuloksista. (Eskola & Suoranta 2008, 152, 154.)

Tutkimuksen tuloksia kuvatessani käytin hyväkseni myös lainauksia, jotka poimin suoraan litteroiduista haastatteluaineistosta. Sitaattien avulla pyrin perustelemaan tutkimusaineistosta tekemiäni tulkintoja. Suorien lainausten tarkoituksena on myös toimia aineistoa kuvaavina esimerkkeinä ja tuoda haastateltujen työntekijöiden omia mielipiteitä näkyville juuri sellaisina kuin he itse ovat ne ilmaisseet. (Eskola & Suoranta 2008, 174–175.)

6 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto ja arviointiyksiköiden toiminta on jakautunut kahdelle osastolle, joista toinen on tarkoitettu ensisijaisesti sijoitettaville pienille lap-

sille ja toinen taas sijoitettaville nuorille. Tutkimusta varten haastattelemistani osastojen työntekijöistä osan työ painottui siis enemmän pienten lasten ja toisten taas nuorten kanssa tehtävään työhön. Analysoimani tutkimustulokset olen osittain jakanut osastojen lapset-nuoret-jaon mukaisesti kahteen ryhmään. Tätä jakoa olen käyttänyt hyväksi myös kuvatessani tutkimuksen tuloksia, jotka selkeästi nousivat aineiston perusteella esiin vain lasten- tai nuortenosaston työntekijöiden vastauksissa. Haastateltavien joukossa oli sekä miehiä että naisia, mutta en koe tämän tutkimuksen tulosten kannalta oleellisena miesten ja naisten vastausten erottelua toisistaan.

6.1 Taustatietoja haastateltavista

Tutkimusta varten haastattelin yhteensä kuuttatoista Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastolla hoitaja-nimikkeellä työskentelevää työntekijää. Työntekijöistä seitsemän työskenteli ensisijaisesti lastenosastolla ja yhdeksän nuortenosastolla. Lisäksi haastattelin kolmea perhetyön tiimiin kuuluvaa, lastensuojelun erityistyöntekijä-nimikkeellä työskentelevää työntekijää. Jokaisen haastattelun aluksi selvitin työntekijän koulustaustaan sekä työhistoriaan liittyviä tietoja.

Lastenosaston seitsemästä työntekijäistä suurin osa oli pohjakoulutukseltaan sosionomeja (AMK). Mainittavaa täydennyskoulutusta oli vain yhdellä työntekijällä, yliopistotason hoitotyön ja erityiskasvatuksen opintojen muodossa. Yksi työntekijöistä suoritti lisäksi haastatteluhetkellä psykiatrian erikoisammattitutkintoa ja toisella olivat kesken perhetyön approbatur-opinnot. Suurimmalla osalla täydennyskoulutuksen puuttuminen selittyi sillä, että he olivat ammattikorkeakoulusta valmistumisensa jälkeen olleet vasta muutaman vuoden työelämässä mukana, eikä tarvetta täydennyskoulutuksellekaan näin ollut vielä muodostunut. Kokonaisuudessaan osaston työntekijöiden työhistoria Nikinharjussa vaihteli kahden ja kahdenkymmenenkuuden vuoden välillä. Kuitenkin suurimmalle osalle oli työkokemusta kertynyt vasta 2–4,5 vuotta.

Nuortenosaston yhdeksän työntekijän joukosta löytyi monipuolisempaa koulutustaustaa kuin lastenosaston työntekijöiltä. Työntekijöiden joukossa oli muun muassa yhteisöpedagogi (AMK), sosionomeja (AMK), sairaanhoitaja (AMK), lasten ja nuorten erityisohjaaja, nuoriso-ohjaaja, opistotason koulutuksen suorittaneita lähikasvattajia sekä sosionomiopiskelija, joka työskenteli osa-aikaisena työntekijänä. Myös työntekijöiden työhistoriassa oli suuria eroja. Työkokemuksen osalta nuortenosaston työntekijät jakautuivat selkeästi kahteen ryhmään. Osalle työntekijöistä oli työhistoriaa Nikinhar-

jussa kertynyt jo lähemmäs kolmekymmentä vuotta, kun taas osa työntekijöistä oli ollut talossa töissä vasta muutamia vuosia. Pitkän työhistorian aikana suurelle osalle nuortenosaston haasteltavista oli kertynyt myös monenlaista täydennyskoulutusta muun muassa perhetyöstä ja erilaisista lastensuojelutyössä käytössä olevista työmenetelmistä kuten Theraplaysta. Lisäksi työntekijöistä kaksi opiskeli haastatteluhetkellä psykiatrian erityisammattitutkintoa ja yksi suoritti ammattikorkeakoulun täydennyskoulutusta lastensuojelun menetelmistä.

Kolmesta haastatellusta lastensuojelun erityistyöntekijästä kahdella oli pohjakoulutuksena ammattikorkeakoulutasoinen ja yhdellä opistotasoinen alaan liittyvä tutkinto. Täydennyskoulutuksia löytyi jokaiselta runsaasti sekä perhetyön tiimin yhteisesti käymiä menetelmäkoulutuksia että jokaisen henkilökohtaisia terapiakoulutuksia. Lastensuojelun erityistyöntekijöistä yksi oli valmis Theraplay-terapeutti ja toinen parhailaan opiskeli sellaiseksi. Kolmas haastateltavista oli taas käynyt kriisipsykoterapeutin koulutuksen. Yhteisinä menetelmäkoulutuksina kaikki olivat suorittaneet muun muassa Care Indeks -arvioinnin, VMC10:n eli vanhemmuuden mielikuvahaastattelun, FAST eli perheen valtarakenteita arvioivan menetelmän ja MIM eli vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutusarvioinnin koulutukset. Nikinharjun perhetyön tiimissä työntekijät olivat olleet töissä seitsemästä kymmeneen vuotta.

6.2 Vanhempien ja lapsen kanssa tehtävän työn käytännöt

Haastattelujen ensimmäisen teeman avulla pyrin selvittämään Nikinharjun lapsi-vanhempityön koko työprosessia, työhön liittyvien toimintatapojen kautta. Kysyin haastatteluissa osastojen työntekijöiltä sitä, miten vanhemmat olivat mukana osastojen arjessa ja millaisia yhteisiä käytäntöjä osastoilla oli vanhempien kanssa toimimiseen. Perhetyön tiimiltä sen sijaan kysyin sitä, kuinka heidän työnsä linkittyi osastoilla tehtävään lapsi-vanhempityöhön.

6.2.1 Vanhemmat mukana osastojen arjessa

Työntekijöiden mukaan sekä lasten- että nuortenosastoilla vanhemmat olivat osastojen arjessa osallisina muun muassa vieraillemalla osastoilla ja olemalla näin ihan fyysisesti läsnä osastojen arjessa sekä esimerkiksi puhelinkeskusteluiden kautta. Vanhemmat olivat lisäksi mukana lapsia koskevissa palaverikäytännöissä, kuten hoito- ja kasvatustuoneuvotteluissa.

Lähes kaikki sekä lasten- että nuortenosaston työntekijöistä korostivat sitä, että vanhempien osallistuminen lapsen elämään sijoituksen aikana oli todella yksilöllistä. Osa vanhemmista oli hyvinkin aktiivisesti mukana koko sijoituksen ajan ja he soittelivat osastolle päivittäin tai kävivät vierailulla lastaan tapaamassa. Joissakin tapauksissa vanhempi tai vanhemmat olivat mukana jo lapsen osastolle tulotilanteessa, mutta yleensä ensimmäinen tapaaminen vanhempien kanssa tapahtui pian lapsen tulon jälkeen. Joillakin vanhemmilla yhteydenpito taas jäi hyvin vähäiseksi ja työntekijät joutuivat soittelemaan vanhemman perään ja kertomaan lapsen tilanteesta. Eräs työntekijä kuvasi vanhempien osallistumista seuraavasti:

Näit on niin monia eri tilanteita, mist nää lapset tai nuoret tulee tänne. Jotkut on tietty aktiivisempia ottaa yhteyttä, tulee käymään usein. Toiset saattaa olla, ett ei oo ollu ennen sijotustakaan tekemisissä, että laps tulee vaikka niin ku jostain muualta, ett se on valmiiks jo sijotettuna ja yhteys vanhempiin on heikko.

Useampi työntekijöistä kuitenkin toi esille, että yleensä myös harvakseltaan vierailevien vanhempien kohdalla yhteydenpito puhelimitse oli aktiivisempaa. Vanhemmat soittivat sekä lapsilleen että työntekijöille, ja lisäksi työntekijät olivat yhteydessä vanhempiin päin. Työntekijöiden mukaan yleensä vanhemmat olivat enemmän yhteydessä sekä työntekijöihin että lapsiin päin, mutta myös työntekijät soittivat vanhemmille, etenkin jos oli jotain erityistä tiedotettavaa lapseen liittyen. Osa vanhemmista soitti todella usein ja halusi jakaa työntekijän kanssa myös henkilökohtaisia asioitaan, jolloin lapsen kuulumiset saattoivat jäädä toissijaisiksi. Eräs nuortenosaston työntekijöistä mainitsi vanhempien tulevan esille myös lapsen tai nuoren puheessa, sekä heidän kanssaan tehtävissä arjen asioissa:

Mä ainakin ite huomioin, jos vaikka nuori on sanonu, ett ”äiti on sitä mieltä” ja ”isä on sitä mieltä” ja jos vanhemmat ite on sanonu, ett he jostain tietyst asiasta suhtautuu jollain taval, niin mä pyrin ottaa sen huomioon siin jokapäiväisessä työssä.

Lastenosasto:

Osastojen työntekijöiden vastausten perusteella voi todeta, että osastojen arjessa vanhemmat olivat enemmän läsnä lastenosastolla kuin nuortenosastolla, mikä selittyi

osastoille sijoitettavien lasten ikäeroista. Työntekijöiden mukaan pienempien lasten kohdalla kotilomat eivät olleet yleinen käytäntö, joten vanhemman ja lapsen yhdessä-olo oli rajoittunut lastenkotiympäristöön. Moni lastenosaston työntekijöistä kertoi, että osastoilla vieraillessaan yhä useampi pienten lasten vanhemmista osallistui aktiivisesti lapsensa hoitoon. Osastovierailujen lisäksi vanhemmat olivat mukana myös esimerkiksi pienten lasten neuvolakäynneillä. Eräs työntekijöistä lisäksi mainitsi, että tapa-uksissa, joissa lapsen vanhempi oli vaikkapa vankilassa, työntekijä saattoi käydä lapsen kanssa vanhempaa siellä tapaamassa.

Nuortenosasto:

Nuorten osaston työntekijöiden mukaan suurin osa vanhemmista lapsista ja nuorista kävivät kotilomilla. Työntekijät kertoivat, että osa vanhemmista haki itse lapsensa kotilomalle sekä toi takaisin loman loputtua ja samalla työntekijä saattoi vaihtaa lapsen ja koko perheen kuulumiset vanhemman kanssa. Jos työntekijä ja vanhempi eivät kohdanneet tulo- ja lähtötilanteissa kasvotusten, kuulumiset vaihdettiin puhelimesta.

Nuortenosaston kohdalla esiin nousi myös se että vanhemmat soittivat ennemmin suoraan lapsille ja nuorille heidän kännyköihinsä, eivät osaston puhelimeen. Useampi työntekijöistä mainitsi, että suuriosa vanhemman ja lapsen tai nuoren keskinäisistä puheluista ei näin päätynyt työntekijöiden tietoon:

Sitä usein mieltii, ett kui paljon niil onkaa sitä yhteydenpitoo mist me ei tiedetä, ett se pitää aina kysyy ja selvittää nuorelta, ett no ootko puhunu ja mitä ja näin...

Etenkin pidempään Nikinharjussa työskennelleet sekä lasten että nuortenosastojen hoitajat korostivat muutosta mikä oli vuosien saatossa tapahtunut vanhempien läsnäolossa osastoilla. Pitkään osastotyötä tehneet työntekijät kuvasivat tapahtunutta muutosta seuraavasti:

Nyt 2000-luvulla ja uuden lastensuojelulain myötä must tuntuu, että vanhempien kans on enemmän tekemisis. Tuntuu ainakin tos lastenosastolla niin se tulee oikeestaan se koko paketti tänne, lapsi ja ne vanhemmat ja mun mielest se on nykypäivää. Se on niin ku hyvä asia, ett on olemassa ne taustat ja ne on niin ku siinä mukana.

No nyt tänäaikana on tietysti aika paljonki vanhemmat läsnä, että sitte aikasempina vuosinahan niitä ei juuri näkyny. Että se on vähän semmosta uutta ja vähän ehkä joskus kokee, että jopa häiritsee työtä, kun vanhemmat on mukana, ihan niin ku täyspäiväsesti... Kyll mä tänäpäivänä silti ajattelen, että kyll se oma vanhempi, se on niin ku se ensisijainen ja se pitää olla mukana, että se tavallaan se hoitotyö voi ylipäättänsä onnistua.

6.2.2 Yhteydenpito

Tilanteissa, joissa lapsi oli jouduttu kiireellisesti sijoittamaan Nikinharjun osastolle, vanhemmille ei välttämättä etukäteen pystytty tiedottamaan lapsen tulevasta sijoituksesta. Näissä tilanteissa mahdollisimman pian lapsen osastolle saapumisen jälkeen joko lapsen asioita hoitava sosiaalityöntekijä tai osaston työntekijä otti yhteyttä vanhempiin ja kertoi mihin lapsi oli sijoitettu. Tämän jälkeen tarkoituksena oli, että mahdollisimman pian vanhemmat tulisivat Nikinharjuun käymään ja kertomaan tietoja lapsestaan. Pyrkimyksenä oli, että lapsen omahoitaja ja osaston vastaava kävisivät yhdessä lapsen vanhemman tai vanhempien kanssa alkukeskustelun. Keskustelun tukena Nikinharjussa oli käytössä niin sanottu ”taustoitiuslomake”, johon kerättiin lasta koskevia tietoja. Erityisesti lapsen ollessa sijoitettuna avoahuollon tukitoimena, vanhemman mielipide täytyi selvittää ja huomioida kaikissa lasta koskevissa asioissa. Samalla sovittiin myös yhteydenpitoon liittyvistä asioista. Muutama osaston työntekijöistä mainitsi erikseen taustoitiuslomakkeen täyttämisen kautta käytävän keskustelun olleen hyvä käytäntö lapsen taustojen ja vanhemman mielipiteiden selvittämiseen:

Jututetaan vanhempaa sen nuoren tai lapsen historiasta ja tietyst, ett he on niin ku ne asiantuntijat suhteessa siihen heidän omaan lapseensa, ett saatais mahdollisimman paljon heiltä sitä tietoa.

Yhteisenä pyrkimyksenä, sekä lasten- että nuortenosastoilla, työntekijät kertoivat olleen sen, että lapselle nimetty omahoitaja oli aina ensisijaisesti yhteydessä omahoidettavan lapsen asioissa vanhempaan päin. Kuitenkaan vuorotyön ollessa kyseessä, tämä ei aina ollut mahdollista ja akuuteissa asioissa kuka tahansa vuorossa oleva hoitaja oli yhteydessä vanhemman kanssa. Muuten yhteydenpidon toteuttamiselle ei työntekijöiden mukaan ollut olemassa varsinaisia yleisiä käytäntöjä, vaan yhteydenpidon toteutuminen riippui sekä omahoitajan ja vanhempien aktiivisuudesta, että myös siitä mitä

sopimuksia hoito- ja kasvatuseuvotteluissa yhteydenpidolle oli asetettu. Yleisesti yhteydenpito vanhempiin kuitenkin koettiin tärkeäksi:

Kylhän me tietysti pyritään tohon, että oltas tosi paljon tekemisissä noitten vanhempien kanssa, koska se on nykyään se käytäntö, että sinne koettiin päin suuntaudutaan, jos vaan mahdollista ja ne vanhemmat on ne ykköset.

Arviointityö oli kiinteä osa osastoilla tehtävää työtä, mikä vaikutti myös yhteydenpitoon työntekijöiden puolelta. Erityisesti lastenosaston työntekijöiden haastatteluissa nousikin esille vanhemmuuden arviointityö ja sen huomioiminen työntekijöiden yhteydenpidossa vanhempiin päin:

Siinä vaiheessa kun meil on lapsesta vielä arviointi meneillään, kun arvioidaan sitä vanhempaa, niin me ei olla yhteydessä ellei meidän oo ikään kun pakko, ett odotetaan että vanhemmat on yhteydessä lapseensa ja meihin, ihan niin kun aktiivisesti, ett sitä niin ku sitä siinä sitte myös arvioidaan.

Nuortenosasto:

Nuortenosastolla työntekijät kertoivat, että osaston käytäntönä oli, että osastolle tulon jälkeiset kaksi viikkoa olivat lapselle tai nuorelle niin sanottua rauhoittumisaikaa, jolloin nuori tai lapsi ei mennyt ollenkaan käymään kotonaan. Muutoin kotilomia yleensä suosittiin ja nuoret kävivät kotona lomilla, mikäli he niin tahtoivat ja perheen tilanne sen mahdollisti.

Sekä lomille lähtö-, että tulotilanteessa pyrkimyksenä oli, että lapsen vanhemman kanssa käytiin keskustelua ja kuulumisten vaihtoa. Useamman nuortenosaston työntekijän puheessa nousivat vahvasti esille kotilomiin liittyvät yhteydenpidon käytännöt, sekä niiden jatkuva kehittäminen. Etenkin tulotilanteessa työntekijöiden mukaan olisi tärkeää saada vielä lisää tietoa myös vanhemmalta siitä, miten viikonloppu oli kotona sujunut. Ihannetilanne työntekijöiden mielestä olisi se, jos heti tulotilanteessa työntekijä pystyisi käymään keskustelun yhdessä vanhemman ja lapsen kanssa, jolloin kuulataisiin sekä lapsen että vanhemman yhteinen mielipide loman tapahtumista. Jos vanhempi ei itse tuonut lasta takaisin lastenkotiin tai hän vain kiireesti ”pudotti lapsen pi-

haan”, työntekijä kysyi erikseen lapsen tai nuoren mielipiteen viikonlopun kulumisesta sekä soitti sen jälkeen vanhemmalle. Työntekijät kuitenkin kertoivat, että tällöin usein ongelmana oli se että nuori saattoi kertoa aivan toisenlaista tarinaa kuin vanhempi ja työntekijä joutui selvittelemään asioiden todellista laitaa. Työntekijät kertoivat myös pyrkineensä havainnoimaan lapsen ulkoisen olemuksen ja käyttäytymisen perusteella kotilomien onnistumista:

Ett millä filiksellä se lapsi yleensä lähtee sinne kotiin, ett onks se kauheen mielellään menos, vai onks se vähän väkinäistä ja se, ett kun se tulee takaisin, ett mitä se kertoo ja mikä se sen ulkonainen olemus ja kaikki on. Nää ilmasee aika paljon sitt, ett miten ne viikonloput on siel koton menny.

6.2.3 Perhetyön mukanaolo

Perhetyön tiimin työntekijöiden mukaan yhteistyötä osastojen työntekijöiden kanssa tehtiin esimerkiksi lasten siirtotyön puitteissa. Siirtotyötä suosittiin etenkin pientenlasten kohdalla. Siirtotyö toteutui käytännössä niin, että kun lasta oltiin siirtämässä Nikiharjun vastaanotto- ja arviointiosastolta sijaisperheeseen tai takaisin kotiin, voitiin siirtymää tukea Theraplay-pohjaisella siirtotyöllä, jossa mukana olivat sijoitettu lapsi, perhetyön työntekijä, lapsen omahoitaja ja lapsen vanhemmat sekä myös tulevat sijaisvanhemmat, mikäli lasta oltiin siirtämässä sijaisperheeseen. Siirtotyötä tehneen lastensuojelun erityistyöntekijän mukaan siitä huolimatta, että lapsi oli siirtymässä sijaisperheeseen, myös biologiset vanhemmat pyrittiin siirtotyössä huomioimaan ja vahvistamaan heitä, jotta he pystyivät lapsen näkökulman mukaisesti tukemaan lasta siirtymässä.

Lastensuojelun erityistyöntekijät kertoivat tehneensä myös paljon sekä suppeita että laajoja arviointeja osastolle sijoitetun lapsen perheen tilanteesta. Näitä ”arviointipaketteja” sosiaalityöntekijät tilasivat heiltä tarpeen mukaan. Arvioinnin tarkoituksena saattoi olla esimerkiksi perheen tilanteen kartoittaminen siitä näkökulmasta, oliko lapsen mahdollista palata sijoituksen jälkeen kotiin. Lisäksi he tekivät yksilö-Theraplay-terapiatyöskentelyä osastoille sijoitettujen lasten kanssa, jossa myös lapsen omahoitaja saattoi olla osana terapiaprosessia ja lapsen terapiakäynneillä mukana. Yksi lastensuojelun erityistyöntekijöistä kuvasi heidän rooliaan erään asiakasperheen tilanteessa seuraavasti:

Esimerkiksi yhdessä tapauksessa ni meil oli vanhemmuuden arviointi ja ajateltiin että lapset menee vanhemman luokse, mutta sitten vanhemmat eivät kyenneetkään, niin sitten me saatiin jatkaa lasten kanssa yksilö-Theraplaytä ja sitten siirtotyötä.

6.3 Lapsi-vanhempityössä käytössä olevat työtavat, menetelmät ja välineet

Haastattelujen toisen teeman avulla pyrin selvittämään osastoilla käytössä olevia työtapoja, menetelmiä ja välineitä, joiden avulla työntekijät pyrkivät tukemaan lapsen tai nuoren vuorovaikutussuhdetta vanhempiin. Haastattelujen perusteella suuri osa työntekijän tavoista toimia, sekä vanhempien että lasten ja nuorten kanssa, oli ennemminkin käytännön työssä muotoutuneita yhteisiä tapoja kuin varsinaisia osastojen yhdessä sovittuja ja kirjattuja käytäntöjä. Työntekijöiden vastauksista ilmeni, että jokaisella työntekijällä oli myös omia tapoja toimia ja valmiitakin välineitä eri työntekijät käyttivät hieman eri tavoin niitä itsenäisesti soveltaen. Vastauksissa näkyi siis vahvasti jokaisen työntekijän oma persoonallinen tapa tehdä työtä.

6.3.1 Työskentely yhdessä vanhempien kanssa

Sekä lasten- että nuortenosaston työntekijät nostivat lapsi-vanhempityön toteuttamisen kannalta avainasemaan arkiset vuorovaikutustilanteet ja niiden sujumisen. Tavallinen keskustelu ja jutustelu vaikkapa kahvikupin ääressä koettiin yhdeksi tärkeimmistä keinoista rakentaa suhdetta vanhempien kanssa:

Yritetään vanhemmille tehdä mahdollisimman helpoks tulla käymään täällä ja ett olis mahollisimman matala kynnyys vierailta lapsen luona. Pyritään tekemään niistä vierailuista semmosia, niin ku luonnollisia yhdessäolon hetkiä.

Lastenosasto:

Lastenosaston työntekijät kertoivat, että pienten lasten ja heidän vanhempiansa kanssa työskennellessään he pyrkivät ensisijaisesti mallintamisen ja esimerkin näyttämisen kautta ohjaamaan vanhempaa vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Varsinainen suora neuvojen antaminen ja vanhemman ohjaaminen siinä, miten hänen täytyisi lapsensa kanssa olla, koettiin sen sijaan liian tungettelevaksi.

Useampi työntekijä mainitsi myös lastenosastolla tehtävän vanhemmuuden arviointityön. Vaikka arviointiin liittyen työntekijät jatkuvasti havainnoivat lapsen ja vanhemman välisiä vuorovaikutustilanteita, useampi heistä kuitenkin koki, että arviointi oli muodostunut jo lähes automaattiseksi osaksi työtä, eikä heidän tarvinnut erikseen kiinnittää siihen enää huomiota:

Oikeestaan ne on semmosia, ett kun ne on itellä tuolla mielessä ni niihin sitte kiinnittää huomiota siinä kun vanhempi lapsen kanssa on.

Lastenosastolla muutama työntekijöistä mainitsi myös, että pienten lasten vanhempien kanssa verkostokartta ja sen laatiminen perheen tilanteesta yhdessä vanhemman kanssa, oli hyvä väline, jolla työntekijä osoitti olevansa kiinnostunut myös vanhemman tilanteesta ja tuen tarpeista. Verkostokartan laatimisen myötä vanhemmat saattoivat saada myös kokemuksen siitä, että he ovat sijoituksesta huolimatta edelleen tärkeä osa lapsensa elämää:

Ehkä se on se suurin pointti siinä, ett vanhemmalle tulee se tunne, ett me ollaan oikeesti kiinnostuneita heidän perheen tilanteesta, pyrittäs sitä auttamaan kaikin tavoin, ett oisko verkostostaki löydettävissä niitä voimavaroja.

Nuortenosasto:

Nuortenosastolla yksi työntekijöistä mainitsi huumorin olevan hyvä vuorovaikutuksen keino vanhempien ja nuorten tai lasten kanssa, jonka avulla työntekijä pystyi rentouttamaan keskusteluilmapiiriä ja purkamaan ylimääräisiä jännitteitä. Kuitenkin työntekijän oli aina ensin hieman tunnusteltava, olivatko vanhempi ja nuori huumorintajuisia ja pystyivät näin vastaanottamaan ”huumoripuhetta”:

Se on ihan hyvä juttu monessa tilanteessa se huumori, ei tietenkää kaikissa, mutt johonki se natsaa.

Yhdessä tekeminen mainittiin myös asiaksi, jonka avulla voitiin luoda uudenvuodenlaisiakin vuorovaikutustilanteita lapsen tai nuoren sekä vanhemman välille. Yksi nuortenosaston työntekijä muisteli, että aikaisempina vuosina Nikinharjussa oli toteutettu vanhempien ja lasten yhteisiä iltanuotioita. Lasten vanhemmat oli tällöin kutsuttu yhtei-

seen tapahtumaan Nikinharjun ulkopuolelle retkeilypaikkaan, missä lapset ja vanhemmat olivat yhdessä muun muassa paistaneet makkaraa. Monelle lapselle ja vanhemmalle tämä oli ollut ensimmäinen kerta, kun he olivat yhdessä istuneet nuotiolla, ja tapahtuma oli tarjonnut näin uudenlaisen yhdessäolon hetken.

6.3.2 Työskentely lasten ja nuorten kanssa

Yhteisenä käytäntönä, sekä lasten- että nuortenosastolla, oli omahoitajien lapsista tekemä muistojen kansio, mihin omahoitaja keräsi muun muassa lapsesta otettuja valokuvia, lapsen tekemiä piirustuksia ja muita tuotoksia lastenkotiajalta. Pienillä lapsilla työntekijä saattoi myös kirjoittaa kansioon muistiin tapahtumia lapsen osastolla viettämästä ajasta. Kansion avulla oli tarkoituksena luoda näkyvä muisto lastenkotiajalta, johon lapsi tai nuori pystyi myöhemmin palaamaan ja muistelemaan Nikinharjussa viettämänsä aikaa. Yksi työntekijöistä mainitsi kansion ja siihen tallennettujen tietojen olevan tärkeitä etenkin pienten lasten kohdalla, koska he eivät itse pysty myöhemmin muistamaan lastenkodissa viettämänsä aikaa:

Just se, ett ei vaan hävii se aika elämästä, ett nuoret nyt ite jo muistaa sen ajan, mutt sitte on pienet lapset, jotka ei muista sitä. Sit jos joskus rupee tekemään elämänjanaa, nii se onki jännä, ett aha täält on nyt hävinny neljä kuukautta mun elämästä. Kukaan ei tiedä, eikä muista mitään, eikä oo yhtään valokuvaa.

Lastenosasto:

Lastenosastolla varsinaisten valmiiden työvälineiden, kuten verkostokartan, aikajanan ja muiden visuaalisten välineiden, käyttöä rajoitti lasten ikä. Pienten lasten kohdalla työntekijät kertoivat, että kyseisiä välineitä käytettiin lähinnä työskentelyyn lasten vanhempien kanssa. Lasten kanssa toimimisessa sen sijaan korostuivat konkreettisemmat toimintatavat ja välineet.

Ihan pienillä lapsilla käytännön arki ja sen sujuminen olivat monen työntekijän mielestä ykkösasia lapsen kannalta. Alkutilanteessa vanhemmilta pyrittiinkin kysymään mahdollisimman paljon tietoja lapsen rutiineista ja omista rituaaleista, esimerkiksi uni- ja ruokailutottumusten suhteen. Lisäksi, jos lapsella ei tulotilanteessa ollut omia tavaroita mukana, vanhempia pyydettiin tuomaan niitä kotoa. Omat tutut tavarat saat-

toivat omalta osaltaan helpottaa lapsen sopeutumista outoon, uuteen paikkaa ja vieraisiin ihmisiin:

Jo niin tärkeitä on monesti se tunne. On ne tietyt esineet, pyydetään että tuodaan kotoota vaikka peitto tai tyyny mikä tuoksuu kodille tai äidille. Ett se semmonen kannattelu sillä lailla, mitä pienemmästä lapsesta kyse sitä tärkeämpää.

Työntekijät kertoivat, että myös kotoa tuodut lelut, kuten ”unikaverit”, olivat monelle lapselle tärkeitä ja toimivat osaltaan lapsen tukena ja turvana. Kaikille lapsille annettiin myös osaston varastosta ”omia leluja”, mitkä eivät kuitenkaan olleet aivan sama asia kuin kotoa tuodut, tutut lelut.

Moni lastenosaston työntekijöistä kertoi, että etenkin pitempään kestävässä sijoituksissa myös valokuvat olivat tärkeä väline lapsen ja vanhemman suhteen säilyttämiseen. Työntekijöiden mielestä paras tilanne oli, jos vanhemmat toivat valokuvia lapsen kotoa, ja ne olivat mukana näin lapsen sijoituksen alusta lähtien. Valokuvia voitiin kuitenkin myös ottaa osastolla vanhempien vierailujen aikana. Lapsen kannalta olisi ollut hyvä, jos valokuvia olisi voitu pitää lapsen huoneen seinällä esillä koko ajan, ja niiden äärelle olisi näin pystytty palamaan koska tahansa. Yksi työntekijöistä kuitenkin mainitsi, että salassapitosäädösten takia kuvia lastenkodissa olevista lapsista ja heidän perheistään ei saanut pitää esillä niin, että kuka vain osaston vierailija olisi voinut niitä katsella. Jos kuvat eivät näin ollen olleet esillä jatkuvasti, ne voitiin laittaa vaikkapa valokuva-albumiin talteen josta niitä katseltiin yhdessä lapsen kanssa:

Esimerkiks jonkun lapsen kohdalla voi olla tosi hyvä vaikka ennen nukkumaan menoa käydä läpi niitä turvallisii, tuttuja kasvoja, tai tärkeitä, vaikkei ne nyt olis niin turvallsiakaan.

Työntekijöiden mukaan myös lähes kaikki lapset halusivat puhua vanhempien kanssa puhelimesta. Pienten vauvojen kohdalla puhelimesta puhuminen vanhemman kanssa ei toki onnistunut, mutta jo melko pieni lapsi saattoi kuunnella vanhemman ääntä puhelimesta, vaikkei itse vielä puhetta pystynyt tuottamaan. Jo pelkkä vanhemman äänen kuuleminen saattoi rauhoittaa lasta ja tuoda tuttuuden tunteen. Eräs työntekijä kertoi, että joskus vanhemman kanssa oli sovittu, että hänelle soitettiin joka ilta ennen lapsen nukkumaanmenoa ja vanhempi pystyi näin toivottamaan lapselleen hyvää yötä.

Vanhemmista voitiin myös jutella lapsen kanssa kahden kesken aina sopivan hetken tullen. Lapsen ikätaso täytyi kuitenkin huomioida siinä millä tasolla ja millä tavalla vanhempia voitiin ”muistella”. Työntekijältä vaadittiin myös herkkyyttä tulkita lapsen tunnetiloja ja lapsen ikäväntunteita:

Ollaan tietosia siitä, että se on tosi tärkeä niille lapsille, että niistä puhutaan niistä vanhemmista. Että kuitenkin heillä, he ikävi ja joutuvat olemaan erossa täällä pitkäänkin aikaa, ni ihan tossa arjessa saattaa olla että päivittäinki jossain yhteyksissä, ni lapsi ite ottaa puheeks tai sitte kysytään lapselta että no ”miten sä oot äidin tai isän kanssa tehny”, että tuodaan niin ku mieleen.

Kuitenkin eräs työntekijöistä nosti esille myös näkemyksen siitä, että vaikka vanhemmista toki puhuttiin lapsille, ei toisaalta myöskään tarpeettomasti ylläpidetty ikävän tunteita muistuttamalla lasta jatkuvasti poissaolevasta vanhemmasta. Hänen mukaansa ennemminkin lasta tuettiin muistelemaan vanhempaansa, mikäli tarve keskusteluun lähti lapsesta itsestään.

Lastenosastolla toiminnallisista menetelmistä esiin nousivat Tejping-menetelmä ja sadutus, joita osa työntekijöistä käytti aktiivisesti lasten kanssa työskentelyyn tai oli ainakin joskus kokeillut niiden käyttöä. Eräs työntekijöistä kertoi, että nukkeleikin avulla voitiin leikki-ikäisen lapsen kanssa käsitellä, vaikkapa sitä tilannetta mikä kotona oli ollut, kun lapsi oli joutunut sieltä lähtemään. Sadutuksen avulla lapsi taas pystyi kertomaan esimerkiksi kotipäivästään. Molempien menetelmien koettiin olevan lapsen ajatusmaailmaan sopivia keinoja joiden avulla lapsi saattoi luontevasti ilmaista itseään:

Semmonen mikä tavallaan tukee vielä sitä mielikuvitusmaailmaa, kun se on niin vahvana pienillä, että siihenhän ei semmonen tavallinen, asiallinen keskustelu oikeen tepsii.

Nuortenosasto:

Isompien lasten ja nuorten kanssa työskenneltäessä pystyttiin valmiita välineitä hyödyntämään enemmän kuin pienten lasten kanssa. Työntekijöiden mukaan erilaisia välineitä käytettiin pääsääntöisesti nuoren ja omahoitajan välisessä työskentelyssä.

Työntekijät mainitsivat, että jokaisen osastolle sijoitettavan nuoren kanssa pyrittiin yhdessä tekemään ainakin verkostokartta nuoren lähipiiristä. Myös sukupuoli, ajankäytöneliö ja elämänjana olivat paljon käytettyjä välineitä. Yksi työntekijöistä nimesi myös käyttäneensä Umbrella-kansiota apuna työskentelyssä nuoren kanssa.

Useampi työntekijöistä koki, että nuoret pääsääntöisesti suhtautuivat välineiden käyttöön positiivisesti, mutta joukosta löytyi myös nuoria, jotka eivät halunneet tehdä minkäänlaisia ”tehtäviä”. Avainasemassa välineiden käytössä oli työntekijöiden mukaan niiden tekemisen oikea ajoittaminen. Lähes kaikki osaston työntekijöistä mainitsivat, että otollisin hetki yhteistyölle oli heti nuoren lastenkotiin tulon jälkeen, jolloin nuori oli avoin kertomaan elämästään, ja kaikki sijoitukseen liittyvät tunteet olivat vielä pinnassa. Välineiden suurin hyöty nähtiin siinä, että niiden avulla sekä nuori itse että omahoitaja pystyivät paremmin hahmottamaan ja jäsentämään nuoren senhetkistä tilannetta:

Joo, no sehän on ilman muuta selvä, ett niist on apuu. Se ainakin selventää sille nuorellekin omaa elämää, koska kaikkihan on sillai vähän päässä sekaisin ja ehdottomasti sille työntekijälle tulee heti selvempi ymmärrys siitä jutusta. Kyll ne apuvälineethän on aina ihan hyviä, jos ei ne oo niin ku semmonen itse tarkoitus...

Osa työntekijöistä kuitenkin koki, etteivät valmiit välineet olleet välttämättä aina kaikkien nuorten kohdalla paras ratkaisu asioiden käsittelyyn. He kostivat että jokaisen nuoren kohdalla täytyi yksilöllisesti pohtia sitä, mikä väline oli toimiva juuri kyseisen nuoren kohdalla:

Kaikille nuorille noi ei sovi, ett ei oo halukkaita tekee, täyttää mitään ku paperin kans tulee eteen. Sitt se voi olla, niin ku keskustelun kautta ja me vaan kirjataan ne keskustelut ylös. Ett joku voi kavahtaa just sitä, ett on paperi ja sitt kirjetetaan ylös, ett tää on nytt sitt faktaa, mikä voi olla hirveen vastenmielistä. Että pitää vähän löytää mikä on kenenkin kanssa se oikee tapa.

Eräs työntekijöistä kertoi, että osa nuorista oli tullessaan niin lukossa, etteivät he halunneet tai kyenneet puhumaan omista asioistaan. Silloin hänen mielestään paras rat-

kaisu oli yleensä antaa tilaa nuorelle ja edetä työskentelyssä nuoren ehdoilla sekä hyödyntää myös luovia toimintatapoja:

En sano, ett ne valmiit välineet ois huonoja, mutt monel näil nuorilla on elämä jotenki kauheen levällään. He on itekin sanonu, ett he ei jaksa aina kaikille kertoo kaikkee, ett heijän elämä on niin ku levällään ihmisten eessä. Sitt tuntuu jotenki hyvältä, ett on semmonen avoin, tyhjä paperi, johon nuori saa ite oman olonsa mukaan määritellä mitä hän siihen jaksaa laittaa.

Nuorten osastolla toteutettava ”iltahoiva” oli myös asia, minkä koettiin olleen hyvä keino päästä lähempään yhteyteen nuorten kanssa. Theraplay-lähtöisen iltahoivakäytännön avulla myös vanhemmat lapset ja nuoret saattoivat vastaanottaa hoivaa:

Kaikki meijän nuoret haluu ikään katsomatta sitä jotain läheisyyttä ja sitä että niitä niin sanotusti hoivataan iltasin, eli hierotaan niillä terapiapalloilla tai sitt niitä rasvataan tai hierotaan hartioita. Se on tärkeä se iltahoiva sitt niille, ett ne saa sitä aikuisen läheisyyttä.

Osa työntekijöistä myös kertoi että yhteiset kahdenkeskiset ”retket” omahoitajan ja omahoidettavan välillä olivat tärkeitä suhteen muodostumisen kannalta. Irtautuminen osastosta ja sekä muista osaston lapsista ja nuorista helpotti usein nuorta laskemaan suojauksiaan ja paljastamaan todellisia tuntemuksiaan:

Sillon, jos menee niin ku nuoren kans kahden kesken jonnekin, vaikka kahville tai ruokailemaan tai kahden kesken lähtee vaan siit lastenkodin alueelta pois, niin ne on aina semmossii antosii reissuja siihen lapsen arkeen ja niin ku lapskin avautuu ehkä paremmin sitte muualla.

Omahoitajuus koettiin myös sinällään hyväksi tavaksi toteuttaa työtä nuorten kanssa. Useampi työntekijöistä kuitenkin mainitsi, että omahoitajuuden merkitys korostui vasta pidemmissä sijoituksissa, jolloin omahoitajan ja nuoren välille saattoi muodostua kiinteäkin suhde. Lyhyissäkin sijoituksissa osaston työntekijät kuitenkin kokivat, että omahoitajan antama erityinen aika ja huomio olivat tärkeitä nuorille:

Vaikka mä ottasin jostain päivästä vaikka tunnin tai puoltuntii tai viistoist minuttiakin ja meen sen nuoren huoneeseen ja sanon, ett nytt mä oon sun kanssa, tai mä annan sulle nyt mun aikaa. Vaik se nuori sanois ett ”mä en halua puhuu sulle mitään, sä oot ihan tyhmä ja mua kiinnosta”, niin mä oon jotenki kokenu, ett sille nuorelle on silti tärkeetä, ett vaik hän torjuu, mutt mä oon siinä sen hetken ja vaan niin ku otan senkin vastaa. Sekin hetki on tärkeetä, ett joku ihminen on siin häntä varten sen tietyn ajan.

6.3.3 Theraplay

Theraplay-työskentely ei kummankaan osaston työntekijöiden puolelta noussut esille sellaisenaan käytössä olevana menetelmänä, mikä olikin ymmärrettävää, koska varsinaisena terapiana Theraplaytä voi toteuttaa vain koulutuksen saanut Theraplay-terapeutti. Vaikka työntekijöistä yksi oli käynyt ryhmä-Theraplay-koulutuksen, hänkään ei kokenut, että senhetkisen työn puitteissa olisi ollut mahdollista toteuttaa osastoilla Theraplaytä varsinaisena terapiana. Theraplayn koettiin olevan enemmänkin perhetyön tiimin työnsarkaa:

Periaattees se on sitt just erityistyöntekijöillä, ett he käyttää sitä ja se heillä onkin tosi hyvä väline.

Erikseen kysyttäessä muutama lastenosaston työntekijöistä mainitsi kuitenkin olleensa mukana Threplay-prosessissa omahoidettavansa kanssa ja näin tehneensä siinä myös yhteistyötä perhetyön kanssa. Prosessiin sisältyi paitsi lapsen, omahoitajan ja lastensuojelun erityistyöntekijän yhteiset terapiatapaamiset ja myös työntekijöiden keskinäisiä tapaamisia. Tämän koettiin olleen erittäin toimiva tapa purkaa ja käydä läpi lapsen terapian etenemistä työntekijöiden kesken.

Sekä lasten- että nuorten osastojen henkilökunta oli käynyt Theraplay-suuntautuneen koulutuksen muutama vuosi aikaisemmin, minkä tarkoituksena oli ollut siirtää Threplay-lähtöisiä käytäntöjä myös osaksi osastojen toimintaa. Yksi Theraplay-prosessissa mukana olleista lastenosaston työntekijöistä kertoikin toteuttaneensa myös Threplay:stä lähtöisin olevia toimintatapoja osastotyössä pienten lasten kanssa, kuten ”pipien hoitamista”. Eräs työntekijöistä kertoi että hänelle Theraplay toimi myös oman työn tukena ja tapana toteuttaa omaa työtä:

Kyllä se on jotenki itelläkin niin selkärangassa ne jutut, ett sitä tekee automaattisesti ja sitte ehkä on myös virittäny ittee tietyille asioille, ett huomaa tarkemmin esimerkiks vuorovaikutukseen liittyviä asioita, esi-merkiks sen niin kun terapiatoiminnan kautta. Se on kyllä rikkaus toss, ett se rakentaa sitä luottamussuhdetta aikuisen ja lapsen välille, muunki kun omahoitajan, että ihan kaikkien kanssa. Se on kuitenkin semmost jakamista ja yhdessä tekemistä, iloitemista, ihmettelemistä. Se on tosi hyvä.

Myös jo edellä nuortenosaston työntekijöiden mainitsema ”iltahoiva” oli Theraplayn toimintatapoja vahvasti noudatteleva hoivamuoto, joka oli luontevasti tullut osaksi osaston arkea. Iltahoivan kautta työntekijät pystyivät luontevasti antamaan hoivakokemuksia myös isommille lapsille ja nuorille.

6.4 Työntekijän vaikuttamismahdollisuudet

Kolmannen teeman avulla pyrin selvittämään sitä, kuinka työntekijät itse kokivat oman roolinsa lapsen ja vanhemman kanssa tehtävässä työssä. Kysyin työntekijöiltä, mikä oli heidän mielestään kyseisen työn tavoite ja tarkoitus sekä millaisiksi he kokivat omat mahdollisuutensa vaikuttaa lapsen ja vanhemman suhteeseen.

6.4.1 Työntekijän rooli suhdetyössä lapsen ja vanhemman kanssa

Lastenosasto:

Lastenosaston työntekijöiden mukaan työntekijöiden rooli pienten lasten ja vanhemman kohtaamisissa, vanhemman käydessä lastenosastolla vierailuilla, vaihteli suurestikin riippuen kyseisen vanhemman kyvystä huolehtia lapsestaan. Joidenkin vanhempien kohdalla työntekijä saattoi rauhassa antaa vanhemman itse hoitaa lastaan ja työntekijän roolina oli tällöin lähinnä toimia taustalla ”hiljaisena tarkkailijana ja tukijana”. Kuitenkin toisten vanhempien kohdalla työntekijän oli lapsen ja vanhemman kohtaamisissa oltava koko ajan vahvasti tilanteessa mukana, ja vanhemmat olivat silloin ikään kuin vain osastolla ”kyläilemässä”. Vaikka lastenosastolla vanhemmuuden arviointi oli osana työtä, moni työntekijöistä toi esille sen, ettei myöskään kuntouttavaa näkökulmaa pystynyt täysin työssä sivuuttamaan. Kaikkien vanhempien kohdalla

työntekijät olivat pyrkineet vahvistamaan lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta antamalla positiivista palautetta:

Sitte annetaan sitä palautetta ett ”ai kun sä teit hienost tän” ja me ollaan siitä saatu sitten taas palautetta näilt vanhemmilta, että he on tuntu, että me ei kytätä heitä, vaikka me kyllä kytätäänki, mutt ett he on kokenu sillä taval, ettei kytätä ja ettei me katota pahasti, että ”mitä sinäkin olet lapsellesi tehnyt” –tyyliin ja näin, ett he on kokenu sen olemisen täällä helpoks mejän kanssa.

Vanhempien kohtaaminen arkipäivän tilanteissa koettiin tärkeäksi työntekijän ja vanhemman välisen suhteen muodostumisen kannalta. Vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa kaikki lastenosaston työntekijät korostivat vanhemman arvostavaa kohtaamista ja tavallista, luontevaa keskustelua:

Semmosta, ett he tuntis olevansa tärke osa edelleen sitä lapsen arkea ja elämää.

Lisäksi työntekijät myös mainitsivat vanhempien oman ”tarvitsevuuden” ja ”rajattomuuden”, joka piti huomioida vuorovaikutustilanteissa vanhemman kanssa. Etenkin vuorovaikutustilanteissa joissa lapsi oli mukana, työntekijän tehtävänä oli turvata että lapsella oli hyvä ja turvallinen olo koko yhdessäolohetken ajan:

Semmonen, niin ku kunnioittava suhtautuminen pitää olla, mutt sitt toisaalta on oltava myös oltava tosi napakka usein, ett myös vanhemmat on aika rajattomia, kyll se vaatii sitte semmosta niin ku rajan pitooki usein. Jos esimerkiks lapsilla on vanhempia käymässä, niin semmonen aikuisjohtisuus, joka tulis myös sitte hoitohenkilökunnan puolelta meillä niis tilanteissa, ett tuetaan sitä äitiä tai isää siinä vanhemmuudessa lapseen. Ollaan ikään kuin rinnalla ja kannatellaan tarpeen mukaan sitä tilannetta, että se jotenkin ois hyvä molemmille.

Lapsen näkökulmasta työntekijän rooli nousi esille paitsi vanhempien vierailujen aikaan, myös etenkin tilanteissa, joissa vanhempi ei pitänyt lupauksiaan esimerkiksi sovituista vierailuista. Eräs työntekijöistä mainitsi, että työntekijän tärkein tehtävä oli

yrittää tukea lasta kaikissa tilanteissa ja olla pienellekin lapselle mahdollisimman rehellinen:

Valitettavan usein meille se on lähinnä sitä lapsen kannattelua niin kuin siinä, kun niitä ohareita tulee aika paljon vanhemmilta. Että pienten kanssa se on jotenkin tosi usein sitä, niin kun nostetaan sitä lasta sitten sieltä suosta. Jotenkin koetetaan totuudenmukaisesti myös sitten niin kun sanottaa niitä tilanteita.

Nuortenosastolla:

Nuortenosastolla moni työntekijöistä koki, että heidän roolinsa sijoitetun lapsen tai nuoren ja tämän vanhemman välillä, oli edistää vuorovaikutusta ja auttaa lasta ja vanhempaa ymmärtämään paremmin toistensa näkökulmia. ”Välittäjänä” toimimisen rooli korostui etenkin tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren sekä vanhemman välinen suhde oli huono:

No vähän niin kuin sillanrakentajana, että pyrin oleen. Sillat vähän tunnustellen yritän olla siinä suhteessa, että kun näkee nuorta ja vanhempaa samassa tilassa, niin siinä pystyy jotenkin yleensä aistimaan mimmonen suhteet niillä on. Sitten voi vähän jutella kahdestaan vanhemman kanssa ja hänelle tuoda esille sitä nuoren maailmaa ja omaa näkemystä mitä hän ei välttämättä itse kykene kertomaan sille vanhemmalleen ja sitten taas toisinpäin.

Niin kuin työntekijänä on aina itse nähnyt kauheen tärkeänä, että on päästävä niihin vanhempiin heti kii. Jos että siinä pääsee kiinni, niin että sitä lastakaan tavallaa tuu ymmärtämään.

Vaikka moni työntekijöistä korosti myös vanhemman huomioimista, työ nuorten kanssa koettiin kuitenkin aina ensisijaiseksi. Työntekijöiden mukaan myöskään yhteistä aikaa vanhempien ja nuorten tapaamisiin ei meinannut millään saada järjestetyksi.

Must tuntuu, että niin kuin tärkeämmäs roolis on se nuori pelkästään ja sitten kun tää on vastaanotto-osasto, niin me nähään hirveen rajallisesti niitä vanhempia kuitenkin.

Moni työntekijöistä korosti myös rehellistä, avointa ja arvostavaa suhtautumista sekä lapseen että tämän vanhempaan. Työntekijän tehtäväksi koettiin myös tukea vanhemman asemaa lapsen elämässä:

Kuitenki että ei ota sitä lapsen vanhemman roolia itse, vaan että hänellä on ne omat vanhemmat ja tuo ne esiin lapselle koko ajan tai nuorelle. Kuljettaa niitä mukana siinä arjessa ja eri tilanteissa.

6.4.2 Työntekijän merkitys lapsen ja vanhemman suhteeseen

Sekä lasten- että nuortenosastolla työntekijät kokivat oman merkityksensä olevan vanhemman ja lapsen suhteen tukijana ja vuorovaikutuksen mahdollistajana. Useampi työntekijä koki myös arvokkaaksi sen, että etenkin nuorten kohdalla työntekijä osoitti nuorelle hyväksyvänsä tämän vanhemman kaikkine puutteineenkin. Kutsumalla vanhempaa esimerkiksi yhteisiin tapaamisiin, omahoitaja saattoi auttaa nuorta ja vanhempaa lähentymään toisiaan. Myös se kuinka hyvin lapsi tai nuori sekä omahoitaja pysyivät yhteistä suhdettaan rakentamaan sekä lisäksi se, kuinka työntekijän ja vanhemman vuorovaikutus toimi, vaikuttivat työskentelyyn ja sen merkittävyyteen vanhemman ja lapsen kannalta. Kyse oli työntekijän puolelta paljolti ”diplomaattityöstä” vanhemman ja lapsen välissä.

Suuriosa työntekijöistä kuitenkin toisaalta koki, ettei arviointi- ja vastaanotto-osastolla tehtävässä työssä ollut edes mahdollista vaikuttaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteeseen, ainakaan kovin ratkaisevalla tasolla. He kokivat että lasten ja nuorten sijoitusten lyhyt kesto ja jatkuvasti vaihtuvat osastojen tilanteet estivät varsinaisen korjaavan työskentelyn toteuttamista yhdessä sijoitetun lapsen ja vanhemman kanssa:

Tää on kuitenkin arviointi- ja vastaanotto-osasto, niin aattelen että meidän tarkoituksena ensisijaisesti on arvioida sitä lapsen ja vanhemman suhdetta, että me ei ehkä niinkään sitte pyritä vaikuttamaan siihen. Etenkin kun sijoitukset on aika lyhyitä, niin siinä on se arviointi se ensisijainen tehtävä. Kyllä osastotyöntekijän näkökulmasta on mun mielestä melko vähäiset vaikuttamismahdollisuudet. Mä aattelin että enemmänkin erityistyöntekijöiden työnsarkaa on sitte se vuorovaikutuksen tukeminen.

Vaikkei työntekijä pystyisi varsinaista vuorovaikutussuhdetta korjaavaa työskentelyä lapsen ja tämän vanhemman kanssa toteuttamaan osastolle sijoituksen aikana, työntekijät kuitenkin kertoivat voivansa auttaa prosessin alkuun saattamisessa havainnollistamalla lapsen ja vanhemman suhdetta. Eräs työntekijöistä mainitsi, että vastaanotto- ja arviointiosastoilla työntekijöiden tekemä työ lasten ja heidän vanhempien kanssa, on arvokas osa sijaishuollossa tehtävän perhetyön kokonaisuutta:

Ett monestihan sijotus voi olla, vaikka se on tietynlainen kriisi ja shokki, mutt se voi olla myös sellanen niin kun uuden alku. Ehkä sinä aikana jäsennetään asioita, se on niin ku semmonen välivaihe, josta lähdetään sitte niin ku rakentamaan uutta ja parempaa, että tää tarkotus tässä pitäsnähdä. Sinänsähän me ei olla niin kun ratkaisevia, mutt me voidaan tehdä havaintoja, mitkä on varmaan ihan arvokkaita, ett sillä lailla en väheksyistä tätä roolia. En voi sanoa, ett se ei kuulu meille, vaan se kuuluu yhtenä palikkana.

6.4.3 Perhetyön rooli ja merkitys lapsen ja vanhemman suhteeseen

Osalla osastoon sijoitetuista lapsista ja nuorista Nikinharjun oma perhetyön tiimi teki sekä arvioivaa että myös kuntouttavaa perhetyötä, lapsen tai nuoren ja tämän vanhempien kanssa. Perhetyö voitiin lisäksi pyytää avuksi tilanteissa, joissa osastotyön puitteissa ei vuorovaikutusta lapsen ja vanhemman välillä saatu ollenkaan toimimaan:

On myös ollu semmosia, ett lapsi ei suostu kerta kaikkiaan tapaamaan vanhempaansa, ku hän on tuolla. Ett siin on niin paljon niitä pettymyksiä, loukkaantumisen tunteita ja sillon meiltä on tavallaan pyydettyki siihen, ett järjestettäis semmosii yhteisii tilaisuuksii, ett saatais sitä keskustelua, ett miks on nyt tämmönen tilanne perheessä ett lapsi on täällä tai nuori on täällä.

Tapaamalla ensin erikseen sekä lasta tai nuorta että tämän vanhempia perhetyön työntekijä antoi kaikille osapuolille mahdollisuuden kertoa oman näkemyksensä tilanteeseen johtaneista syistä. Lasta tai nuorta työntekijä saattoi tavata useampaankin otteeseen, jotta luottamussuhde nuoren kanssa saatiin muodostettua. Yksilötapaamisten jälkeen aloitettiin yhteistapaamiset perheen kesken ja suhteen luominen. Osalla työskentely oli onnistunut niin hyvin, että lapsi tai nuori oli palannut kotiin, missä perhetyö oli

vielä jatkanut työtä ja tukenut näin kotiinpaluuta. Eräs perhetyötä tehneistä lastensuojelun erityistyöntekijöistä kuvasi nuorten suhtautumista perhetyöhön seuraavasti:

Nuoret on suhtautunu todella positiivisesti ja hirveen sitoutuneesti näihin meidän tapaamisiin, ett heil oli hirveen suuri tarve puhua siitä omasta elämästään.

6.5 Lapsi-vanhempityö lapsen kannalta

Haastattelujen neljännen teeman avulla pyrin selvittämään sitä, miten työntekijät kokivat yhdessä vanhempien kanssa tehtävän työn näyttäytyneen lapsille ja nuorille. Tutkin sitä, miten työntekijöiden mielestä lapset ja nuoret suhtautuivat työhön vanhempien kanssa, ja mikä merkitys vanhemman mukana ololla oli kotoaan pois sijoitetulle lapselle tai nuorelle.

6.5.1 Vuorovaikutusta tukevan työn merkitys lapselle

Nuorten osastolla kaikkien työntekijöiden puheesta nousi esille se, että vaikka lasten ja vanhempien suhde olisi miten huono tahansa, silti vanhemmat olivat lapselle tai nuorelle tärkeitä ja he ajattelivat vanhempiaan. Työntekijöiden mukaan, vaikka joillakin sijoitetulla lapsella tai nuorella välit saattoivat olla jopa täysin poikki vanhempien kanssa, kuitenkin myös he ilmaisivat ikävää biologisiin vanhempiinsa:

Just että vaik ois se tilanne, ett on tullu kotoo, koska on välit niin tulehtunu, ett ei haluu asuu kotona tai ei voi asuu kotona sen takia, niin sitt kuitenki on tarve puhuu siitä että millasta siel on, mitä kokemuksia sielt on niin ku suhteest vanhemiin ja mitä kokemuksia siel kotona on ollu. Noi nuoret kaipaa vanhempia, vaikka ois niin ku huonotkin vanhemmat, niin puhuu heistä.

Eräs työntekijöistä mainitsi myös, että joillekin lapsille tai nuorille saattoi tulla yllätyksenä se, että lastenkodissakin pidettiin yllä yhteyttä vanhempiin ja vanhemmille kerrottiin lasten ja nuorten asioista, sekä tekemisistä. Yhteistyöllä vanhempien kanssa pyrittiin pitämään vanhemmat tiiviisti mukana lastensa elämässä:

Nuoret jotenki kuvittelee ehkä aluks varsinki, ett me ei kerrotais niitten vanhemmille kaikkee ja totta kai eihän me nyt silleen, ett pyritään luomaan sillä tavalla luottamuksellinen suhde. Sitt se, ett nuorelle tulee siitä yhteydenpidosta myös se mielikuva, ett hän on tärkee vanhemmalleen. Ett vaikka hän on täällä, niin siitä huolimatta hän on tärkee niin ku omalle isälleen tai äidilleen.

Työntekijät olivat myös havainneet, että monesti nuorten ilmaisema viha vanhempiaan kohtaan oli osaksi vain esittämistä. Kotoa pois sijoittamisen myötä, saatuaan hieman etäisyyttä vanhempiinsa, nuori saattoikin alkaa miettimään omaan suhtautumistaan heihin uudestaan. Työntekijät kertoivat myös, että vaikka suhde vanhempiin oli huono, lapset ja nuoret puolustivat vanhempiaan, ja olivat tarkkoja siitä miten työntekijä vanhempiin suhtautuu:

Mä ainakin hyvin painavasti sanoisin sen, että biologiset vanhemmat on lapsille niin kun sinänsä tärkeimmät henkilöt, ett mejän pitää aina pitää mielessä se. Mejän täytyy kunnioittaa näitä vanhempia oli ne minkälaisia hyvänsä, niin ihmisinä meidän täytyy kunnioittaa. Ett mä oon ollu nyt yli 20 vuotta töissä, niin mä en muista ku yhden lapsen tai nuoren joka on selvästi sanonut välit poikki äitinsä kanssa. Mutta on ollu tosi vaikeita kohtaloita näillä monillakin, silti aina ne on äärimmäisen lojaaleja vanhemmilleen, että kyllä se palvelee näitten lastenkin elämää, jos me päästään rakentavaan yhteistyöhön.

6.5.2 Lapsilähtöisyys

Lastenosastolla

Lastenosaston työntekijöiden mukaan lapsen edun huomioiminen tuli esille osaston toiminnassa kautta linjan, osaston säännöistä lähtien. Jokaiselle vanhemmalle tehtiin heti alusta alkaen selväksi esimerkiksi se, ettei osastolle tultu päihtyneenä. Sääntöjen avulla pyrittiin turvaamaan, ettei lapsen enää tarvinnut nähdä vanhempaansa huonossa kunnossa. Myös vanhemman ja lapsen vuorovaikutusta pyrittiin valvomaan ja huomaamaan heti, jos vanhempi käyttäytyi lasta kohtaan jotenkin epäasiallisesti tai lasta vahingoittavasti. Vanhempi saattoi esimerkiksi kertoa lapselle sellaisia asioita, joita hänen ei ollut hyvä kuulla tai antaa katteettomia lupauksia:

...niissä asioissa kyllä meidän työntekijöiden rooli on myös se, että puututaan, että semmosen tietyn aikuisuuden vastuun niin ku esiin tuominen...

Useampi työntekijöistä kuitenkin koki, että valvonnasta huolimatta heidän keinonsa puuttua tilanteisiin olivat melko vähäiset. Koska osaston työntekijöillä ei itsellään ollut oikeuksia varsinaiseen tapaamisten rajoittamiseen, he kokivat, että vanhemman lasta häiritsevän tilanteen täytyi mennä todella pitkälle, ennen kuin varsinaista rajoittamispäätöstä voitiin edes hakea:

Tarvii tapahtuu joku ylilyönti yleensä ennen kun voidaan rajata esimerkiksi, että kuinka usein voi tavata lastaan, että se on tosi turhauttavaa ja jotenki niin ku se lapsenki kannalta. Mutt että se on ristiriita, koska sillä lapsella on oikeus siihen perheeseensä mutt, aina se ei oo vaan hyvä olla niin paljon tekemisissä.

Koska tilanteisiin vanhempien osalta oli vaikeaa vaikuttaa, työntekijät kokivat omahoitajuuden hyvänä keinona tukea lasta haastavissa vuorovaikutustilanteissa ja suhteessa vanhempaan. Omahoitajan merkitys koettiin tärkeäksi etenkin vanhempien kanssa koettujen ristiriitaisten tilanteiden ja niiden herättämien tunteiden selittämisessä ja sanoittamisessa. Eräs työntekijöistä kertoi, että omahoitajaan lapsella oli myös mahdollisuus purkaa mielipahaansa rajummallakin tavalla, ilman että hänen tarvitsi pelätä sitä, ettei aikuinen kestäisi hänen heijastamia tunteita ja lähtisi pois tilanteesta.

Nuortenosastolla:

Nuortenosaston työntekijöistä monet nostivat haastatteluissa esille nuorten omat kännykät ja niiden kautta käytävän yhteydenpidon vanhempien kanssa. Nuoren kannalta yhteydenpidon helppous ei aina välttämättä ollut hyvä asia, vaan kännykän avulla vanhemmat pystyivät myös häiritsemään nuorta soittamalla hänelle jatkuvasti, epäasiallisiakin puheluita. Työntekijöiden mukaan yksi syy siihen miksi kaikilta lapsilta ja nuorilta kerättiin kännykät pois yön ajaksi oli se, että lapset ja nuoret pystyivät rauhasa nukkumaan, eivätkä vanhemmatkaan voineet heitä yöaikaan tavoittaa:

Kun on näitä, ett nuori vähän niin ku itse haluaa olla täällä meillä, eikä silleen kestä sitä kotitilannetta, niin sillon vanhemmat voi painostaa kännykän välityksellä. Mutt ett ne yleensä tulee sitte ilmi ja kyll niihin sitt puututaan.

Se on just toss työssä, ett nuorten sen omahoitajan pitäs päästä sitä nuorta silleen aika lähelle, ett se sitt kertois, tai ett se sais kuulla se hoi-tajakin enemmän niit asioita.

Sitt ku on sen nuoren kanssa sitä ilta-aikaa, nuori voi sanoo, ett mun äiti sano mulle tai mun isä sano mulle näin, niin kyll mä sitt yritän käydä sen nuoren kans sitä läpi. Joskus on ollu silleen, ett mä oon sitt kyll ihan re-hellisest ottanu vanhempiin yhteyden ja kertonu että ”tää sun puhelu, satutti sun lasta tai nuorta”.

Nuorten kohdalla työntekijät kokivat myös tärkeäksi omahoitajan merkityksen nuoren tukijana. Työntekijöiden mukaan omahoitajan tehtävänä oli toimia nuoren puolesta-puhujana vanhempaan päin. Sen lisäksi, että vanhempi saattoi puhua nuorelle epäasi-allisesti, eräs työntekijöistä mainitsi, että jotkut vanhemmat saattoivat myös ajattele-mattomuuttaan kertoa jotain sellaista, mikä aiheutti nuorelle pahaa mieltä. Vanhem-malla saattoi myös olla jotain epärealistisia odotuksia nuorta kohtaan:

Vaikka perheen lomamatka ja lähteminen, ett nuori ei uskalla itse sanoa ettei vanhemmat suutu, ettei voi lähtee. Meijän tehtävä on sitt kuitenkin olla siinä välissä ja vähän auttaa, ja sanoa asiallisella tavalla ett näyt-tää ett se nuoren vointi ei ole semmonen ett hän voi osallistuu tämmöse, vaikka haluaakin olla mieliks ja haluaa tulla, mutta ei pysty. Se on niin ku paljon sitä, ett tavallaan on vähän siinä välimaastossa, että auttaa kumpiakkin ymmärtää ehkä toisiaan.

Eräs työntekijöistä toi esille näkökulman siitä, että työntekijän tehtävänä oli myös kasvattaa nuorta tämän vuorovaikutuksessa vanhempaan päin. Kuten vanhempienkin kohdalla, myös nuorille täytyi selvittää vuorovaikutuksen ”pelisäännöt”:

Kyllä sekin, että jos nuori aivan törkeesti kohtelee vanhempiaan tai sillä tavalla jyrää, että ei niin ku kunnioita vanhempia pätäkäkään, niin kylhän semmoseen täytyy puuttua. Se on monesti semmosta käytöshäiriöistä myös, että siel on valta jo vähän siirtynyt niin ku sille nuorelle, että vanhemmilla ei ole oikein mitään sanomista mihinkään.

Pitkään osastotyötä tehnyt työntekijä kertoi, että joskus oli vain käynyt niin että yhteistyö vanhempien kanssa ei kerta kaikkiaan onnistunut ja vanhemmat eivät jostain syystä olleet jaksaneet tai muutoin halunneet pitää lapseensa yhteyttä. Silloin työntekijän ainoaksi vaihtoehdoksi oli jäänyt tukea lasta tai nuorta parhaansa mukaan käsittelemään asiaa:

Ollaan niin ku sitä sitte käyty läpi ja selvitetty sille lapselle, että vaan semmonen realiteetti on pakko sanoo, että ne vanhemmat ei pysty eikä voi, että on sairaita tai jotain, että se ei vaan onnistu.

6.5.3 Lapsi-vanhempityön haasteet

Lasten ja vanhempien kanssa tehtävän työn haasteiksi sekä lasten- että nuortenosastojen työntekijät nimesivät paljon vanhempiin ja heidän kohtaamisensa liittyviä haasteita. Joissain tilanteissa yhteistyö vanhempien kanssa koettiin lähes ylitsempäsemättömän vaikeaksi:

Voi olla niin vaativat vanhemmat joskus, että kerta kaikkiaan. Nykyään must tuntuu, että sillee raa-asti kun sanois, nii ois niin kun kiva kun me vaan saatais hoitaa ne lapset ja nuoret, että ne vanhemmat ois sitte niin kun tuolla jossain.

Vanhempien suhtautumisen lapsensa sijoitukseen ja sen heijastuminen yhteistyöhön mainittiin olevan erilaista nuorten kuin pienten lasten kohdalla. Nuorten kohdalla nuoren oma käytös saattoi olla osasyynä sijoitukseen, jolloin vanhemmat tarvitsivat apua nuorensa kanssa ja halusivat, että nuori sijoitettiin ainakin väliaikaisesti kodin ulkopuolelle. Nuortenosaston työntekijöiden mukaan kyseisessä tilanteessa vanhemmat olivat myös itse halukkaita ottamaan vastaan apua työntekijältä. Pienten lasten kohdalla lapsi taas jouduttiin ottamaan pois vanhemmilta, yleensä vasten heidän omaa tahtoaan, jolloin alkuasetelma yhteistyölle oli jo toisenlainen.

Lastenosastolla työntekijät kokivat haastavaksi vanhemman huomioon ottamisen työssä niin, ettei hän loukkaannu ja koe työntekijän arvostelevan hänen tapojaan toimia vanhempana. Myös vaikeiden asioiden puheeksi ottamiseen eräs työntekijöistä mainitsi tarvitsevansa lisää kokemusta. Lisäksi useampi työntekijöistä koki sijoitettujen lasten vanhempien psyykkisten oireiden lisääntyneen ja heidän kohtaamiseensa työntekijät kokivat tarvitsevansa lisää koulutusta.

Myös sijoitettujen nuorten kohdalla työntekijät mainitsivat erilaisten psyykkisten häiriöiden ja niihin liittyvän lääkehoidon lisääntyneen ratkaisevasti. Osa työntekijöistä koki sijoitettavien lasten ja nuorten olevan myös entistä haastavampia ja voivan psyykkisesti huonommin kuin ennen. Yhden työntekijän mielestä taas medikalisoituminen oli osaksi myös tämän päivän ilmiö, ja nuoret sinänsä olivat aivan samanlaisia nuoria kuin aikaisemminkin.

Haastavaksi työn puitteiden puolesta molempien osastojen työntekijät nimesivät vastaanottotyön mukanaan tuoman työn arjen rikkonaisuuden ja ennalta arvaamattomuuden. Työntekijöiden mukaan tämä heijastui sekä lasten ja nuorten että vanhempien kanssa tehtävään työhön niin, että yhteisiä tapaamisia sekä lapsen tai nuoren kanssa kahdestaan vietettäviä omahoitajahetkiä oli lähes mahdotonta suunnitella etukäteen:

Ei voi olla hirveen semmosta strukturoitua päiväohjelmaa, että sinä ja sinä päivänä mä hoidan nämä asiat, koska voi kääntyä se työtilanne ihan ympäri, ett yhtäkkiä onkin kolme uutta nuorta, ja en mä kerkee missään välissä ottaa jonkun vanhempaa vastaan ja istuu kaks tuntii juttelemas jossain, ett se on haastavaa.

Osastotyön hektisyys ja arjen muuttuvat tilanteet asettivat työntekijöiden mukaan haasteita myös omahoitajuuden toteutumiselle. Eräs työntekijöistä kertoi, että vaikka työntekijällä olisikin hetki aikaa olla omahoidettavansa kanssa, hänen oli otettava myös omahoidettavan lapsen tai nuoren näkökulma ja mielipiteet huomioon:

Must tuntuu ett mitä vanhempi lapsi sitä haastavampaa se on, koska se ei oo välttämättä ollenkaan siin kohtaa ku mull ois mahdollisuus resursien puolesta, ett sitt ei välttämättä kiinnosta pätkäkään, eikä se mua

ees tarvikaan. Ett ei se voi olla aina niin ett mennään aina vaan sen työntekijän ehdoilla siinä.

Yksi työntekijöistä myös mainitsi, että uudistettu omahoitajakäytäntö, jossa jokaiselle lapselle nimettiin ”kakkos-omahoitaja” teki omahoitajuuden toteuttamisesta haasteellista, koska työnjako kahden omahoitajan kesken ei ollut vielä kunnolla selkiytynyt. Esille nousi myös, että vaatimukset esimerkiksi sosiaalityöntekijöiden puolelta olivat kasvaneet osastoilla lasten ja nuorten kanssa tehtävää työtä kohtaan:

Nykyään on silleen, että sosiaalitoimistostakin niin kun odotetaan, että jos tulee nuori tänne, sen kaa aika paljon tehtäs kaikennäköst sitt, että ihan viikko-ohjelmaakin jonkun nuoren kohalla, ett minä päivänä mitäkin tehtäs.

6.6 Lapsi-vanhempityön mahdollisuudet ja kehittämistarpeet

Haastattelujen neljännen teeman avulla halusin selvittää mitkä osa-alueet lapsi-vanhempityössä työntekijöiden mielestä toimivat jo sellaisenaan hyvin ja mitkä taas kaipasivat heidän mielestään lisää kehitystyötä. Kehittämistarpeiden selvittämisen avulla pyrin kartoittamaan sitä millä tavalla työntekijät kokivat voivansa parantaa lapsen ja vanhemman kanssa tehtävän työn laatua.

6.6.1 Osastoilla tehtävän työn vahvuudet ja heikkoudet

Kysyttäessä sitä, mikä osaston käytännöissä työntekijöiden mielestä toimi jo tällä hetkellä erityisen hyvin, esille nousi lasten ja nuorten arjen tukeminen. Perustyö nuorten ja lasten kanssa koettiin toimivan osastoilla sellaisenaan jo hyvin. Erityismaininnan sai myös osaston vastaavien antama tuki työntekijöille omaan omahoitajatyöhön ja sen kehittämiseen liittyen:

On hyvin avarakatseisia nää vastaavat ollu näissä asioissa. Ett sillon on kiva tehdä ja on enemmän motivaatiota yrittää keksii ehkä jotain uutta tai kehittää vanhaa tai tehdä joitain jo kehitettyä.

Vastaavasti kysyttäessä sitä mitä, työssä voisi vielä kehittää, esille nousi monia asioita joihin työntekijät toivoivat parannusta sekä lasten että nuortenosastoilla. Joitain kehit-

tämishankkeita oli jo käynnistettykin ja niiden avulla pyrittiin parantamaan osastojen käytäntöjä entisestään.

Työkäytäntöjen tasolla useampi työntekijä mainitsi, että lapsen tulotilanne sekä siihen liittyvät käytännöt eivät toteudu sujuvasti ja niihin täytyisi vielä erikseen kiinnittää huomiota. Tulotilanteeseen liittyen eräs lastenosaston työntekijä toivoi erityisesti selkeämpää aloitusta yhteistyölle vanhempien kanssa. Sijoituksen alkutilanteeseen oli kuitenkin havaittavissa ristiriitaista suhtautumista, sillä taas toinen työntekijä mainitsi, että juuri lapsen tulotilanne ja siihen liittyvät käytännöt, oli saatu toimimaan osastoilla erityisen hyvin. Kokemusten ristiriitaisuus saattoi johtua siitä, että lapsen tulotilanteeseen liittyviin käytänteisiin oli vasta tehty muutoksia, joiden avulla pyrittiin varmistamaan se, että kaikkien lasten ja nuorten kohdalla tulotilanteeseen liittyvät lapsen ja vanhempien haastattelut ja niihin avuksi laaditut lomakkeet tulivat täytettyä tietyn ajan kuluessa lapsen saapumisesta Nikinharjuun. Aikaisemmin tulotilanteeseen liittyvät käytännöt olivat omahoitajien vastuulla, mutta uudistuksen myötä vastuu oli siirretty vuorossa olevalle työntekijälle, eikä uusi toimintatapa ollut ilmeisesti vielä ehtinyt vakiintua osaksi työtä:

Ollaan tehty semmonen taulukko, ett niin ja nii monen vuorokauden sisäl tehdään tää ja tää juttu ja siit sitt näkee, että onko tehty ja millon on tehty ja onko kesken.

Haastatteluhetkellä osastoilla oli juuri menossa osaston vastaavien toimesta aloitettu kehittämishanke, jonka tavoitteena oli tehostaa lasten kotilomien seuraamista ja kirjaamista. Hankkeen avulla pyrittiin vastaamaan myös sosiaalitoimelta tulleeseen palautteeseen:

Ett eihän se voi olla niin, että meilt lähtee lapsi kotilomalle ja sitt se tulee x-päivänä ja sitt siin on se väliaika. Hyvinkään sosiaalitoimelta on tullu palautetta, ett he tarvis tietoa siihen, ett miten ne on menny, ku he tarvii sitt näihin jatkopäätöksiin infoa, että miten siel kotona on sitt sunnu.

Se vois ehkä olla viel suunnitelmallisempaa, kun jotkut vaan tulee ja ei edes tule sisälle saattamaan sitä nuorta. Ett todella kuulis silt vanhem-

maltki, ett miten se on menny ja että siihen ois ehkä sitte joku paperi, ett se dokumentoitas. Koska sehän on kans semmonen väline, millä voi sitä suhteen kehittymist tavallaan peilata, ett miten ne kotilomat on menny.

Lasten ja nuorten kotilomiin liittyen mainittiin myös tarve niiden etukäteissuunnitteluun. Lomien suunnittelu tulisi työntekijöiden mielestä toteuttaa yhteistyössä vanhempien kanssa:

Tarkemmin suunnitelmaa siihen, ett mitä siel kotona tehdään ja ett se ei oo vaan sellasta, ett se nyt menee viikonlopuks kotiin ja sillä siisti, vaan ett sosiaalityöki haluu vähän sellast oikeesti suunnitelmaa. Ett se, ett pitäis niin ku yhdessä vanhempienkin tehdä sitte nuoren kanssa jotain ja olla jotain tavoitteita sille kotilomallekki.

Työn käytänteiden kehittämisen lisäksi useampi työntekijöistä koki, että lapsen ja vanhemman kohtaamisessa olisi vielä työntekijöiden asenteidenkin tasolla petrattavaa. Esille nousi muun muassa se, miten tärkeää olisi kohdata jokainen uusi lapsi ja vanhempi aina yksilöllisesti arvostaen, ilman ennakkoasenteita. Myös lapsen vanhempien huomioonottaminen osana sijoitettavaa lasta mainittiin olevan tärkeää:

Siinä on ehkä se asenne, ett se pitäis heti kun se laps tulee niin, ei niinkään ajatella, että se laps tulee yksin, vaan että se laps ja sen vanhemmat tulee.

Haastatteluissa esiin nousi myös osastojen työntekijöiden erilaiset näkemykset lapsen ja vanhemman kanssa tehtävästä työstä. Eräs työntekijöistä mainitsi, että muiden työntekijöiden varautunut asenne hänen tapaansa toteuttaa työtä omahoidettavan lapsen ja tämän vanhempien kanssa, asetti esteitä oman työn kehittämislle.

Ehkä se haluttomuus kehittää omaa toimintaa, niin se on se mikä eniten pännii.

Lähes kaikki työntekijät mainitsivat kuitenkin ajanpuutteen ja riittämättömien henkilöresurssien olevan suurin syy siihen, miksei työtä aina voinut tehdä niin hyvin kuin työntekijät itse olivat halunneet. Myöskään oman työn kehittämislle ei arjen työstä meinannut enää irrota aikaa:

Mun mielestä tää työntekijämitotus, ett tosi alakanttiin. Ett tavallaan se oma riittämättömyys ja se, ett tavallaan haluaa kehittyä ja kehittää sitä omaa työtään, niin sillon siin ei tavallaan käytännös oo semmost aikaa.

Lisää aikaa toivottiin sekä lasten kanssa tehtävään osastotyöhön ja sen kehittämiseen että yhdessä vanhempien kanssa tehtävään työhön. Osa työntekijöistä koki että tällä hetkellä sijoitettujen lasten ja nuorten perheiden kanssa tehtävä työ miellettiin liikaa pelkästään Nikinharjun perhetyön tiimin tehtäväksi:

Vanhempien kans tehtävään työhön vois ehkä panostaa enemmän. Meil on näit erityistyöntekijöitä, jotka tekee hyvää työtä, mutt ett osastolla myös ois omahoitajien mahdollisuus tavata vanhemmat ja olla vaik hetki vanhempien kaa ja sitt jos nuori haluaa ni hän vois tulla siihen mukaa, se ois must kaikist paras. Ett mielelläni tekisin semmosta työtä ja mä koken, ett se ois tärkeetä sille nuorelle. Se tuntus siit hyvältä, ett vanhemmat huomioidaan, ett hän ei vaan tapaa jossain vanhempia ja perhetyöntekijöitä, vaan ett vois vaik omahoitaja kans, niin ku hoitaa häntä ja ottaa ne vanhemmat siihen mukaan.

Enemmän aikaa toivottiin paitsi yhteisille tapaamisille myös puhelimesta käytävään yhteydenpitoon. Moni työntekijöistä koki että tällä hetkellä yhteys vanhempiin otettiin vain silloin kun lapsi tai nuori oli ”tehnyt jotain”:

Ois hienoo jos ois enemmän aikaa siihen, ku monesti nuorilki voi olla niin ku semmosii, niin ku ikäviä juttuja kertoa, ett ois aikaa soittaa ja kertoa semmosia että ”autto tiskaamaan”, ett se vois myöskin tukee sitä suhdetta, ett he näkee niin ku nuoren positiivises valossa, varsinki jos kotona on kokemuksia, ett ei se kuuntele ja tottele ja näin.

Uusiin työvälineisiin ja -menetelmiin suurin osa osastojen työntekijöistä suhtautui positiivisesti ja olisi ollut valmis myös kokeilemaan niitä omassa työssään, mikäli vain aikaa ja resursseja siihen löytyisi. Toisaalta vaikka aikaa välineiden käyttöön olisikin, moni koki, että kaipaasi niiden käyttöön myös lisää koulutusta:

Myös monesti, niin ku kaikkien näitten työmenetelmien käyttämisessä on se, ett niitä ei tuu käytettyä koska pelkää ettei osaa tehdä niitä tarpeeks hyvin, ku ei oo sitt sitä varmuutta sitten niitten käyttämiseen.

Lisäkoulutusta muutama työntekijöistä koki tarvitsemansa myös yhä haasteellisemmaksi muuttuvien lasten sekä lasten vanhempien kohtaamiseen ja heidän kanssaan työskentelyyn. Tämän tyyppisen koulutuksen toivottiin helpottavan vuorovaikutusta esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä kärsivien asiakkaiden kanssa:

Meijän lapsiaines muuttuu mun mielestä koko ajan haastavammaks, eikä pelkästään lapsi, vaan perheaines sen niin ku haasteen jotenki haltuun ottaminen, ett kaipais jotain semmosta uutta näkemystä.

6.6.2 Yhteistyö osastojen ja perhetyön välillä

Osastojen näkökulmasta

Suurin osa sekä lasten-, että nuortenosaston työntekijöistä koki, että perhetyön tiimin tekemä työ perheen kanssa oli arvokas lisä osastoilla tehtävään työhön ja kumpikin työ parhaimmillaan täydensivät toinen toisiaan. Kuitenkin moni työntekijöistä koki, ettei työnjako osastotyön ja perhetyön välillä ollut aina selvää:

Nuorist monilla tehään niin ku perhetyötä ja samaan aikaan ku nuori on sijoitettu tänne. Se on just se mitä täälläki tarvis viel ehkä hioo, ett mikä on niin ku meidän rooli ja mikä on perhetyöntekijöiden rooli, ett kun meidän työ keskittyy niin paljon tohon arjen pyörittämiseen ja sitt välil on just puhuttu, ett siin ei oo aikaa siihen, niin ku perhetyöhön. Sitä tarvis ehkä silleen selkeyttää niin sais sen suuremman hyödyn siitä, ett tukis niin ku toisiaan just nää kaks työtä.

Osastojen työntekijät myös kokivat, ettei osastojen ja perhetyön yhteistyö toimi parhaalla mahdollisella tavalla. Puutteita mainittiin olevan esimerkiksi tiedonsiirrossa perhetyön ja osastojen välillä. Myös yhteistyön tapoja voitaisiin osastotyön näkökulmasta vielä kehittää. Ristiriitaisena koettiin lisäksi se, että perhetyön työntekijöillä oli mahdollisuus lukea osastojen tapahtumista Nappula-tietojärjestelmän kautta, mutta osastojen työntekijät eivät taas vastaavasti saaneet automaattisesti tietoa, vaikkapa

omahoidettavan terapian kulusta, vaan tiedonsaanti vaihteli paljon työntekijästä riippuen:

Se on tosi paljon kyllä työntekijöistä kiinni, että mulla on toisaalta ihan hyvä kokemus mun entisistä omahoidettavista, että meillä oli semmonen tapaa, että me istuttiin suunnilleen kerran kolmessa viikossa tai neljäs viikossa alas ja käytiin läpi mitä siel on ollut, mitä mun ois hyvä tietää ja sitten myös toisinpäin ja se oli tosi jees, mutta tiedän että se on aika harvinaista, että niin tehdään. Että jotenki toivois semmosta, kun kerran tehdään osittain samaa työtä, tai samojen asiakkaiden kanssa mutt eri työtä, niin kyllä se yhteistyö ois tosi tärkeä ihan kaiken kannalta. Ihan jo tiedot siirtyis, mutt että myös se osaaminen sitte puolin ja toisin.

Perhetyön lastensuojelun erityistyöntekijöiden erityisosaaminen nähtiin osastotyöntekijöiden näkökulmasta myös hyödyntämättömänä tietotaitona, jota perhetyö voisi koulutusten muodossa jakaa osastoille. Jonkin verran talon sisäistä, perhetyön työntekijöiden tarjoamaa koulutusta olikin jo tehty, mutta sitä toivottiin vielä lisää.

Perhetyön näkökulmasta

Perhetyön lastensuojelun erityistyöntekijöiden haastatteluissa nousivat esille aivan samat yhteistyön ongelmat kuin osastotyöntekijöiden haastatteluissakin. Myös perhetyön työntekijät kokivat että parantamisen varaa oli arjen yhteistyön käytännöissä:

Aina varmaan on kehittämistä ihan niin kun sitä ihan yhteisen ajan löytymisessä ja se semmonen, niin kun säännöllinen yhteydenpito jotenkin. Tietyst ton Nappulan kautta, että mehän luetaan koko ajan sitä mitä osastolla tapahtuu ja miten lapsen arki on sujunu, että me ollaan myös tietosia koko ajan siitä.

Perhetyön ja osastojen erillään oleminen koettiin ongelmaksi myös perhetyön työntekijöiden mielestä. Hekin kaipasivat tiiviimpää yhteistyötä perhetyön ja osastotyön kesken:

Oon hirveen visionääri ja näkisin itseni tuolla osastolla yhtenä tiimin jäsenenä. Mutt me ollaan aika eriytyny, että meil on ainoastaan nää yhteis-

set asiakkuudet ku tulee. Mutt ett sitt, jos ois erilainen rakenne ihan, ett me oltaiski oikeesti tuolla osastoilla. Tuotais sitä moniammatillisuutta sinne, ni sithän se muotoutuis ihan erilaiseks, meil ois yhteiset lapset ja semmonen. Ett mä nään, ett siel on paljon sitä potentiaalia ja semmosta, että mitä vois niin ku hyödyntää paremmin.

Perhetyön lastensuojelun erityistyöntekijät kertoivat myös mielellään jakavansa tietotaitoaan osastotyöntekijöille. Esimerkiksi valokuvaterapiaan erikoistunut työntekijä mainitsi terapeuttisen valokuvatyöskentelyn olevan asia, mitä hän toivoisi enemmän toteutettavan myös osastoilla:

Mä oon esimerkiks kirjottanu ohjeet tämmösestä valokuvatyöskentelystä osastoille. Ett jotenki se ois semmonen automaattinen mitä tuolla omahoitajat vois vaikka tehdä lapsen kanssa. Sehän ois sitä, ett sä annat yksilöllistä aikaa ja oot niin kiinnostunu siitä lapsen elämästä. Tietyst siin vois sitt olla, jos se tuntuu jostaki omahoitajalta niin ku vieraalta ni, ihan mielellään niin ku ois mukana siinä vaikka muutaman kerran, ett miten se lähtis menemään ja olemas siinä vähän antamas vinkkejä, jos heil ois halua.

7 TUTKIMUSTULOSTEN TARKASTELUA

Opinnäytetyöni tarkoituksena oli luoda kattava kuvaus Nikinharjun arviointi- ja vastaanotto-osastoilla tehtävästä työstä, sijoitetun lapsen ja tämän vanhempien kanssa. Työn käytäntöjen ja työssä käytettävien menetelmien lisäksi pyrin tutkimuksessani tuomaan esille myös työntekijöiden mielipiteitä lapsi-vanhempityön tärkeydestä sijoitetun lapsen kannalta. Tavoitteena oli myös selvittää sitä, millaisiksi työntekijät kokiivat omat vaikutusmahdollisuutensa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen edistämisen kannalta. Tutkimusaineistoni koostui 19:sta Nikinharjun kuntayhtymän työntekijän teemahaastattelusta. Koska tarkoitukseni oli käsitellä tutkittavaa tapausta ainutlaatuisena ilmiönä, ei minulla ollut etukäteen laadittuja ennako-olettamuksia, eli hypoteeseja tutkimuskohteesta tai sen tuloksista. Näin ollen tarkastelen tuloksia ainoastaan tutkimuksen aineiston perusteella tutkimukselle asettamieni kysymysten mukaisesti.

7.1 Vanhempien osallistuminen sijoitetun lapsen elämään

Tutkimukseni tulosten perusteella vanhempien osallistuminen lasten arkeen, Nikinharjun vastaanotto- ja arviointiosastolla, riippui paljon vanhemman omasta aktiivisuudesta. Osalla vanhemmista yhteydenpito oli päivittäistä, ja he olivat itse aktiivisesti yhteydessä sekä lapseensa että osaston hoitajiin joko käymällä osastolla vierailuilla tai soittamalla puhelimitse. Toiset vanhemmista eivät taas oma-aloitteisesti pitäneet yhteyttä juuri ollenkaan, jolloin yhteydenpito jäikin työntekijöiden, lähinnä lapsen omahoitajan vastuulle. Kuitenkin kaikkien vanhempien kanssa lapsen asioista keskusteltiin ainakin puhelimitse sekä lasta koskevissa palaverissa.

Vanhemmat itse olivat eniten yhteydessä soittamalla sekä osaston puhelimeen, että lasten ja nuorten omiin kännyköihin, jonka vuoksi työntekijöiden oli vaikeaa tarkkaansanoa miten paljon suoraa yhteydenpitoa lasten ja vanhempien välillä loppujen lopuksi olikaan. Myös lapset ja nuorten toivat itse vanhempiaan puheissaan esille ja vanhempien mielipiteitä pyrittiin ottamaan huomioon lasta koskevissa käytännön asioissa.

Työntekijöiden vastausten perusteella vanhemmat olivat konkreettisemmin läsnä pienten lasten arjessa vierailemalla osastolla ja osallistumalla myös lapsensa hoitoon. Nuorten kohdalla vanhempien vierailut osastolla olivat harvinaisempia ja nuoret itse kävivät enemmän vanhempiensa luona kotilomilla. Nuorilla yhteydenpidon käytännöissä esiin nousivat tätä kautta myös kotilomiin liittyvä tietojen vaihto, sekä yhteydenpidon sujuminen kodin ja osaston välillä.

Työntekijät kuvasivat myös vanhempien läsnäolossa tapahtunutta muutosta. Vanhempien koettiin nykyään olevan enemmän lastensa elämässä mukana kuin ennen. Toisaalta vanhempia myös pyrittiin ottamaan osaston eri käytäntöjen kautta mukaan arjen toimintaan. Lisäksi työntekijät pyrkivät rohkaisemaan vanhempia yhteydenpitoon lastensa kanssa.

Käytännössä ensikontakti vanhempiin otettiin puhelimitse heti lapsen osastolle tulon jälkeen. Tulotilanteeseen liittyi myös vanhempien kanssa käyty alkukeskustelu ja lapsen taustatietojen selvittäminen taustoitutuslomakkeen avulla. Näiden käytäntöjen avulla tavoitteena oli paitsi saada mahdollisimman paljon tietoa lapsen taustoista, myös tutustua vanhempiin ja luoda yhteys heidän kanssaan. Heti alkukeskustelusta alkaen pyrkimyksenä oli, että lapsen omahoitaja olisi ensisijaisesti yhteydessä lapsen van-

hempien kanssa, jolloin vanhempi saattoi kuulla lapsensa kuulumiset tutun työntekijän kautta.

7.2 Työtavat, menetelmät ja välineet

Tutkimuksen tulosten perusteella Nikinharjun osastoilla lapsi-vanhempityössä korostuivat paljon arjen vuorovaikutustilanteet ja niiden kautta yhteistyön rakentuminen työntekijän, lapsen, sekä lapsen vanhempien välille. Työntekijät kokivat osastojen arjessa tapahtuvan arkisen keskustelun olevan paras tapa edistää lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Pienillä lapsilla pyrittiin lisäksi työntekijöiden näyttämän esimerkin avulla mallintamaan vanhemmille hyvää vuorovaikutusta lapsen kanssa. Erilaisten lastensuojelun menetelmien ja välineiden käytössä osastoilla korostui työntekijöiden oma persoonallinen tapa toteuttaa työtä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa.

Työntekijät myös korostivat omahoitajuuden merkitystä suhdetyössä lasten ja vanhempien kanssa. Omahoitajuuden kautta voitiin paitsi olla suoraan yhteydessä lapseen ja tämän vanhempaan, myös hyödyntää erilaisia välineitä ja menetelmiä yhdessä omahoidettavan tai tämän vanhemman kanssa. Omahoitajuus koettiin hyväksi keinoksi luoda suhdetta sekä omahoidettavan, että tämän vanhempien kanssa ja näin voitiin myös edistää lapsen ja vanhempien välistä suhdetta.

Vaikka samat työssä käytettävät välineet kuten verkostokartta olivat periaatteessa käytössä sekä Nikinharjun lasten- että nuortenosastoilla, lastenosastolla niiden käyttöä työssä lasten kanssa rajoitti osastolle sijoitettujen lasten ikä. Kuitenkin esimerkiksi verkostokarttaa voitiin hyödyntää lastenosastolle sijoitettujen pienten lasten vanhempien kanssa. Verkostokarttatyöskentelyn avulla työntekijä pystyi osoittamaan olevansa kiinnostunut myös lapsen vanhemman tilanteesta.

Isompien lasten ja nuorten kanssa erilaisia valmiita välineitä taas käytettiin osastoilla pääasiassa lasten ja omahoitajanvälisessä työskentelyssä. Verkostokartan lisäksi käytössä olivat muun muassa sukupuu, ajankäytöneliö ja elämänjana, joita työntekijät myös itse kertoivat soveltaneensa lasten ja nuorten yksilöllisten tarpeiden mukaan. Välineiden käytön hyöty nähtiin siinä, että niiden avulla sekä lapsi itse että työntekijä pystyivät tarkastelemaan ja jäsentämään lapsen elämäntilannetta. Toisaalta niiden käytössä oli otettava huomioon lasten yksilölliset tilanteet, eikä välineiden käytöstä saanut

muodostua itsetarkoitusta. Lisäksi osastoilla käytössä olevan iltahoivan koettiin olleen hyvä keino päästä yhteyteen lasten sekä nuorten kanssa ja sen tarjoavan myös vanhemmille lapsille mahdollisuuden vastaanottaa hoitoa ja hoivaa. Myös esimerkiksi huumori ja yhdessä tekeminen koettiin hyviksi apuvälineiksi työskenneltäessä lasten ja vanhempien kanssa.

Pienten lasten kohdalla työntekijöiden puheissa korostuivat konkreettiset toimintatavat. Osaston arjen sujuminen koettiin ensisijaisena keinona tukea lasta. Tärkeitä olivat myös lasten kotoa tuodut omat tavarat kuten lelut, vanhempien valokuvat sekä puhelut vanhempien kanssa, joiden kautta voitiin lisätä lapsen turvallisuudentunnetta osastolla. Lisäksi lapsilähtöiset menetelmät kuten sadutus ja Tejping koettiin toimiviksi välineiksi lapsen ajatusten kuulemiseen ja tunteiden käsittelyyn. Vaikka Theraplay-menetelmä koettiin osastojen työntekijöiden keskuudessa ensisijaisesti perhetyön tiimin työmenetelmäksi, Theraplay-lähtöisiä elementtejä oli saatu siirrettyä myös osaksi osastojen toimintaa, esimerkiksi nuortenosastolla toteutettavan iltahoivan muodossa.

7.3 Työntekijän rooli lapsi-vanhempityössä

Pienempien lasten ja heidän vanhempiensa kanssa työntekijän rooli lasten ja vanhempien välisissä vuorovaikutustilanteissa oli riippuvainen vanhemman omasta kyvykkyydestä huolehtia lapsestaan. Joidenkin vanhempien kanssa työntekijä saattoi vain seurata lapsen ja vanhemman yhdessäoloa taustalla ”hiljaisena tarkkailijana”, kun taas toisten kanssa työntekijän oli oltava selkeästi vuorovaikutustilanteessa mukana ja tuettava sekä lasta että vanhempaa suhteessa toisiinsa. Arviointi- ja vastaanotto-osastoilla tehtävä vanhemmuuden arviointi nousi myös esille osana lapsi-vanhempityötä. Työntekijät kokivat oman arvioijan roolin myös jossain määrin rajoittavan heidän mahdollisuuksiaan tukea vanhempaa vuorovaikutuksessa lapseensa. Kuitenkaan heidän mielestään kuntouttavaa työtapaa ei voinut työssä täysin sivuuttaa lapsen tarvitseman tuen vuoksi ja tärkeimmäksi asiaksi työssä koettiin juuri lapsen kannattelu tämän suhteessa vanhempaan.

Nuortenosastolla vanhempien lasten kohdalla tuloksissa esiin nousi työntekijän rooli ja merkitys myös sillanrakentajana lapsen ja vanhemman välillä. Työntekijän tehtäväksi koettiin lapsen ja vanhempien näkökulmien avaaminen toisilleen minkä kautta pyrkimyksenä oli mahdollistaa lapsen tai nuoren ja tämän vanhemman lähentyminen.

Työ lapsen kanssa nähtiin ensisijaisena, mutta yhteistyön toteutumisen kannalta myös vanhempien huomioiminen koettiin tärkeäksi.

Sekä pienten että isompien lasten ja nuorten kohdalla työntekijän roolin merkitys nähtiin nimenomaan lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen mahdollistajana. Kuitenkin varsinaista korjaavaa työtä vastaanotto- ja arviointityön puitteissa ei koettu mahdolliseksi toteuttaa, vaan ennemminkin työntekijän tehtävänä koettiin olevan lapsen ja vanhemman suhteen havainnoiminen ja sen eri puolien esiin nostaminen. Vanhemman ja lapsen välistä suhdetta korjaava työ nähtiin perhetyön työkentäksi ja perhetyötä pyydettiin avuksi tilanteisiin, joissa ei osastotyön puitteissa saatu luotua minkäänlaista yhteyttä lapsen tai nuoren ja tämän vanhempien välille.

7.4 Lapsi-vanhempityön merkitys ja haasteet

Tutkimuksen tulosten perusteella voidaan todeta, että kaikissa tapauksissa työ lasten ja heidän vanhempiensa välillä on tärkeää. Työntekijät kertoivat että vaikka lapsen ja vanhemman välinen suhde olisi ollut miten huono tahansa ja lapsi ei missään tapauksessa voinut tai edes halunnut palata takaisin kotiin, lapset silti puhuivat vanhemmistaan ja ilmaisivat ikäväänsä. Yhteydenpidon myötä lapset saattoivat kokea, etteivät vanhemmat olleet heitä unohtaneet kotoa pois sijoittamisesta huolimatta. Työntekijöiden mukaan osa etenkin nuorten vanhempiaan kohtaan tuntemasta vihasta oli esittämistä ja todellisuudessa vihan alle oli kätkeytyi paljon muita tunteita, kuten surua ja syyllisyyttä. Kuitenkin aina tilanteen tullen lapset puolustivat vanhempiaan.

Lapsilähtöisyyttä ja lapsen näkökulmaa pyrittiin ottamaan huomioon osastojen säännöissä ja käytännöissä. Jokaiselle vanhemmalle kerrottiin heti alussa, miten vierailuilla osastoilla täytyy käyttäytyä, jolla pyrittiin estämään vanhempien epäasiallinen käytös. Työntekijät korostivat työssään aikuisuuden vastuun esiin tuomista ja sitä, että vanhempien epäasialliseen käytökseen, kuten lasta vahingoittavaan puheeseen puututtiin heti. Kuitenkin varsinaisen yhteydenpidon rajoittaminen koettiin vaikeaksi, vaikka se joissain tilanteissa olisikin ollut lapsen edun mukaista. Omahoitajan koettiin olevan tärkeä tuki lapselle vaikeissa vuorovaikutustilanteissa lapsen ja vanhemman välillä sekä itse tilanteissa, että myös tilanteiden nostamien tunteiden jälkikäteen selvittämiseksi.

Vanhempien lasten kännykät ja niiden kautta käytävät suorat keskustelut lapsen ja vanhemman välillä koettiin hankaliksi valvoa. Puheluiden kautta vanhempi saattoi loukata ja satuttaa nuorta, eikä omahoitaja saanut sitä tietoonsa ellei hän kyennyt luomaan luottamuksellista ja avointa suhdetta omahoidettavaansa. Omahoitajan tehtäväksi koettiin ennen kaikkea valvoa lapsen tai nuorten edun toteutumista, mutta toisaalta myös kasvattaa omahoidettavaansa vuorovaikutuksessa paitsi omien vanhempien, myös muiden ihmisten kanssa.

Työntekijät nimesivät lapsen ja vanhemman kanssa tehtävän työn haasteiksi vastaanottotyön hektisen arjen ja ennalta arvaamattomat, nopeasti muuttuvat tilanteet, jotka estävät työn suunnittelua ja pitkäjänteistä toteuttamista. Myös yhteistyö vanhempien kanssa koettiin olevan haasteellista ja vanhempien olevan lastensa tapaa vaativia. Osasyynä tähän nähtiin sekä lasten, että myös vanhempien lisääntyneet psyykkiset häiriöt ja niihin liittyvän oireilun, jonka kohtaamiseen työssään työntekijät kaipasivat lisäkoulutusta.

7.5 Johtopäätökset

Työntekijöiden mielestä tämän hetkessä lapsi-vanhempityössä erityisen toimivaa oli osastoilla tehtävä lapsen ja nuoren arjen tukemiseen tähtäävä työ. Myös osastojen vastaavien mainittiin tukevan hyvin omahoitajatyöskentelyä ja sen kehittämistä.

Osastotyössä kehittämisen tarpeita sen sijaan löytyi työn käytänteisiin liittyen. Etenkin lapsen tulotilanne ja siihen liittyvät käytäntöjen toteutumisen työntekijät kokivat olevan vielä puutteellista. Myös lasten kotilomiin liittyvän yhteydenpidon ja seurannan mainittiin kaipaavan lisähuomiota ja osastoilla olikin jo käynnistetty juuri kotilomiin liittyvä kehittämishanke.

Työhön liittyvien käytäntöjen lisäksi, myös työntekijöiden asenteiden tasolla nähtiin puutteita lapsi-vanhempityön toteuttamisessa. Muun muassa vanhempien kohtaamisen ja vanhempien huomioon ottamisen osana sijoitettavaa lasta koettiin asioina, joita jokaisen työntekijän tulisi vielä miettiä ja huomioida omassa työssään. Haastattelujen perusteella itselleni muodostui käsitys siitä, että lapsi-vanhempityön toteutumisen tavat olivat myös osittain riippuvaisia lapsen omahoitajasta ja tämän tavasta toteuttaa omaa työtään. Se, kuinka tärkeäksi työntekijä itse koki lapsen ja vanhemman kanssa

tehtävän työn, vaikutti paljolti siihen, miten paljon työntekijä panosti itse omahoidettavansa kanssa tehtävään lapsi-vanhempityöhön.

Suurimpana esteenä lapsen ja vanhemman kanssa tehtävän työn kehittämiseksi kuitenkin koettiin liian pienet henkilöstöresurssit ja se, ettei lapsen ja vanhemman kanssa tehtävälle työlle ollut osaston arjessa riittävästi aikaa. Vaikka lisäkoulutusta esimerkiksi asiakkaan kohtaamiseen ja erilaisten välineiden hyödyntämiseen olisi ollut saatavissa, niiden siirtäminen työhön vaatisi työntekijöiden mukaan lisää resursseja työhön.

Työn kehittämisen näkökulmasta esille nousi myös yhteistyö perhetyön ja osastojen kesken. Sekä osastojen että perhetyön mielestä sen hetkessä yhteistyössä parannettavaa olisi yhteydenpidossa ja tietojen vaihdossa osastojen ja perhetyön välillä, koska työtä tehtiin kuitenkin osaksi samojen asiakkaiden kanssa. Osastotyöntekijät kokivat perheiden kanssa tehtävän työn työnjaon epäselväksi osastojen ja perhetyön välillä tilanteissa, joissa saman asiakasperheen kanssa töitä tekivät sekä osastotyöntekijät että erityisperhetyöntekijät. Hyödyntämättömänä voimavarana osastotyöntekijät kokivat myös perhetyöntekijöiden erityisosaamisen, ja he toivoivat, että perhetyön tietotaitoa voitaisiin tuoda myös osastotyöhön talon sisäisten koulutusten kautta. Toisaalta myös perhetyöntekijät toivoivat tiiviimpää yhteistyötä ja olivat valmiita jakamaan osaamistaan.

Työntekijöille tekemistäni haastatteluista kuvastui se, että jokainen työntekijä oli jollain tasolla sisäistänyt vanhempien merkityksen lapsen elämässä ja pyrki huomioimaan tämän myös työssään parhaansa mukaan. Vaikka työntekijät nimesivät paljon lapsi-vanhempityöhön liittyviä puutteita, mielestäni positiivista oli se, että työntekijät olivat havainneet työssään nämä puutteet ja olivat siis jo miettineet sitä, miten työtä lapsen ja vanhemman kanssa voitaisiin toteuttaa parhaalla mahdollisella tavalla.

8 POHDINTAA

Tutkimuksen tehtävänä oli kuvata Ninkinharjun lapsi-vanhempityön kokonaisuutta, sekä tuoda esille myös työntekijöiden omia mielipiteitä työhön liittyen. Tarkastellessani tutkimukseni tuloksia tutkimukselle asettamiini tavoitteiden pohjalta, mielestäni tutkimukseni onnistuu täyttämään sille asetetut tehtävät. Työntekijöiden haastattelujen avulla analysoimani tulokset ja niiden kautta laatimani kokonaiskuvaus sisältävät pait-

si osastojen yleiset lapsi-vanhempityön työkäytännöt, myös jokaisen työntekijän henkilökohtaisia tapoja toteuttaa työtä, joiden kautta tuloksissa näyttäytyy mielestäni myös osastoilla toteutettavan työn todellinen luonne. Työn käytänteiden lisäksi tuloksissa näkyvät myös työntekijöiden omat mielipiteet lapsi-vanhempityötä kohtaan.

Tutkimukseni tehtävänä oli myös selvittää, mitä merkitystä vanhempien kanssa tehtävällä työllä on sijoitetulle lapselle. Vaikka myös tähän kysymykseen sain tutkimuksen avulla jonkin verran vastauksia, voin tutkijan ominaisuudessa esittää hienoista kritiikkiä saamiani vastauksia kohtaan. Työntekijät kyllä haastatteluissa painottivat työn merkitystä lapselle sijoituksen aikana, mutta kommentit työn kauaskantoisemmista vaikutuksista jäivät puuttumaan. Etenkin osastoilla toteutettavan lapsi-vanhempityön merkitys pienille lapsille ja heidän kehitykselleen ei tuloksista nouse esille. Toisaalta tuloksista käy ilmi, etteivät työntekijät kokeneet voivansa vastaanotto- ja arviointiosastojen, usein lyhyiden sijoitusten aikana vaikuttaa kovinkaan paljoa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen latuun, joten myös työn syvällisempien merkitysten puuttuminen on näin mielestäni selitettävissä.

Pyrkimyksenä minulla oli tutkimuksen avulla selvittää, millaisena lapsi-vanhempityö näyttäytyy lapselle ja miten lapset otetaan työssä vanhempien kanssa huomioon. Aiheellista mielestäni on miettiä sitä, miten hyvin työntekijät todellisuudessa pystyvät lapsen näkökulmaa tavoittamaan, koska kyse on kuitenkin heidän omasta näkemyksestään, ei lapsen omasta mielipiteestä. Autenttisin mielipide toki olisi saatu kysymällä asiaa lapsilta itseltään. Toisaalta taas työntekijät pystyivät paremmin hahmottamaan lapsen ja vanhemman kanssa tehtävää työtä kokonaisuutena ja sitä mikä on lapselle parasta juuri lastensuojelun periaatteiden mukaisesti. Näin ollen myös työntekijöiden mielipiteen selvittäminen ”lapsen parhaasta” oli tutkimuksessa mielestäni perustelua.

En pysty vertailemaan tutkimuksesta saamiani tuloksia aikaisempiin tutkimuksiin, koska juuri tästä näkökannasta lastensuojelun arviointi- ja vastaanotto-osastoille tehtävää perhetyötä ei tietääkseni aikaisemmin ole edes tutkittu. Oma tavoitteeni olikin tutkimuksen kautta kuvata Nikinharjun arviointi- ja vastaanotto-osastoilla tehtävää lapsi-vanhempityötä ainutlaatuisena tapauksena, enkä tutkimukseni avulla edes pyrkinyt vahvistamaan aikaisempien tutkimusten kautta muodostuneita käsityksiä aiheesta. En myöskään oman tutkimukseni kautta pyrkinyt luomaan yleispäteviä määritelmiä aiheesta.

Tutkimukseni tuloksien kautta näyttäytyvä kuva Ninkinharjun vastaanotto ja arviointiosastoilla lasten ja vanhempien kanssa tehtävästä työstä on mielestäni pääasiassa positiivinen. Lapsi-vanhempityötä toteutetaan osastoilla jo tällä hetkellä mielestäni monipuolisesti ja vanhempien mukana olon tärkeys on otettu työn käytänteissä hyvin huomioon. Tutkimukseni tuloksista käy ilmi että osastoilla on käytössä paljon yhteisiä käytäntöjä lapsen ja vanhemman kanssa tehtävälle työlle. Kuitenkin se millä työtavoilla ja intensiteetillä kukin työntekijä lapsi-vanhempityötä toteuttaa on myös riippuvainen siitä kuinka merkittäväksi työntekijä itse kokee lasten ja vanhempien kanssa tehtävän työn. Tämä mielestäni asettaa osastolle sijoitettavat lapset ja heidän vanhempiensa eriarvoiseen asemaan ja toivonkin että tutkimukseni myötä osastoilla herää lisää keskustelua lapsen ja vanhemman kanssa tehtävän työn toteuttamisen tavoista. Mielestäni yksittäisten työntekijöiden vastauksista nousi esille paljon hyviä ideoita ja toimintatapoja joita soisi laajemminkin työssä käytettävän.

Työntekijöiden oman työnsä kehittämisen suurimmaksi esteeksi mainitsema resurssipula ei ole mikään ainutlaatuinen ilmiö lastensuojelun sijaishuollossa. Myös Ahonen tutkiessaan lapsilähtöisyyden toteutumista sijaishuollosta toteaa tärkeimmän kehittämiskohdan lapsilähtöisyyden toteuttamisessa liittyvän työntekijöiden määrään (Ahonen 2007, 47). Vaikka resurssien puute vaikeuttaa uudenlaisten toimintatapojen käyttöä, kuitenkin siihen vedoten ei voida mielestäni täysin luopua työn kehittämisestä. Osastojen työntekijät itse kertoivat kehittämisen varaa olevan myös työntekijöiden omissa asenteissa lapsen ja vanhemman kanssa tehtävää työtä kohtaan. Juuri näihin asenteisiin toivon tutkimukseni avulla voivani vaikuttaa, sekä tutkimukseni kohteena olevassa Ninkinharjun kuntayhtymän lastensuojelulaitoksessa, että myös muissa vastaavissa laitoksissa. Tutkimukseni tulosten myötä itselleni entisestäänkin vain vahvistui näkemys siitä, että työ lapsen ja vanhemman suhteen eteen on tärkeää. Lasta ei pidä nähdä irrallisena yksikkönä, vaan hänet tulee aina nähdä osana ympäristöään ja taustojaan, joihin myös vanhemmat kuuluvat.

Niin kuin aineiston keruussa helposti käy, myös omaan tutkimukseeni keräämäni aineisto käsittää paljon tämän tutkimuksen kannalta epäolennaista tietoa. Muun muassa vanhemman näkökulma oli asia mikä nousi työntekijöiden puheessa vahvasti esille, siitäkin huolimatta että haastattelutilanteissa painotin, että tarkoituksena on tarkastella työtä nimenomaan lapsen kannalta. Työntekijät muun muassa pohtivat sitä miten he voisivat paremmin työssään tukea myös lasten vanhempia. Lisäksi mielipiteet siitä

mikä lapsi-vanhempityössä on haasteellista, kytkeytyvät pitkälti vanhempien kanssa tehtävään työhön. Samaan ilmiöön törmäsin myös aikaisempia tutkimuksia aiheesta etsiessäni. Aikaisemmissa tutkimuksissa vanhemman ja lapsen kanssa tehtävää työtä kuvataan pitkälti vanhemmuuden näkökulmasta, ei niinkään lasten. Siitä huolimatta, että tänä päivänä lastensuojelussa korostetaan ”lapsilähtöistä perhekeskeisyyttä”, mielestäni aikuislähtöistä ajattelutapaa ei ole vielä täysin pystytty unohtamaan.

8.1 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Koska olen itse aiemmin ollut Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto- ja arviointiyksikössä töissä ja näin ollen lähes kaikille työntekijöille ennestään tuttu, minun täytyi tutkijana pohtia omaa rooliani suhteessa tutkimusjoukkona oleviin työntekijöihin jo ennen aineistonkeruumenetelmän valintaa. Paitsi oman työkokemukseni kautta olen kytköksissä tutkimusjoukkoon myös läheisen sukulaiseni kautta, joka toimi pitkään toisen vastaanotto-osaston vastaavana hoitajana. Tämä sai minut pohtimaan sitä kuinka hyvin työntekijät luottaisivat minuun tutkijana ja antaisivat tietojaan käyttöni. Myös omakohtaiset kokemukseni työntekijän roolissa vaikuttavat väkisin omaan suhtautumiseeni tutkittavaan tapaukseen. Nämä ennako-olettamukset pyrin etukäteen tiedostamaan, jotta ne eivät vaikuttaisi ennakoivasti tutkimuksen tulokseen.

Tutkimusta tehdessäni pyrin huomioimaan eettisen näkökulman etenkin tutkimuksen aineiston keruussa, sen analysoinnissa ja tulosten esittämisessä. Kerroin haastatteluun osallistuneille työntekijöille etukäteen tutkimukseni tarkoituksesta, sekä siitä kuinka heiltä haastattelujen avulla saamaani aineistoa aion käsitellä ja että tutkimuksen valmistuttua hävitän haastattelujen avulla keräämäni aineiston asianmukaisesti. Painotin haastateltaville myös sitä, että heiltä saamani aineiston käsittely tapahtuu ehdottoman luottamuksellisesti ja ulkopuolisille henkilöille esittelen vain valmiita tutkimukseni tuloksia. Analysointivaiheessa lisäksi kiinnitin huomiota siihen että en lähde vääristelemään työntekijöiden antamia tietoja tutkittavasta aiheesta, vaan pyrin siirtämään niiden sisältämän informaation sellaisenaan tutkimuksen tulokseen. Myös haastatteluiden nahoittamisella tähtäsin siihen että saisin tallennettua työntekijöiden tiedot mahdollisimman autenttisina, juuri niin kuin työntekijät ovat itse ne kertoneet. Tutkimuksen tuloksissa esitin työntekijöiltä haastatteluissa saamani tiedot niin, ettei niitä pysty yhdistämään kehenkään yksittäiseen työntekijään. Työntekijöiden anonymiteetin turvaamiseksi en haastattelumateriaalista poimimiini suoriin lainauksiinkaan ole laittanut min-

käänlaisia merkintöjä lainausten lähteestä. Myös tutkimukseni teoriaosuudessa huomioin eettisen näkökulman siinä, että pyrin merkitsemään lähdeviitteet mahdollisimman tarkasti viitaten aina alkuperäiseen kirjoittajaan ja teokseen. Koko kirjoitusprosessin ajan varoin esittämästä muiden ajatuksia omina näkemysinäni.

Tutkimuksen eettisyys kytkeytyy vahvasti myös tutkimuksen luotettavuuteen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 126). Olen huomioinut luotettavuusnäkökulman läpi koko opinnäytetyön. Luotettavuuden lisäämiseksi olen viitekehykseen pyrkinyt löytämään mahdollisimman monipuolisesti tietoa, sekä kirjallisista että sähköisistä lähteistä ja hyödyntämään tutkimuksessani aiheeseen liittyviä perusteeksi ja myös tuoreempia tutkimuksia, sekä ajankohtaisia projekteja. Olen myös kiinnittänyt huomiota lähdemateriaalini ajantasaisuuteen ja pyrkinyt näin kokoamaan opinnäytetyöni viitekehyksen mahdollisimman tuoreista lähteistä. Käyttämieni lähteiden joukosta löytyy myös muutamia vanhempia teoksia, jotka ovat aihetta käsitteleviä klassikotutkimuksia ja siksi relevantteja lähteitä. Tutkimusosuudessa olen pyrkinyt lisäämään opinnäytetyöni luotettavuutta kirjaamalla tutkimukseni koko tekoprosessin ja siinä käyttämäni tutkimusmenetelmät mahdollisimman tarkasti ylös. Kuvaukseen tutkimuksen kulusta olen kirjannut näkyviksi myös tutkimusaineiston tuottamiseen liittyviä yksityiskohtia, kuten esimerkiksi haastattelutilanteissa vallinneita olosuhteita. Myöskin tutkimuksen tuloksissa olen pyrkinyt lisäämään luotettavuutta hyödyntämällä suoria lainauksia haastatteluista. (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 189, 261.)

Tutkimuksen luotettavuuden kannalta heikoimpana lenkinä tutkimusprosessissani näen työntekijöiden haastattelut ja niiden toteuttamisen. Minulla itselläni ei ollut tutkimusta tehdessäni aikaisempaa kokemusta haastatteluista aineistonkeruumenetelmänä, joten enkä ehkä kyennyt täysin haastatteluja tehdessäni pidättäytymään tutkijan roolissa, vaan olen voinut tahtomattanikin johdatella haastateltavia haluamaani suuntaan haastatteluja tehdessäni. Toisaalta Syrjälä ym. mukaan myös tutkija on haastattelutilanteessa aina mukana omine subjektiivisine kokemuksineen ja tärkeintä onkin se, että tutkija itse tiedostaa nämä ennakko-olettamuksensa, eikä näin anna niiden vaikuttaa ennakoivasti tutkimuksen tuloksiin (Syrjälä ym.1995, 14). Koska laadullisen tutkimuksen lähtökohdana on, että tutkija itse on tutkimuksensa tärkein tutkimusväline, näin ollen myös luotettavuuden arvioinnin pääasiallinen kriteeri on tutkijan oma kuvaus tutkimusprosessista. Laadullisen tutkimuksen luotettavuus perustuukin ennen

kaikkea siihen, miten hyvin tutkija on kyennyt dokumentoimaan koko tutkimusprosessin kulun (Eskola & Suoranta 2008, 210).

8.2 Tutkimusprosessi

Tutkimusprosessini lähti liikkeelle omasta halustani tutkia opinnäytetyön aihetta. Tämän seurauksena jouduin kuitenkin myös itse määrittelemään kokonaan sen, mikä onkaan tutkimukseni tarkoitus. Kuitenkin koin että verrattuna valmiisiin opinnäytetyön aiheisiin minulla oli itse muokkaamani aiheen myötä mahdollisuus valita opinnäytetyön lähtökohdat juuri omien kiinnostusteni mukaisesti, mikä puolestaan antoi motivaatiota opinnäytetyön toteuttamiseen.

Vähitellen opinnäytetyön prosessin edetessä alkuperäinen ideani muokkautui tutkimustehtäväksi, vaikka työprosessini alkuvaiheessa ongelmia tuottikin aiheen rajaus ja tutkimusongelmien määrittelemisen. Tutkimusta varten laatimani suunnitelma muokkautui koko tutkimusprosessin ajan. Se, että tutkimussuunnitelma muotoutuu vasta tutkimuksen edetessä, ja että tehtyjä suunnitelmia muutetaan tarpeen mukaan, on kuitenkin Hirsjärven ym. mukaan myös yksi laadullisen tutkimuksen tunnusmerkeistä (ks. Hirsjärvi ym. 2009, 164). Vaikeinta opinnäytetyön prosessissa oli alkuun pääseminen ja sen määrittelemisen, mikä oikeasti onkaan tutkimukseni tarkoitus. Myös tutkimusprosessin edetessä tutkimukseni ”punainen lanka” on monesti hävinnyt hetkeksi näkyvistä, mutta olen onnistunut löytämään sen aina pian uudestaan tutkimukselle laatimieni tehtävien kautta.

Tutkimustehtävien lisäksi myös opinnäytetyössä käytettävän teoriapohjan valinta oli minulle vaikeaa. Juuri omaan tutkimukseeni suoraan linkittyvän teoriapohjan valitseminen lähteiden joukosta tuotti päänvaivaa ja teoriaosuudesta meinasi muodostua liiankin laaja. Vaikka lastensuojelusta löytyykin runsaasti lähdemateriaalia, huomasin kuinka vaikeaa oli löytää juuri aiheeseeni liittyvää yksityiskohtaista ja tarkkaa tietoa. Lastensuojelusta ja sijaishuollosta löytyy lakitekstiä valtavasti ja myös perustietoa perhetyöstä löytyy paljon. Sen sijaan sijaishuollon perhetyöstä, johon tämän opinnäytetyön aihe liittyy, en löytänyt juuri ollenkaan täsmällistä ja eriteltyä tietoa. Sijaishuollossa tehtävää perhetyötä ei varsinaisesti ole kirjallisuudessa tarkemmin eritelty lastensuojelun perhetyön kokonaisuudesta ja jouduin kokoamaan viitekehäkseni perhetyötä käsittelevän osan yhdistelemällä useita hajanaisia mainintoja kyseisestä aiheesta. Perhetyön epämääräinen käsiteviidakko, sekä toimintatapojen ja -menetelmien

kirjava kulttuuri vaikeuttivat ja hidastivat tutkimukseni kannalta olennaisen tiedon löytämistä.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyönprosessini on kestänyt lähes puolitoista vuotta. Matkan varrella on ollut montaa mutkaa ja tutkimussuunnitelmassa laatimani aikataulu tutkimuksen toteuttamisesta on ylittynyt moneen kertaan. Jälkikäteen olen muun muassa pohtinut oman työmääräni kannalta sitä, oliko tutkimukseni tulosten kannalta tarpeellista toteuttaa aineistonkeruu niin laajassa mittakaavassa Nikinharjun työyhteisölle. Laaja aineisto aiheutti sen että vaikka kuvaus tutkimuksen tuloksista on laaja, ei oma aika ja energia enää meinanneet riittää tulosten tarkempaan työstämiseen. Tästä syystä tuloksista tekemäni johtopäätökset jäivät hieman suppeiksi. Tuomen ja Sarajärven mukaan monia sisällön analyysillä toteutettuja tutkimuksia kritisoidaankin juuri tästä keskeneräisyydestä (2009, 105). Toisaalta kuitenkin suppeampi otanta olisi myös voinut vaikuttaa heikentävästi tutkimukseni tuloksiin.

Pohdin myös tutkimuksen raporttia kirjoittaessani, tutkimuksen tulosten esittelyssä käyttämäni suorien lainausten määrää. Halusin työntekijöiden haastattelussa kertomi- en suorien sitaattien avulla tuoda työntekijöiden henkilökohtaisia mielipiteitä vahvasti esille ja näin elävöittää kuvausta tuloksista. Kuitenkin toisaalta runsaat sitaatit piden- sivät tulosten esittelyä ja osittain heikensivät ehkä näin myös opinnäytetyöni luetta- vuutta.

Opinnäytetyön tekemisen myötä olen kantapäähän kautta oppinut, että opinnäytetyön te- keminen on ennen kaikkea prosessi mikä vaatii toteutuakseen oman aikansa. Moni asia on valjennut minulle vasta viimemetreillä, joten asioiden hiljaa kypsyttely on siis tuottanut tulosta. Vaikka opinnäytetyön prosessi on ollut pitkä ja uuvuttava, se on myös antanut paljon. Olen oppinut paljon uusia asioita, paitsi tutkimastani aiheesta ja koko lastensuojelun kentästä, myös tutkimuksen tekemisestä. Näin oman oppimiseni kannalta opinnäytetyölle asettamani tavoitteet ovat täyttyneet.

Aiheen valinnassa onnistuin omasta mielestäni hyvin, sillä sen lisäksi että itse edelleen jaksan olla innostunut aiheesta, olen matkan varrella saanut kuulla muutamilta alan ammattilaisilta kommentteja aiheen tärkeydestä ja tutkimukseni on herättänyt myös heissä kiinnostusta. Itselleni tärkeää olikin opinnäytetyön aiheen valinnassa sen työ- elämälähtöisyys. Tavoitteenani oli että tutkimuksen avulla pystyn tuottamaan tietoa jota voi hyödyntää paitsi tutkimuskohteena oleva Nikinharjun kuntayhtymä, myös

muut vastaavat lastensuojelun yksiköt. Nikinharjun kuntayhtymässä aihe koettiin tarpeelliseksi ja aiheen selvittämisestä mainittiin olleen hyötyä työntekijöille jo tutkimuksen tekovaiheessa. Toivon että opinnäytetyön tutkimustuloksia voidaan jatkossa hyödyntää osastojen toiminnan kehittämisessä.

8.3 Jatkotutkimusehdotuksia

Tutkimusta tehdessäni mieleeni nousi useita mahdollisuuksia jatkotutkimusten tekemiseen. Erityisen kiinnostavaa minusta olisi kuitenkin tutkia miten lapset itse, sekä toisaalta myös lasten vanhemmat, kokevat Nikinharjun osastoilla tehtävän lapsivanhempityön. Etenkin lasten ja nuorten näkökulma on asia joka omasta mielestäni olisi tärkeää selvittää.

LÄHTEET

- Ahonen, T. 2007. Lapsilähtöinen työskentely lastensuojelulaitoksissa työntekijöiden näkökulmasta. Opinnäytetyö. Satakunnan Ammattikorkeakoulu.
- Anttila, A. 2003. Lasten ja biologisten vanhempien yhteydenpito – tutkielma lasten kotiin sijoitetuista ja huostaan otetuista lapsista. Pro gradu. Helsingin yliopisto.
- Bardy, M. 2009. Lapsuus, aikuisuus ja yhteiskunta. Teoksessa: Bardy, M. (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Helsinki : Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. s.16–51.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.
- Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Kohu, L. 2009. Valokuvan terapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.
- Harju, V. 2009. Lapsi linssin takana – valokuvaus lastensuojelun työvälineenä. Teoksessa: Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T., & Kohu, L. Valokuvan terapeuttinen voima. 1–2 painos. Helsinki: Duodecim. s. 229–238.
- Heinjoki, H., Heinonen, H., Kiiskinen, P., Mikkola, K., Ollila K. & Peitsalo, P. 2005. Tavoitteena hyvä sijoitus – haaste avoimuuden ja sijaishuollon yhteistyölle. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä?: artikkelia hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. s.31–44.
- Heino, T. 2009. Lastensuojelu – kehityskulkuja ja paikannuksia. Teoksessa: Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. s.198–214. Saatavissa: <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/0e6f5676-9ccf-4490-8496-45c7b3acce5f>. [Viitattu 31.3.2011]
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15., uudistettu painos. Helsinki: Tammi.

Karlsson, L. 2000. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Jyväskylä: PS-kustannus.

Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Kasvunkumppanit-verkkopalvelu. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa:

http://kasvunkumppanit.thl.fi/fi_FI/web/kasvunkumppanit-fi/tyon/periaatteet/dialogisuus_ammattilaisen_ja_perheen_valilla. [viitattu 21.3.2011].

Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. 2010a. SILTA-komion käyttö ammatillisen omahoitajuuden vahvistajana. Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa: käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. s.20–21.

Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. 2010b. Dialogisuus SILTA-työssä. Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa: käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. s. 40–42.

Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. 2010c. SILTA-mallin työvälineitä. Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa: käsikirja sijaishuollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. s. 58–65.

Klap, K. 2005. Perheen merkitys sijoitetun lapsen kutoutumisprosessissa. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä?: artikkeleita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. s. 79–107.

Kolhi, T. & Pircklén, K. 2010. ”Tuntuu, että se on ollu aina täällä...” – Perhetyötä Tammirinteen vastaanottokodissa. Laurea ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Kähkönen, P. 1991. Biologisen perheen huomioon ottaminen lapsen huostaanotossa ja sijoituksessa. Jyväskylän yliopisto.

Känkänen, P. & Laaksonen, S. 2006. Selvitys sijaishuollon ja jälkihuollon nykytilasta ja kehittämistarpeista. Lastensuojelun Kehittämisohjelma. Saatavissa: www.sosiaaliportti.fi/File/7d9702b1.../Loppuraportti.pdf. [viitattu 18.3.2011].

Laakso, R. 2009. Arjen rutiinit ja yllätykset – etnografia lastenkotityöstä. Väitöskirja. Tampereen yliopisto.

Lastensuojelu 2009. Terveiden ja hyvinvoinnin. Tilastoraportti. Saatavissa: http://www.stakes.fi/tilastot/tilastotiedotteet/2010/Tr29_10.pdf. [viitattu 14.3.2011].

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417.

Lastensuojelun erityisosaamisen yksikkö. Nikinharjun kuntayhtymän internetsivut. Saatavissa: http://www.nikinharju.fi/nikinharjun_kuntayhtyma.php. [viitattu 2.3.2011].

Lastensuojelun käsikirja. Sosiaaliportti. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/>. [viitattu 14.3.2011].

Mahkonen, S. 2010. Lastensuojelu ja laki. 3. uudistettu laitos. Helsinki: Edita.

Matikainen, S. & Peräoja, T. 2009. Ässä hihassa. Pesäpuu ry:n vuorovaikutusta tukevien välineiden käyttö Nikinharjun kuntayhtymän lastensuojelutyössä. Helsingin Diakonia ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Millham, S, Bullock, R. Kenneth, H. & Haak, M. 1986. Lost in care: The problems of maintaining links between children in care and their families. Aldershot: Gover.

Mäkelä, J. & Vierikko, I. 2004. Kuinka yhteys löytyy? Vuorovaikutusterapia huostaanotettujen lasten hoidon tukena. Espoo: SOS-lapsikylä ry.

Möller, S. 2004. Sattumista suunnitelmallisuuteen. Lapsen elämäntilanteen kartoitus lastensuojelussa. Jyväskylä: Pesäpuu ry.

Möller, S. 2005. Suunnitelmallinen työskentely tekee lapsesta asiakkaan. Teoksessa: Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus. s.61–70.

Niemelä, H. 2005. Laitoskeskeinen sijaishuolto. Mitä tekisin, jos tämä olisi oma lapseni?. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kempainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiiles-

tä?: artikkelit hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. s.57–78.

Nikinharjun kuntayhtymän toimintakertomus 2009.

Nikinharjun kuntayhtymän toiminta- ja taloussuunnitelma 2011–2013.

Palmu, H.-K. 2008. ”Toivossa on hyvä elää - ja Toivonniemessä” - Lasten- ja nuorten koti Toivonniemen peruseriaatteet ja ideologia. Satakunnan ammattikorkeakoulu. Opinnäytetyö.

Silta-hanke. Pelastakaa Lapset ry:n internetsivut. Saatavissa:

<http://www.pelastakaalapset.fi/toiminta/lastensuojelutyo/kehittamishankkeet/silta-hanke> /. [viitattu 22.3.2011].

Pentikäinen, M. 2010. Theraplay- avain lapsen osallisuuteen. Teoksessa: Tanskanen, I. & Timonen- Kallio, E. (toim.) Lapsen ja nuoren osallisuuden tukeminen lastensuojelutyössä. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. s. 98–113.

Pyhäjoki, J. 2005. Dialogisuus auttamistyön verkostoissa. Teoksessa: Reijonen, M. (toim.) Voimaa perhetyöhön: arjen tuki ja ammatilliset verkostot. Jyväskylä: PS-kustannus. s.71–92.

Pösö, T. 2007. Lastensuojelun puuttuva tieto. Teoksessa: Vuori, J. & Nätkin, R. (toim.) Perhetyön tieto. Tampere: Vastapaino. s. 65–82.

Saarinen, S. 2009. Vanhemmuuden arviointi pienten lasten vastaanottokodissa. Teoksessa: Tanskanen, I. & Timonen-Kallio, E.(toim.) Lastensuojelun hyvät käytännöt. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. s. 67–80.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa: käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salminen, M. 2005. Johtaminen, henkilöstön hyvinvointi ja sijaishuollon laatu. Teoksessa: Laaksonen, S. & Kemppainen, M. (toim.) Oljista, risuista vai tiilestä?: artikkelit

leita hoidon laatua tukevista tekijöistä sijaishuollossa. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. s.108–124.

Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaarten aikana. Teoksessa: Sinkkonen, S. (toim.) Pesästä lentoon: Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Helsinki: WSOY. s. 44–77.

Saura, M. 2011. Lastensuojelu ja perhetyö. PowerPoint-esitys 8.3.2011. Kouvola: Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Sinkkonen, J. 2001. Lapsen puolesta. Juva: WSOY.

Sinkkonen, J. 2010. Mikä lastenkodin arjessa hoitaa? Teoksessa: Kiiskinen, P. & Eskelinen, T. (toim.) Iskä, äiskä, omahoitsu ja mä siltaa rakentamassa: käsikirja sijais- huollon ammattilaisille. Helsinki: Pelastakaa Lapset ry. s. 9-12.

Sosiaalityön työmenetelmät. Sosweb-verkkosivusto. Helsingin Yliopisto. Saatavissa: <http://www.valt.helsinki.fi/yhpo/sosweb/sivut/millatyovalinenin.htm> [viitattu 27.3.2011].

Syrjälä, L., Ahonen, S., Srijäläinen, E. & Saari, S. 1995. Laadullisen tutkimuksen työtapoja. 1.-2. painos. Helsinki: Kirjayhtymä.

Timonen-Kallio, E. (toim.) 2000. Itsenäisen elämän ABC. Umbrella-työkirjamenetelmän käsikirja. Kaarina: Kaarinan sosiaalialan oppilaitos.

Timonen-Kallio, E. 2007. Lastenkodin omahoitajan sosiaalipedagoginen osaaminen. Teoksessa: Hämäläinen, J. (toim.) Sosiaalipedagoginen aikakausikirja. Vuosikirja 2007. 8. vuosikerta. Kuopio: Suomen sosiaalipedagoginen seura. s. 51–76.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. 6., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Tuovila, P. 2008. Menetykset ja lapsen kehitys. Teoksessa: Ketonen, J. (toim.) Mene-tyksistä mahdollisuuksiin. Perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 29–76.

Valtakunnalliset sijaishuollon laatukriteerit. 2004. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Vilkkä, H. 2007. Tutki ja kehitä. 1.-2.painos. Helsinki: Tammi.

Välivaara, C. 2006. Kuinka päästä lapsen kartalle lastensuojelussa? - lapsilähtöisiä lähestymistapoja vakaviin asioihin. Oppimisvaikeuksien erityislehti n:o 3/2006. Saatavissa: http://www.pesapuu.fi/media/uploads/dokumentit/tejping_artikkeli.pdf. [viitattu 21.3.2011].

Välivaara, C. 2008. Lapsilähtöisiä vuorovaikutuksen välineitä. Teoksessa: Ketonen, J. (toim.) Menetyksistä mahdollisuuksiin: perhehoitoa lasten ja vanhemmuuden tueksi. Jyväskylä: PS-kustannus. s. 77–98.

Yleissopimus lapsen oikeuksista. Finlex.fi-internetsivut. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060>. [viitattu 14.3.2011].

Hei!

Kouvolassa 27.5.2010

Opiskelen Kymenlaakson ammattikorkeakoulussa sosionomiksi (AMK), suuntautumisopintoinani kasvatus- ja perhetyö. Olen tekemässä opinnäytetyötäni Nikinharjun kuntayhtymälle aiheesta lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukeminen vastaanotto-osastolla, työntekijän näkökannasta.

Opinnäytetyöni aineiston kerään puolistrukturoidun teemahaastattelun avulla. Haastattelun toteutan Nikinharjun kuntayhtymässä heinä- elokuussa 2010. Haastattelu kattaa kaikki Nikinharjun kuntayhtymän vastaanotto-osastojen hoitajat ja erityisperhetyöntekijät. Henkilöä kohden haastattelun kesto on n.0,5h ja haastattelu toteutetaan työntekijöiden työajalla joustavasti, niin ettei haastattelusta aiheudu häiriöitä arkityöhön. Nauhoitan haastattelut, jotta saatu tieto olisi mahdollisimman todenmukaista. Haastatteluista saadun aineiston tulen käsittelemään luottamuksellisesti ja kenenkään yksittäisen vastaajan tiedot eivät paljastu tuloksissa.

Teemahaastatteluun osallistuminen on työntekijöille vapaaehtoista, mutta toki toivon kaikkien siihen osallistuvan, jotta tutkimuksen tulokset ovat mahdollisimman todenmukaiset. Jokainen vastaus on työn onnistumisen kannalta tärkeä! Tutkimuksen avulla minun on tarkoitus kuvata Nikinharjun kuntayhtymässä lasten ja heidän vanhempiansa kanssa tehtävää työtä, lapsen kehityksen kannalta. Tarkoituksena on kartoittaa lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemiseksi käytännön asiakastyössä käytössä olevia työmuotoja ja – välineitä. Edellä mainittujen lisäksi tutkimuksen tarkoituksena on selvittää myös työntekijöiden omia kokemuksia ja ajatuksia lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemiseksi tehtävästä työstä.

Aurinkoista kesää toivottaen:

Aino Marjanen

sosionomiopiskelija, Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Teemahaastattelurunko

1. Taustatiedot

1.1 Koulutus ja täydennyskoulutukset

1.2 Työhistoria

2. Lapsi-vanhempi-suhde

2.1 Miten vanhemmat ovat mukana osastojen arjessa?

2.2 Millä eri työtavoilla ja – käytännöillä osastoilla pyritään vaikuttamaan lasten ja vanhempien vuorovaikutussuhteeseen?

2.3 Mitkä ovat työntekijän vaikuttamismahdollisuudet lapsen ja vanhemman suhteeseen?

2.4. Mitä haasteita työntekijällä on työskennellessä yhdessä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa?

2.5 Millä tavoin pystytään turvaamaan lapsen näkökulman ensisijaisuus suhdetyössä vanhempien kanssa?

2.6 Millä tavalla lapset yleensä suhtautuvat vanhempien kanssa tehtävään yhteistyöhön (jos vuorovaikutussuhteessa on entuudestaan paljon puutteita ja ongelmia)?

2.7 Mitä muuta haluaisit vielä asiasta kertoa, esim. onko sinulla oman kokemuksen kautta tulleita hyväksi havaittuja käytäntöjä joilla voi vaikuttaa lapsen ja vanhemman suhteeseen?

Teemahaastattelurunko

(erityisperhetyöntekijät)

1. Taustatiedot

1.1 Koulutus ja täydennyskoulutukset

1.2 Työhistoria

1.3 Kerro lyhyesti oma työnkuvasi/roolisi Nikinharjun kuntayhtymässä?

2 Lapsi-vanhempi-suhde

2.1 Milloin teet työtä osastoilla asuvien lasten ja/tai heidän perheidensä kanssa?

2.2 Millaisissa yhteyksissä ylipäätään tapaat Nikinharjuun sijoitettujen lasten vanhempia?

2.3 Jos lapsi aloittaa esim. Theraplayn tai muun terapiajakson millaista on yhteistyö vanhempien kanssa?

2.4 Asetetaanko terapialle yleensä tavoitteita lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemiseen?

2.5 Mitkä ovat mielestäsi vaikuttamisenmahdollisuudet lapsen ja vanhemman vuorovaikutussuhteen tukemiseksi?

2.6 Miten lapset yleensä suhtautuvat vanhempien kanssa työskentelyyn?

2.7 Mitä haasteita kohtaat työskenneltäessä lasten ja heidän vanhempiensa kanssa?

2.8 Millä tavoin turvaat lapsen näkökulman ensisijaisuuden suhdetyössä vanhempien kanssa?

2.9 Mitä muuta haluaisit vielä kertoa Nikinharjun kuntayhtymässä tehtävästä työstä vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteen tukemiseksi? (esim. voisiko yhteistyötä osastojen kanssa kehittää jne.?)

Nikinharjun Kuntayhtymä
Nikinharjunpolku 2
05840 Hyvinkää

Puh: / Tel: 019-4598100
Fax:
WWW:
Email:

Taustoitutuslomake

Asiakas: Malli Mallikappale

Lomakkeen täyttämistiedot: täyttäjän nimi, täyttämisaikakohta

Läheiset

Lapsen sisarukset syntymävuosineen.

Tärkeät ystävät ja sukulaiset, sekä heidän yhteystietonsa.

Hoito ja kasvatus

Aiemmat hoitojaksot

Kuinka kauan lapsi on ollut sijoitettuna lastensuojelulaitoksiin, perhekoteihin tai psykiatriseen hoitolaitokseen (tai vastaavaan)?

Tämä hoitojakso

Miksi lapsenne tarvitsee sijoituspaikan?

Mihin asioihin toivotte muutosta lapsen hoitojakson aikana?

Muut hoitoon liittyvät asiat

Kuinka pitkään ja miten säännöllisesti olette työskennelleet sosiaalityöntekijän kanssa?

Muut hoitotyötä tehneet auttavat tahot

Koulunkäynti / päivähoito

Koulun / päiväkodin nimi

Opettajan nimi ja yhteystiedot

Koulumenestys

Onko koulunkäynnissä ollut jotain, jonka lapsi on kokenut erityisen vaikeaksi?

Oliko lapsella ystäviä koulussa?

Onko lapsella ollut luvattomia poissaoloja koulusta? Jos on, minkä uskotte olevan siihen syynä?

Yhteydenpito kouluun / päiväkotiin sijoituksen aikana

Terveys

Millainen on lapsen terveydentila yleisesti?

Nikinharjun Kuntayhtymä
Nikinharjunpolku 2
05840 Hyvinkää

Puh: / Tel: 019-4598100
Fax:
WWW:
Email:

Onko lapsella säännöllisiä lääkityksiä? Onko lapsella allergioita?

Miten toivotte sijoituksen aikana toimittavan lapsenne sairastaessa?

Tupakoiko lapsi säännöllisesti?

Sallitko lapsen tupakoinnin?

Päihteet

Käyttääkö lapsi säännöllisesti päihteitä (alkoholi, huumeet, lääkkeet)?
Kyllä

Tiedättekö lapsen käyttäneen mietoja alkoholijuomia?

Tiedättekö lapsen käyttäneen väkeviä alkoholijuomia?

Tiedättekö lapsen käyttäneen huumeita?

Kuvatkaa vapaasti lapsen päihteiden käyttöä.

Muut tiedot

Onko lapsi nähnyt tai kokenut väkivaltaa perheessä tai muualla?

Ärtyykö lapsi helposti ja purkautuuko ärtymys väkivaltaisena käyttäytymisenä? Rajoitustoimenpiteiden kertominen lapsen vanhemmille.

Lastenkodin ja vanhempien yhteiset toimintaohjeet luvattomien poissaolojen varalle

Mitä harrastuksia lapsella on? Harrastaminen sijoituksen aikana:

Lapsen omat tavarat/ - vaatteet / - hankinnat / parturikäynnit / valokuvaaminen/ retket / kuljettamiskäytännöt sijoituksen aikana

Muuta: esim. pienen lapsen nukkumaanmenorituaalit

